

ПЛАН РАЗВОЈА АП ВОЈВОДИНЕ 2022-2030. ГОДИНА

АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ

Анализа стања, поред друштвеног развоја, укључује и тему **демографског развоја**.

САДРЖАЈ

1. ДЕМОГРАФСКИ РАЗВОЈ – анализа стања и пројекције.....	3
1.1. Демографски трендови.....	3
1.2. Миграције	5
1.3. Природни прираштај	6
1.4. Старосна структура становништва	8
1.5. Индекс демографских ресурса	10
1.6. Демографске пројекције.....	11
1.7. Популациона политика	16
Идентификација проблема	17
SWOT анализа демографског развоја АП Војводине	18
2. ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ	19
2.1. Образовање.....	19
2.2. Иновације, Наука, Истраживање и Развој	25
2.3. Здравство.....	38
2.4. Социјална политика	43
2.5. Спорт и омладина	49
2.5.1. Спорт.....	49
2.5.2. Омладинска политика	54
2.6. Култура.....	58
2.7. Равноправност полова.....	62
2.8. Националне мањине.....	69

1. ДЕМОГРАФСКИ РАЗВОЈ – анализа стања и пројекције

Увод

Основне карактеристике становништва АП Војводине, огледају се у врло неповољним трендовима као што су укупна депопулација (пад броја становника), природна девастација (број умрлих становника већи је од броја живорођених), као и у негативним миграционим токовима, односно миграцијама из неразвијених, руралних подручја у регионалне урбане центре. Овакви трендови додатно продубљују неповољне промене у структурама становништва, а најизраженије у старосној и економској. Званичне демографске пројекције указују на велику извесност демографске регресије, односно, наставка смањења становништва АП Војводине, као и његовог убрзаног старења.

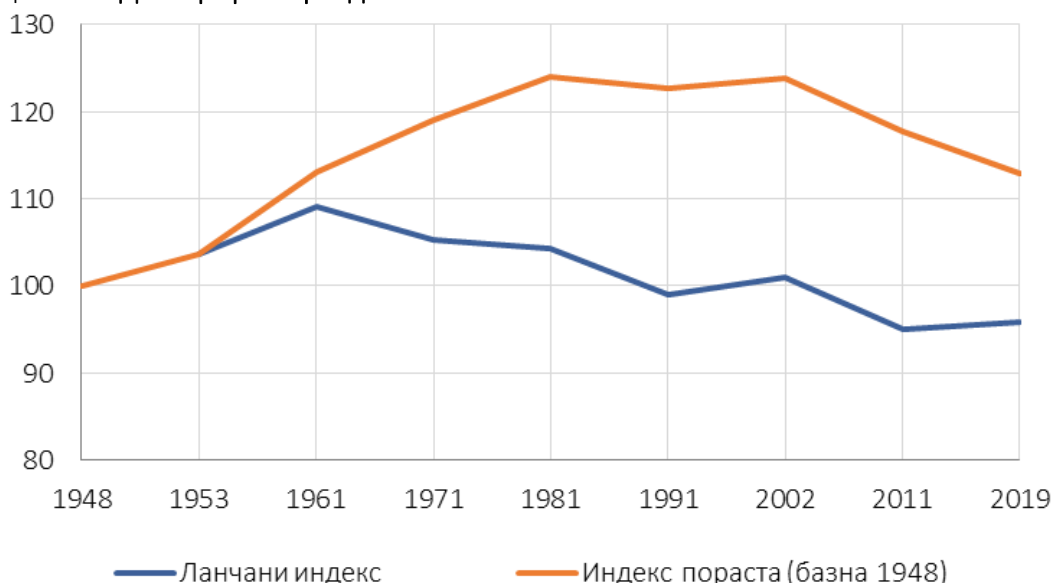
Становништво у својој двострукој улози, као произвођач и као потрошач, један је од основних покретача развоја. У улози произвођача, становништво као носилац рада, знања и вештина постаје основни развојни ресурс сваког подручја. Зато је оцена ситуације и перспектива демографског развоја подручја обавезна основа за израду развојних планова. На тој основи могу се темељити предвиђања будућих демографских кретања, а на основу тога њихов утицај и значај за општа друштвена и економска кретања.

1.1. Демографски трендови

Демографске прилике у АП Војводини одраз су негативних трендова природног и механичког кретања становништва, присутних последњих деценија на подручју целе Републике Србије, при чему се њихов утицај може детаљније сагледати преко промена у демографским структурама, као и кретања укупног становништва.

На негативне трендове укупног становништва АП Војводине указују подаци последњег пописа 2011. године (1.931.809 становника), који бележе смањење броја становника у односу на претходни попис просечно годишње за 11.131 лица, док је према проценама средином 2019. године забележен број становника од 1.852.093 (903.297 мушкараца и 948.796 жена), чиме је настављен депопулациони тренд становништва АП Војводине (-9.965 лица годишње).

Графикон 1: Демографски тренд АПВ

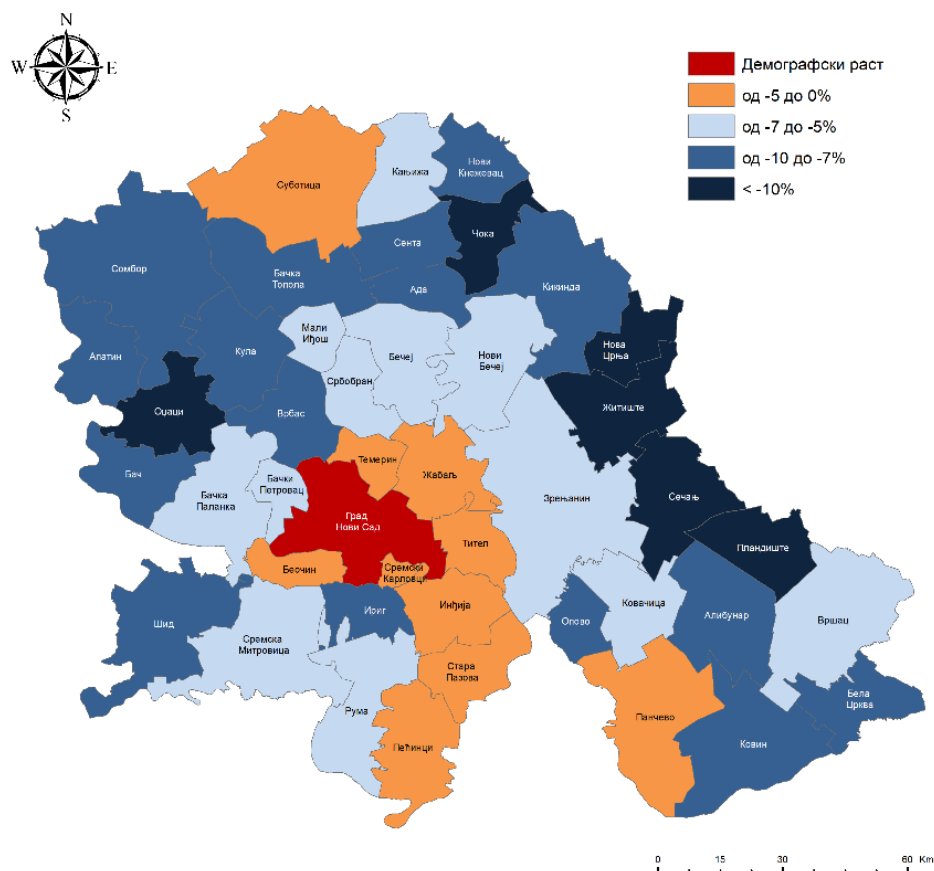
Табела 1: Кретање становништва АП Војводине

	Број становника	Ланчани индекс	Индекс раста (база 1948)
1948.	1.640.757		100,0
1953.	1.699.545	103,6	103,6
1961.	1.854.965	109,1	113,1
1971.	1.952.533	105,3	119,0
1981.	2.034.772	104,2	124,0
1991.	2.013.889	99,0	122,7
2002.	2.031.992	100,9	123,8
2011.	1.931.809	95,1	117,7
2019.*	1.852.093	95,9	112,9

Извор: РЗС.*Процењен број становника средином године.

У периоду 2011-2019. АП Војводина је изгубила 79.716 становника (-4,1%), или скоро 10 хиљада становника годишње, што одговара величини једне општине, чиме је број становника у 2019. достигао ниво из 1961. године. Посматрано по областима, само Јужнобачка област бележи раст становништва (0,6%), док је највеће пражњење забележила Западнобачка област (-9,2%). Демографски раст остварио је само Нови Сад (6,3%), као административни, индустријски и туристички центар АП Војводине, док су чак 33 општине забележиле пад већи од -9%. Према размерама демографског пражњења, издвајају се општине Сечањ (-12,6%), Житиште (-11,8%) и Чока (-11,5%).

Карта 1. Демографско пражњење подручја АП Војводине у периоду 2011-2019.

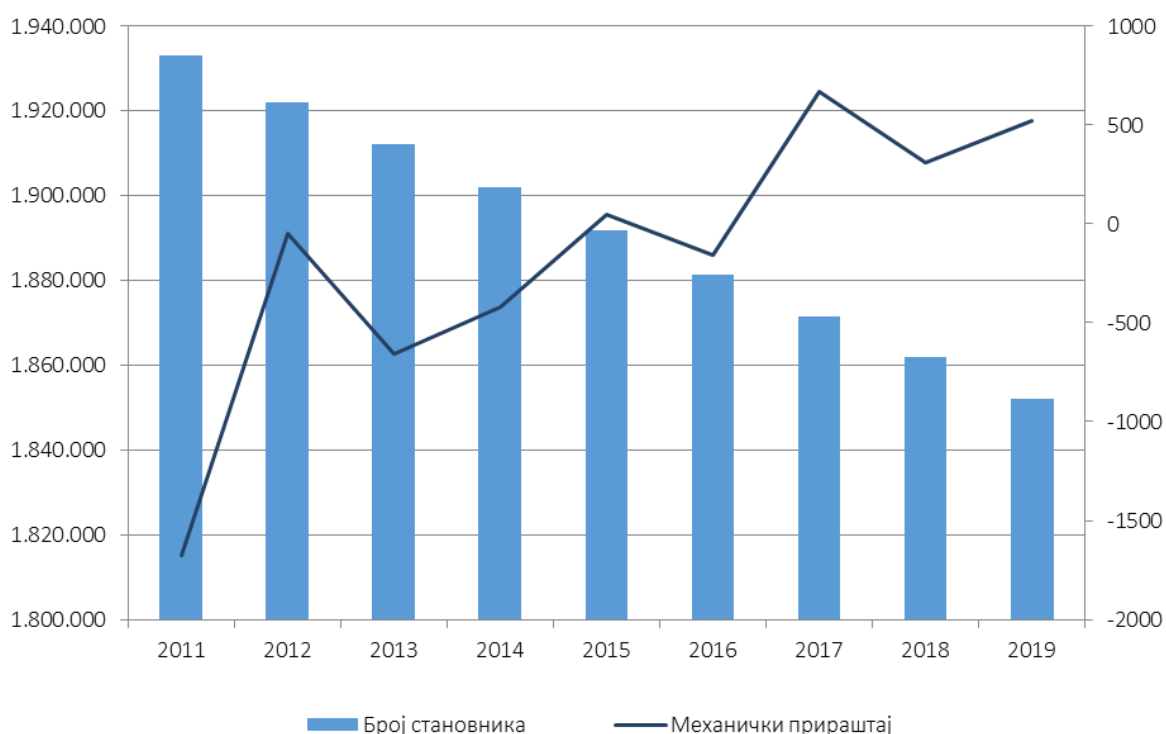

Извор: Обрачун на основу података РЗС.

1.2. Миграције

Анализирајући миграциона кретања као компоненте раста становништва на подручју АП Војводине током последње деценије, може се констатовати њихов смањен интензитет, али и то да позитиван миграциони салдо на нивоу Покрајине није могао да заустави укупан пад броја становника. Интензитет миграционих кретања је у снажној корелационој (позитивној) вези са привредном развијеношћу подручја, чиме је предодређен њихов смер кретања ка већим градовима (Нови Сад, Суботица, Зрењанин), као економски развијенијим подручјима, која самим тим пружају и више могућности за запошљавање, наспрот мање развијеним подручјима, која истовремено бележе одлив становништва, односно негативан миграциони салдо.

Графикон 2: Кретање становништва АП Војводине у периоду 2011-2019.

Извор: Обрачун на основу података РЗС.

Табела 2: Допринос природног и механичког кретања становништва укупној промени броја становника АП Војводине 2011-2019.

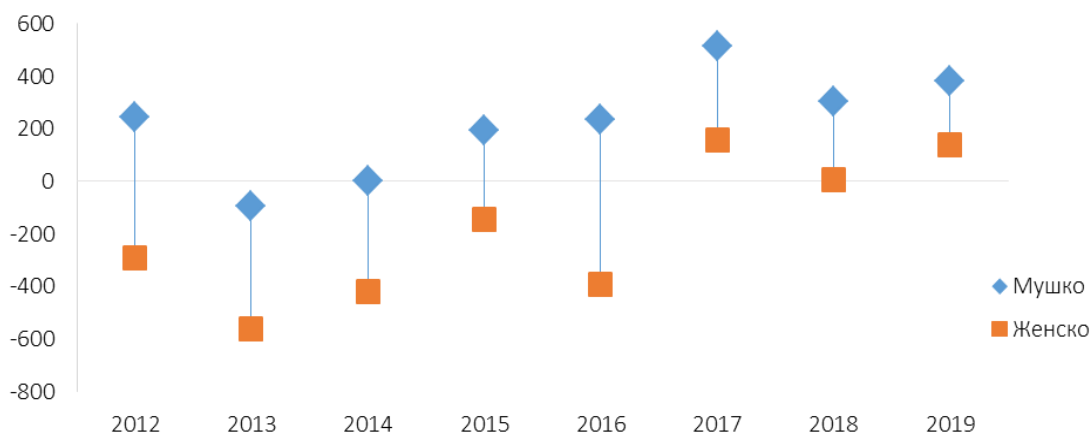
Област	Промена	Апсолутни допринос		Релативни допринос	
		Прираштаја	Миграција	Прираштаја	Миграција
Севернобачка	-9.917	-10.895	978	...	сав+
Средњобанатска	-15.842	-12.043	-3.799	-76,0%	-24,0%
Севернобанатска	-13.997	-11.178	-2.819	-79,9%	-20,1%
Јужнобанатска	-19.031	-15.593	-3.438	-81,9%	-18,1%
Западнобачка	-19.600	-14.851	-4.749	-75,8%	-24,2%
Јужнобачка	3.986	-10.754	14.740	...	сав+
Сремска	-17.404	-15.072	-2.332	-86,6%	-13,4%
АП Војводина	-91.805	-90.386	-1.419	-98,5%	-1,5%

Извор: Обрачун на основу података РЗС.

Миграциони салдо АП Војводине (разлика између досељених и одсељених лица територијалне јединице) у периоду 2011-2019. године је негативан у свим областима, осим у Јужнобачкој и Севернобачкој, захваљујући, пре свега позитивним миграционим кретањима ка већим урбаним центрима (Нови Сад и Суботица). Највећи минус бележе Западнобачка (-4.749) и Средњобанатска област (-3.799).

Анализом података о полној структури мигрантског становништва АП Војводине у периоду 2012-2019. године, може се закључити да су учешћа мигрантског у укупном становништву АП Војводине у порасту код оба пола. У посматраном периоду евидентно је веће учешће мигрантског становништва женског пола, али са тенденцијом опадања (учешће женског у укупном мигрантском становништву АП Војводине у периоду 2012-2019. респективно износи од 58,4% до 56%).

Графикон 3: Миграциони салдо становништва АП Војводине према полу у периоду 2012-2019.

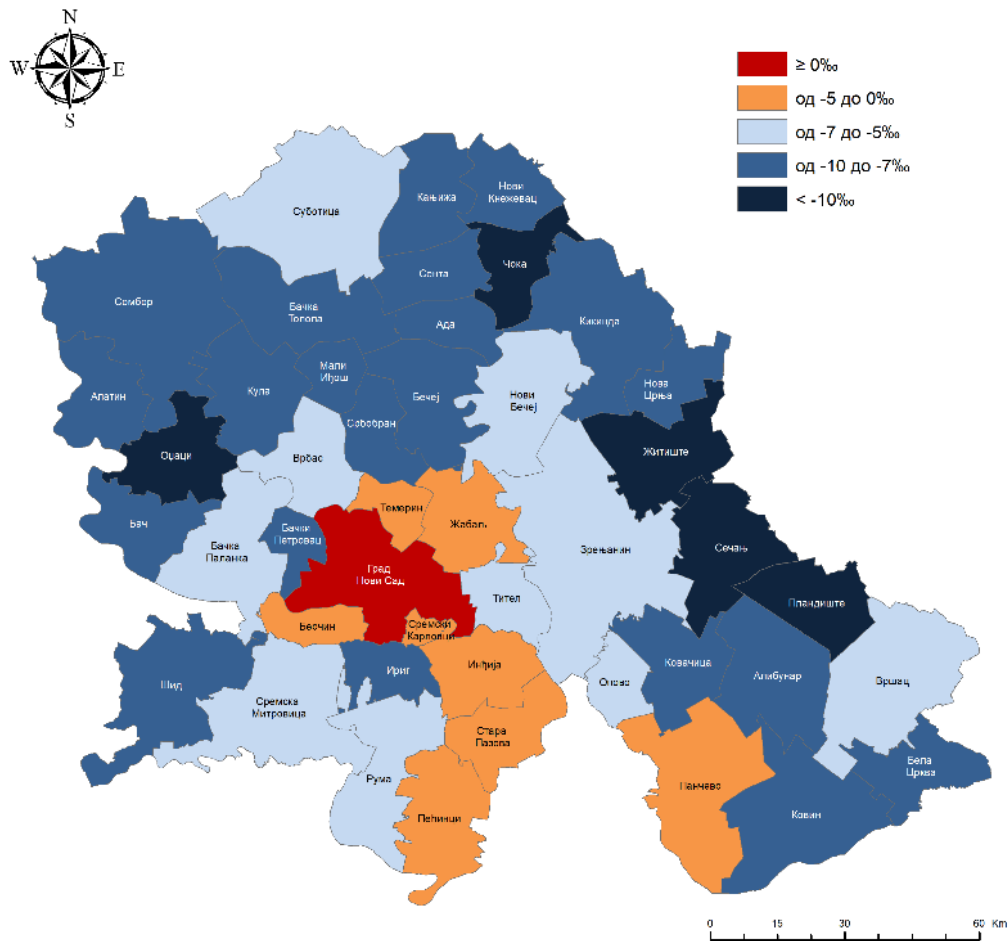
Извор: Обрачун на основу података РЗС.

1.3. Природни прираштај

Са друге стране раст становништва АП Војводине, посматран са аспекта природног кретања одликује се: падом наталитета, порастом морталитета и константним падом природног прираштаја. У АП Војводини је у 2019. години, свих седам области имало негативан природни прираштај, при чему је најнижу стопу имала Западнобачка (-10%), а највишу Јужнобачка област (-2%). Такође, 44 општине бележе негативну стопу природног прираштаја, при чему је најнижа у општинама Сента и Чока (-11,4%).

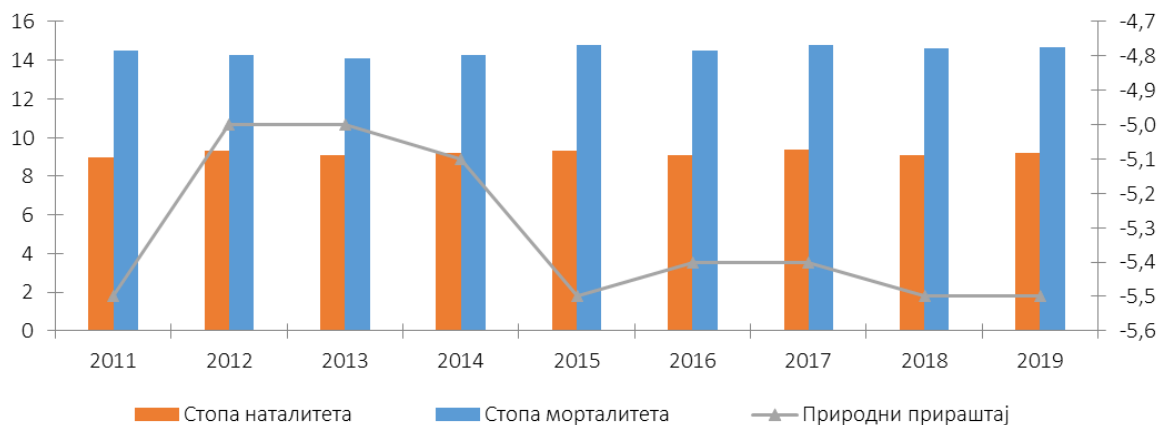
Имајући у виду да сваке године скоро десет хиљада људи више умире него што се рађа, ако се настави истим темпом за седамдесет година би становништво Војводине могло бити преполовљено. Демографске пројекције указују на опадајући тренд стопе природног прираштаја, чак и под претпоставком наглог повећања стопе наталитета.

Карта 2. Просечне стопе природног прираштаја 2011-2019.

Извор: Обрачун на основу података РЗС.

Графикон 4: Природно кретање становништва АП Војводине

Извор: РЗС, Саопштење „Живорођени и умрли“

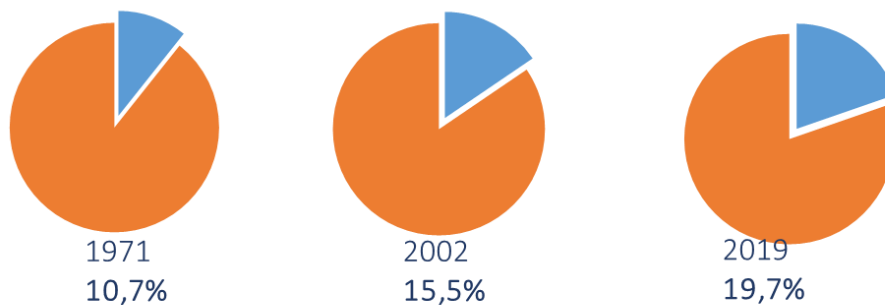
Низак наталитет је директна последица ниског фертилитета и с аспекта рађања, веома неповољне старосне структуре (недовољно учешће жена у фертилном добу (15-49)). Планирање породице и репродуктивна моћ становништва Војводине под снажним је утицајем модерног репродуктивног модела који води смањењу стопе фертилитета.

АП Војводина је типично нискофертилитетно подручје, а ниво плодности не само да је недовољан за просту замену генерација већ показује и јасну тенденцију опадања, тако да је већ од 1956. године стално испод нивоа који је неопходан за просту репродукцију становништва. У АП Војводини је стопа укупног фертилитета у 1991. години износила 1,72 детета по жени, што је било за око 19% мање од нивоа рађања потребног за просто обнављање становништва (2,1), да би 1999. године са стопом укупног фертилитета од 1,38 детета по жени био достигнут апсолутни минимум у другој половини 20. века. Почетком 2000-тих долази до извесне рехабилитације рађања, а ниво стопе укупног фертилитета је у 2002. години износио 1,48, да би се у 2011. години са стопом фертилитета од свега 1,38 детета по жени, забележио апсолутни пад и достигао минимум с краја 90-их година, након чега бележи узлазни тренд и у 2019. достиже вредност 1,50 детета по жени. Вредности стопе укупног фертилитета на нивоу општина налазе се у интервалу од 1,2 (Кањижа) до 1,89 (Пећинци). Половина општина бележи вредност овог показатеља изнад покрајинског просека (1,50), али и даље значајно испод нивоа потребног за просто обнављање становништва.

1.4. Старосна структура становништва

Вишедеценијски неповољни трендови природног и механичког кретања убрзали су процес старења становништва АП Војводине, односно просечну старост која је за две деценије порасла са 39,8 (2002.) на 43 године (2019.). Према теорији демографске транзиције, процес демографског старења огледа се у драматично измењеној старосној структури становништва, а АП Војводина је један од европских региона где су врло рано забележене такве тенденције. Војводину карактерише дугорочна тенденција смањења учешћа младог и повећања учешћа старог становништва. Према проценама у 2019., скоро сваки пети становник (19,7%) АП Војводине био је старији од 65 година, а тек сваки седми (14,4%) млађи од 15 година.

Графикон 5: Учешће старије популације (65+) у укупном становништву АП Војводине

Извор: РЗС (Демографска статистика)

Један од најпоузданијих аналитичких показатеља старосне структуре становништва, самим тим и демографског старења, јесте Индекс демографског старења који приказује број становника старијих од 60 година на 100 млађих од 20 година. Вредност индекса старења од 138,6 указује на поодмаклу фазу процеса демографског старења становништва Војводине. На нивоу области, Западнобачка предњачи са индексом старења од 165,9, док је Пландиште општина која бележи најнеповољнији индекс са 199,2.

Демографске импликације старења становништва Војводине веома су комплексне, тешке и дугорочне. Стареење становништва у даљем периоду има за последицу стареење фертилног контингента, што директно утиче на пад опште стопе наталитета, чиме се процес демографског стареења убрзава.

Популационо старење детерминише прилично ограничавајући демографски оквир формирања радног контингента. Највеће оптерећење становништва радног узраста, изражено коефицијентом зависности старијег становништва¹, бележе Западнобачка (33,9%) и Севернобанатска (31,3%) област, док је најмање оптерећење радне снаге у Јужнобачкој области (27,2%). На нивоу општина, најповољнији однос броја старијих лица (65+) и радно-активног контингента (15-64), бележи Нови Сад (25,4) на супрот општини Ириг (37,1), где је највише нарушен однос између ове две категорије становништва.

Табела 3: Старосно-полна структура становништва АП Војводине 2011-2019.

	2011.	2015.	2017.	2019.
Стопа маскулинитета ²	946,8	949,4	950,7	952,0
Стопа феминитета ³	1056,1	1053,3	1051,8	1050,4
Просечна старост	41,7	42,4	42,7	43
Индекс старења	116,4	130,4	135,9	138,6
Коефицијент укупне зависности	44,3	47,8	49,6	51,7
Очекивано трајање живота				
<i>Мушкарци</i>	70,5	71,4	71,9	72,0
<i>Жене</i>	76,3	77,1	77,3	77,9

Извор: Обрачун на основу података РЗС.

Старосна структура становништва АП Војводине све више има карактеристике „регресивног“, односно старијег типа становништва, будући да се смањују фертилни и омладински контингент становништва, што се може уочити из облика старосне пирамиде. Доминантан број становника спада у категорију радно способног становништва (65,9%), што се може узети у обзир као значајан развојни потенцијал. Такође, пад наталитета и старење становништва су изазвали и промене у полној структури чија је основна одлика смањење удела мушког у укупном становништву (стопа феминитета 1050).

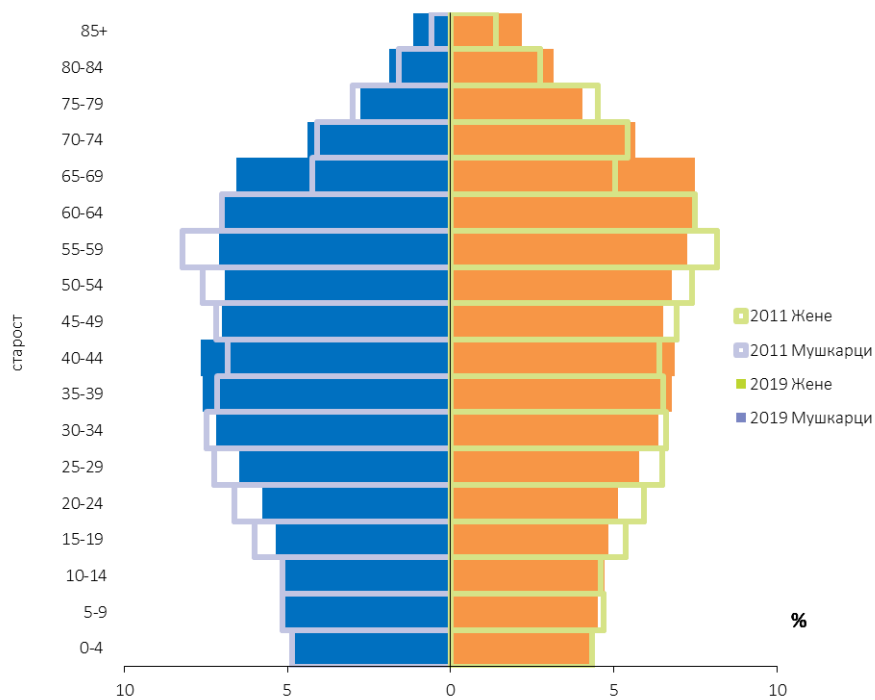
Ниво и смер промена смртности по старости директно одређују и дужину **очекиваног трајања живота**. Према последњим подацима за 2019. годину у АП Војводини је очекивано трајање живота при живорођењу износило је 72 године за мушкарце, а 77,9 година за жене и може се констатовати да је за скоро седам деценија средње трајање живота женског становништва Војводине, продужено за чак 16 година, односно 14 година мушког становништва. Посматрано по областима, очекивано трајање живота се налази у интервалу од 73,15 година (Севернобанатска) до 75,85 година (Јужнобачка). На нивоу општина разлике су наглашеније, па се као екстремни могу издвојити Чока (71,6) и Нови Кнежевац (71,9), са најкраћим очекиваним трајањем живота, на супрот Новом саду (76,9) и Сремским Карловцима (77,3) који се одликују најдужим животним веком становништва.

¹ Коефицијент зависности старијег становништва представља однос између укупног броја старијих особа у годинама када су они углавном економски неактивни (старости 65 и више година) и броја лица радног узраста (од 15 до 64 године).

² Стопа маскулинитета - број мушкараца на 1.000 жена

³ Стопа феминитета - број жена на 1.000 мушкараца

Графикон 6: Старосна пирамида становништва АП Војводине (2011-2019)

Извор: РЗС (Демографска статистика)

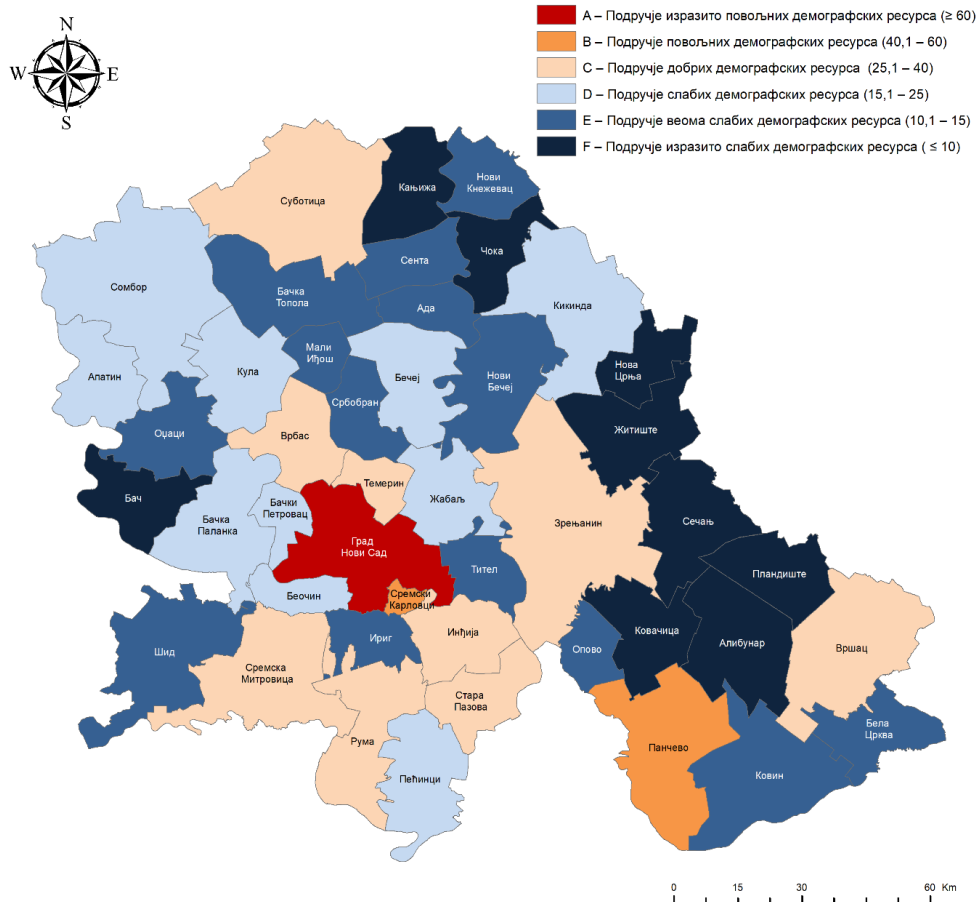
1.5. Индекс демографских ресурса

Индекс демографских ресурса (i_{der})⁴ синтетизује демографске компоненте с циљем утврђивања демографски угрожених или прогресивних подручја, применом типологије просторних јединица. На основу индекса демографских ресурса (i_{der}), подручје АП Војводине у целини са вредношћу од 21 припада типу D (Подручје слабих демографских ресурса), који карактерише депопулација и релативно низак ниво образовања.

Индекс демографских ресурса (i_{der}) има широк распон вредности од 5,4 (Кањижа) до 151,3 (Нови Сад), чиме је додатно истакнут проблем регионалних диспаритета. Највећи број општина у Војводини су категорије D, подручја слабих демографских ресурса (10), и E, подручја изразито слабих демографских ресурса (14), што захтева посебан сценарио развојне подршке.

⁴ И. Нејашмић, Р. Мишетић, „Синтетични показатељ демографских ресурса: допринос типологији хрватског простора“, Хрватски географски гласник 72/1, 49–62 (2010).

Карта 3. Индекс демографских ресурса — типологија општина у АП Војводини 2019.

Извор: Обрачун на основу података РЗС.

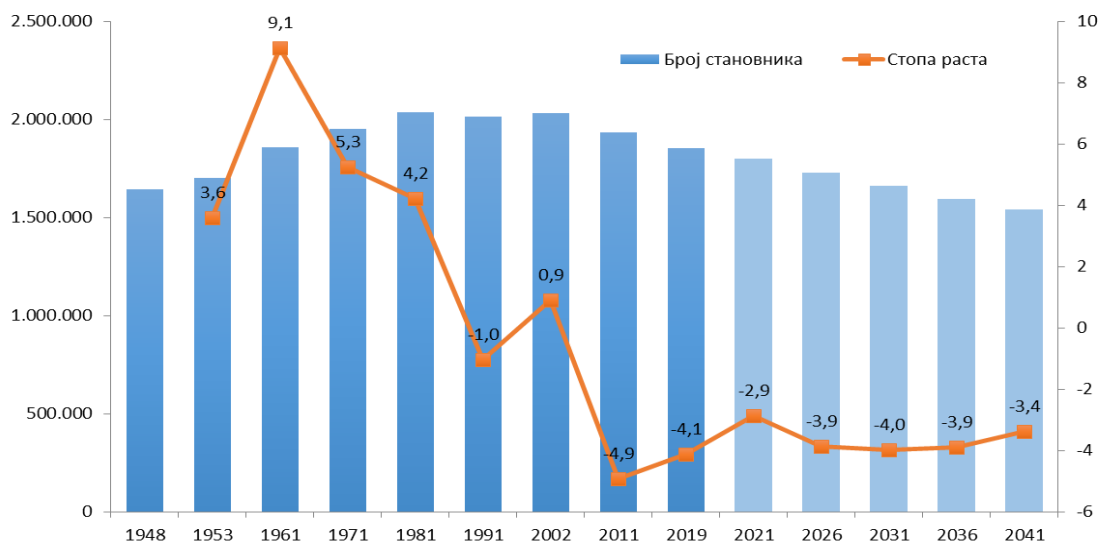
1.6. Демографске пројекције

Основне тенденције становништва АП Војводине се углавном могу окарактерисати као неповољне, било што успоравају сам демографски развитак или што угрожавају вршење виталних функција становништва у бројним областима социјалног и економског развоја. Деловање ових тенденција ће се извесно наставити и у непосредној будућности. Негативни ефекти природних и механичких кретања становништва неповољни су утолико више када се анализира дугорочна последица репродукционе и биолошке девастације становништва, а с тим у вези и умањен економско-привредни потенцијал становништва појединих општина.

Званичне демографске пројекције (РЗС) указују на велику извесност демографске регресије, односно, наставак смањења становништва АП Војводине, као и његовог убрзаног старења.

Нарушавање старосне структуре, огледа се и у концентрацији тзв. бејби бум генерације (рођени у периоду након Другог светског рата), унутар контингента старијих од 65 година, док су с друге стране улазне генерације у радни контингент значајно смањују. Процес депопулације био би континуиран током читавог пројекционог периода и према свим варијантама пројекција. Депопулација би била најинтензивнија под претпоставком остварења константне варијанте. Наиме, уколико би током читавог пројекционог периода фертилитет и морталитет по старости остали на нивоу из 2011, а миграције се кретале у „очекиваним“ оквирима, Србија би 2041. године изгубила 14,7% популације и имала нешто мање од 6,2 милиона становника, док би Регион АП Војводине изгубио око 20% популације и имао 1,5 милиона становника.

Графикон 7: Кретање укупног становништва АП Војводине 1948–2041.

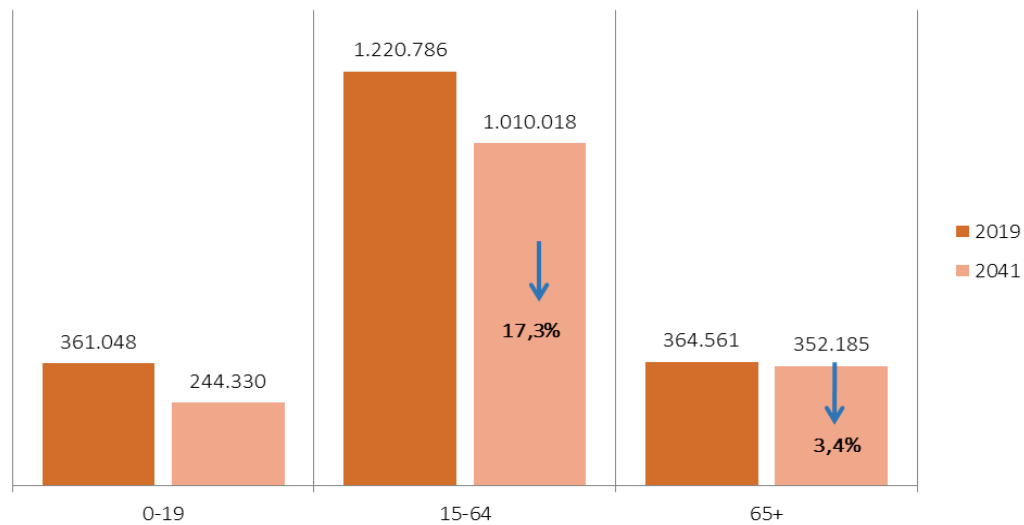

Извор: РЗС (Пројекције становништва).

Овакав ток демографског развоја указује на значај унутрашњих миграција, које деценијама уназад одражавају процес поларизације становништва Србије у неколико великих градова, који се развијају под различитим утицајем природних и механичких компоненти раста. Београд има негативан природни прираштај, али и висок ниво имиграције која компензује губитак настао природним путем, Ниш има негативан природни прираштај и позитиван миграциони салдо, недовољан да надомести губитак настао природним путем, док Нови сад бележи позитивне обе компоненте раста.

Пројекције указују и на даље погоршање структуре становништва АП Војводине, посматрано по великим старосним групама, при чему ће од 2019. до 2041. учешће младих (0-19) опасти са 19,5% на 15,8%, док ће се учешће старије популације (65+) повећати са 19,7% на 22,8%. Истовремено категорија радно способног становништва бележи незнатно смањење учешћа са 65,9% на 65,5%.

Графикон 8: Пројекције становништва АП Војводине по старосним групама

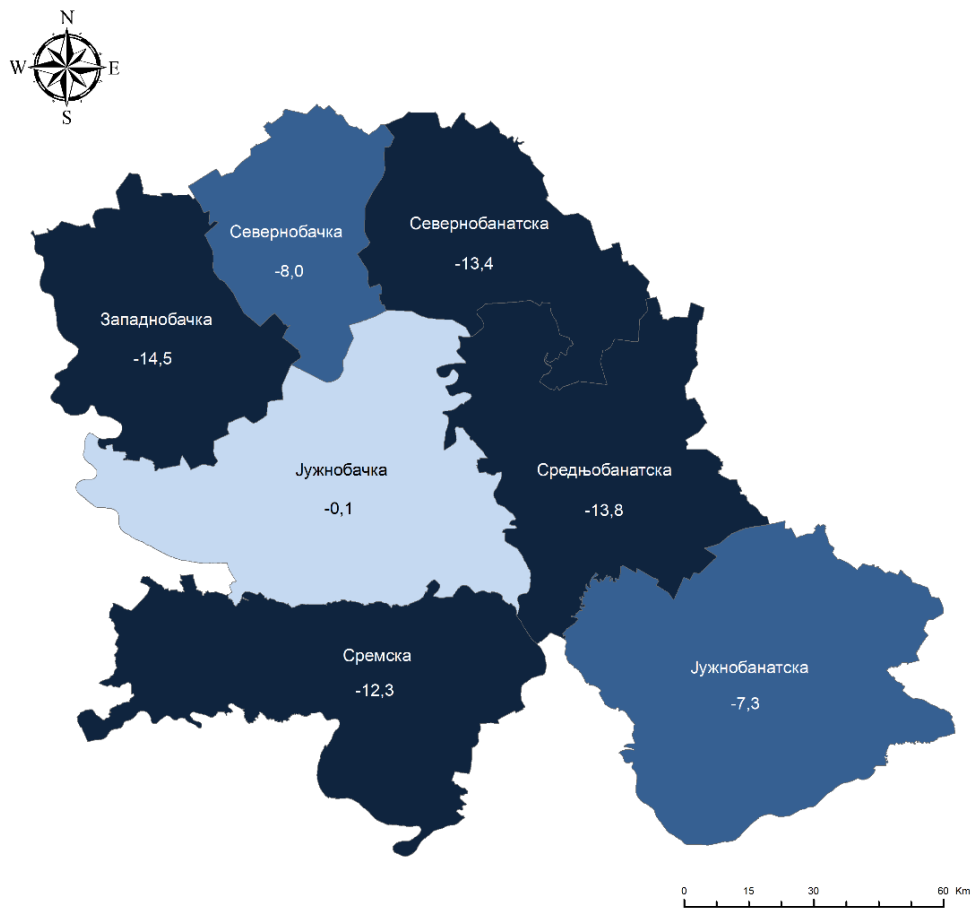
Извор: Обрачун на основу података РЗС.

Уско повезана са старосном структуром је полна структура становништва, посебно имајући у виду чињеницу да демографски млађе популације имају веће учешће мушког становништва, насупрот старијим популацијама са доминантним учешћем женског становништва. Разлог томе је диференцијални наталитет, који је на глобалном нивоу на страни мушкараца, односно чешће се рађају мушка деца. Међутим, разлике у смртности према полу и ако се узме у обзир дужи животни век жена, доводе до смањења диспропорција у корист женског становништва. Дисбаланс у броју мушкараца и жена услед диференцијалног наталитета и морталитета, додатно је нарушен факторима попут миграционих кретања, ратних губитака, одређених привредних кретања и сл.

Основни показатељи полне структуре су коефицијент маскулинитета (број мушкараца на 1.000 жена) и коефицијент феминитета (број жена на 1.000 мушкараца).

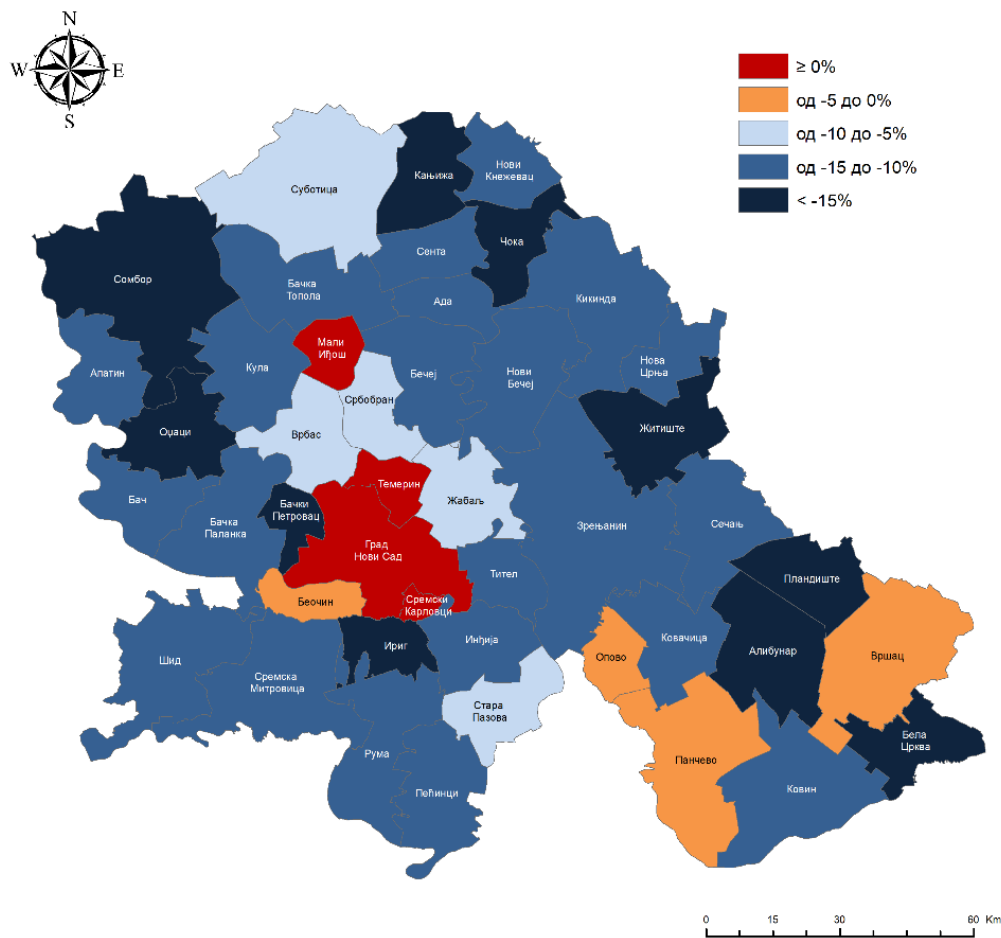
Према пројекцијама становништва АП Војводине под претпоставком остварења константне варијанте, евидентан је пораст стопе феминитета у периоду 2019-2041. (са 1.050 на 1.059) уз неминовно смањење стопе маскулинитета (са 952 на 944).

Карта 4: Демографске пројекције по регионалним областима 2019-2041.

Извор: Обрачун на основу података РЗС.

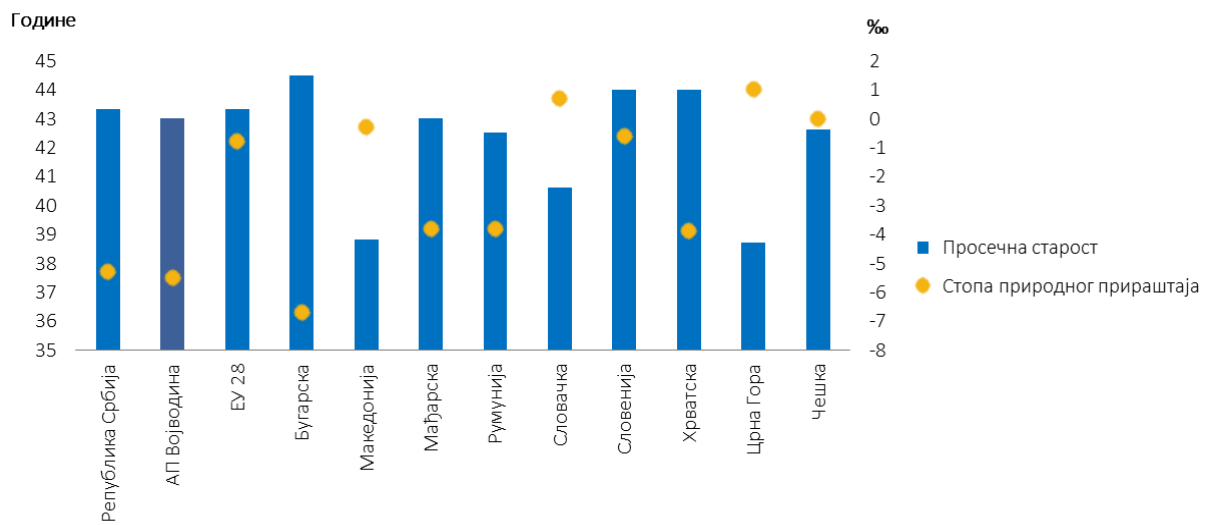
Карта 5: Демографске пројекције општина 2019-2041.

Извор: Обрачун на основу података РЗС.

Важно је истаћи да процес старења становништва не карактерише само подручје АП Војводине, већ је одлика свих земаља које се налазе у пост-транзиционој фази демографске транзиције (ниске стопе фертилитета и морталитета, што доводи до опадања стопе раста становништва и демографског старења), а ту је највећи број развијених земаља као и значајан број земаља у транзицији. Исто тако, посттранзициона фаза води ка фази даљег опадања броја становника и неминовно даљег старења. У наредних пола века демографски развитак биће ограничавајући фактор свеукупног развитка, како АП Војводине тако и Србије у целини. Број становника ЕУ бележи константан раст, пре свега захваљујући механичком кретању становништва, јер је процес популационог старења увелико присутан у целој Европи. Међутим, када је у питању природно кретање становништва, већ трећу годину заредом стопа морталитета у ЕУ надмашује стопу наталитета, што се одразило на негативан природни прираштај.

Графикон 9: Природни прираштај и просечна старост по земљама, 2019.

Извор: Евростат

Негативне демографске тенденције присутне су у већини европских региона. До 2070. године 30% (или скоро сваки трећи становник) европске популације чиниће становништво старије од 65 година (20% у 2019 или сваки пети становник), док ће се учешће старијих од 80 година удвостручити и износиће 13%. С друге стране, смањиће се учешће радно активног становништва (20–64 године), и то са 59% у 2019. на 51%, 2070. године, док ће се контингент нових улазних генерација, које чине деца и млади (0–19 година), до 2070. године у ЕУ 27 смањити за чак 12,6 милиона. Такође, готово да нема региона у Европи са стопом укупног фертилитета (СУФ) изнад нивоа неопходног за просту репродукцију (2,1). Регионално посматрано, изузетно низак фертилитет присутан је на југу Европе (1,25), у појединим регионима Шпаније, Италије и Грчке.

Према демографским пројекцијама, популација ЕУ-27 ће остати на стабилном нивоу и у наредних двадесет година, након тога бележи пад. Демографски развитак са којим ће се суочити земље чланице ЕУ неће бити идентичног смера и интензитета кретања. Док поједине чланице већ сада бележе пад броја становника (Бугарска, Румунија, Хрватска, Литванија, Пољска), неке ће наставити да популационо расту (Данска, Луксембург, Шведска, Малта и Кипар). У условима неповољне старосне структуре, до изражаја долази вулнерабилност европског становништва у ситуацијама попут пандемије вируса COVID-19, односно додатног ризика смањења потенцијалне радне снаге на тржишту рада.

1.7. Популациона политика

Демографски трендови упућују на чињеницу да процес депопулације како на подручју Републике Србије, тако и на подручју АП Војводине, није привремен феномен, већ дуготрајан процес.

Демографски индикатори иницирају закључак да регионална развојна политика мора да у стратешким одлукама апострофира мере којима се одређује будући демографски потенцијал АП Војводине у целини, а посебно њених већ сада угрожених подручја. Улога државе на свим нивоима у решавању ових проблема је значајна. На примеру неких европских држава може се видети да најефикасније мере представљају финансијска подршка породици и помоћ у усклађивању пословних и родитељских обавеза.

Мере популационе политике у Србији, које таргетирају феномен недовољног рађања деце и његове последице, заснивају се на документима стратешког типа, као што су Стратегија подстицања рађања и Национална стратегија за родну равноправност. Такође, две директне мере популационе политике важне за подстицање рађања у Србији односе се на родитељски додатак и одсуство поводом рођења детета. Ове мере су прописане Законом о финансијској подршци породици са децом („Сл. Гл. РС“, бр. 50/18) и Законом о раду („Сл. Гл. РС“, бр. 95/18). Национални програм „Србија 2025“ у фокус ставља питања демографије и популационе политике. Повећање финансијских давања за мере популационе политике представља јасан, стратешки одговор државе у циљу повећања наталитета и одрживог популационог развоја.

Као одговор на евидентне проблеме у демографском развоју Скупштина АП Војводине усвојила је *Програм демографског развоја АП Војводине са мерама за његово спровођење* („Сл. лист АП Војводине“, бр. 3/2005), који има за циљ дефинисање целовите и кохерентне политике АП Војводине према фертилитету становништва, односно дефинисање политичког одговора на испољене проблеме у демографском развоју, пре свега на феномен недовољног рађања, прихватање ниских репродуктивних норми код већине становништва, односно негативан природни прираштај, отворену депопулацију, пораст удела старих лица у структури становништва и све раширенији самачки живот. Влада АП Војводине је донела Одлуку о плану реализације мера за спровођење Програма демографског развоја АП Војводине. Секретаријат за демографију, породицу и друштвену бригу о деци реализује бројне програме развоја популационе политике Војводине. Потреба за активирањем локалне самоуправе у популационој политици, произилази из чињенице да само државна популациона политика није у стању да одговори на све потребе и очекивања становништва, нити може да изрази специфичност живљења у свакој средини. У складу с тим успешна популациона политика треба да садржи мере органа локалне самоуправе, а што би свакако једним делом било финансирано из локалног буџета.

Идентификација проблема

- Демографски раст Војводине прати западноевропске трендове демографске транзиције, које карактеришу ниске стопе наталитета и морталитета, као основне детерминанте демографског старења;
- Неповољне демографске прилике су се само делимично могле поправити миграционим кретањима деведесетих година (почетак транзиционих и системских промена, када су имиграциона кретања заменила дотадашњи емиграциони талас);
- Недовољно рађање је главни и највећи проблем, јер се последице мултипликују и дугорочног су карактера. Скоро све војвођанске општине су у 2019. години забележиле негативан природни прираштај;
- Старосна структура становништва Војводине све више има карактеристике “регресивног”, односно старијег типа становништва, будући да се смањују фертилни и омладински контингент становништва;
- Војводину карактерише дугорочна тенденција смањења учешћа младог и повећање учешћа старог становништва;
- Негативне последице одлива радне снаге су бројне и утицале су на демографски и економски развој Војводине;
- Пораст учешћа старије популације која зависи од економски активног становништва довео би у питање издржавање економски неактивног становништва.
- Промене у редистрибуцији становништва Војводине рефлектују се на промене у густини насељености, која представља један од значајнијих квалитативно-квантитативних индикатора просторно-демографских односа. Према последњим подацима (2019.) на простору Војводине живи 86 становника на км², што је сврстава у густо насељене просторе

(према критеријуму да густо насељени простори имају 51-100 ст/ км²). Међутим, просечна густина целокупног простора не даје реалну слику, ако се има у виду да су зоне демографског раста везане за гравитационе сфере већих урбаних центара.

- Више од 50% територије АП Војводине насељава нешто више од 1/3 становништва, док истовремено 1/3 становништва Покрајине, насељава тек нешто више од 10% територије.

SWOT анализа демографског развоја АП Војводине

Предности	Недостаци
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Мултикултуралност ▪ Постојање <i>Програма демографског развоја</i> ▪ Доминантно и флексибилно радно-способно становништво ▪ Половина општина бележи стопе укупног фертилитета изнад просека Покрајине ▪ Раст стопе укупног фертилитета 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Депопулација ▪ Демографско старење ▪ Емиграција младих ▪ Недостатак мера за подстицање рађања на локалном нивоу ▪ Концентрација становништва и инфраструктуре у већим градовима ▪ Демографско пражњење неразвијених подручја ▪ Раст броја старих који зависе од економски активног становништва
Могућности, шансе	Претње, опасности
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Трансфер позитивних искустава у области популационе политике из других земаља ▪ Доношење <i>Програма демографског развоја и ревитализације</i> ▪ Дугорочно планирање броја деце који је потребан АП Војводини ▪ Неискоришћен стручни потенцијал ▪ Развој људских ресурса за управљање локалним и регионалним развојем 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Дугорочни тренд депопулације ▪ Неповољна старосна структура запослених лица ▪ Изразита урбано-рурална популациона поларизација ▪ Економска миграција становништва ▪ Смањење потенцијалне радне снаге услед погоршања епидемиолошке ситуације

2. ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ

2.1. Образовање

На подручју АП Војводине током 2019. у одређеном виду образовања учествовало је 315.760 лица и то: у предшколском образовању 19,7%, основном 44%, средњем 20% и високом образовању 16,8% лица. Бележи се континуирано повећање обухвата деце програмима предшколског васпитања и образовања (11% више уписане деце у 2019. у односу на школску 2014/15). Популација ученика у основном образовању смањује се и поред чињенице да је основно образовање обавезно, при чему обухват деце у Војводини и даље није потпун (нето стопа обухвата основним образовањем 92,2%). Обухват генерације средњим образовањем је око 82,8%, а највећи је обухват ученика из подручја рада електротехника (11,4%) и економија, право и администрација (11%). Број младих укључених у систем високог образовања на подручју АП Војводине бележи пад у 2019. (-6,8% у односу на 2015.), док број уписаних на високообразовним институцијама у приватној својини бележи незнатан раст у посматраном периоду (442 студента више). Такође, број дипломираних студената континуирано опада (2 хиљаде мање дипломираних у 2018. у односу на 2014.). Неусклађеност образовних профила и понуде са потребама тржишта рада представља дугорочни и системски проблем у АП Војводини, као и на подручју Републике Србије.

Изазови унапређења знања и технологија, процес глобализације, демографски трендови, промене потреба тржишта рада, растућа тежња за вишим нивоом образовања и процес евроинтеграције, намећу потребу за целоживотним учењем и успостављањем флексибилног система образовања, који ће сваком појединцу понудити различите могућности за образовање и напредовање. Највећи ризик за националну економију представља неповољна образовна структура становништва, односно, потребама привреде и тржишта рада непримерен ниво и структура способности, знања и вештина радно активног становништва. У складу са Законом о основама система образовања и васпитања (Сл. гласник РС 88/2017), систем образовања и васпитања у Србији обухвата предшколско васпитање и образовање, основно и средње образовање и васпитање и образовање одраслих. Број и квалитет образовних институција као и оних који похађају образовне институције представља значајан потенцијал друштва у целини.

Предшколско образовање. У школској 2019/20. години 62.116 деце на подручју АП Војводине, похађало је предшколско васпитање и образовање, што је за 11% више уписане деце у односу на школску 2014/15. (55.952). Програм предшколског васпитања и образовања организован је у 93 предшколске установе (44 државне и 49 приватне) и 726 објекта (671 државна и 55 приватних) у 2.340 васпитних група. Највећи број деце корисника предшколских установа је на подручју Јужнобачке (25.131) и Јужнобанатске (7.069), на супрот Севернобанатске (3.592) и Средњебанатске (4.713) са најмањим бројем уписане деце.

Табела 4: Предшколско образовање у АП Војводини 2014–2019.

	Деца				Предшколске установе			
	број		%		број		%	
	девојчице	дечаџи	девојчице	дечаџи	државне	приватне	државне	приватне
2014.	26.775	29.177	47,9	52,1	45	23	66,2	33,8
2015.	27.408	29.645	49,0	53,0	44	27	64,7	39,7
2016.	28.181	30.277	50,4	54,1	44	42	64,7	61,8
2017.	28.472	30.738	50,9	54,9	44	44	64,7	64,7
2018.	29.240	31.006	52,3	55,4	44	47	64,7	69,1
2019.	29.902	32.214	53,4	57,6	44	49	64,7	72,1

Извор: прорачун на основу података РЗС.

Обухват деце предшколским васпитањем и образовањем и даље је низак (само половина деце је обухваћена), а разлози су недовољни просторни капацитети и неједнака географска распоређеност. Обухват деце програмима предшколског васпитања и образовања је различит у зависности од узраста. Највећи обухват деце је у години пред полазак у школу, па је тако обухват деце припремним предшколским програмом на подручју АП Војводине 100,6% у 2019. години.

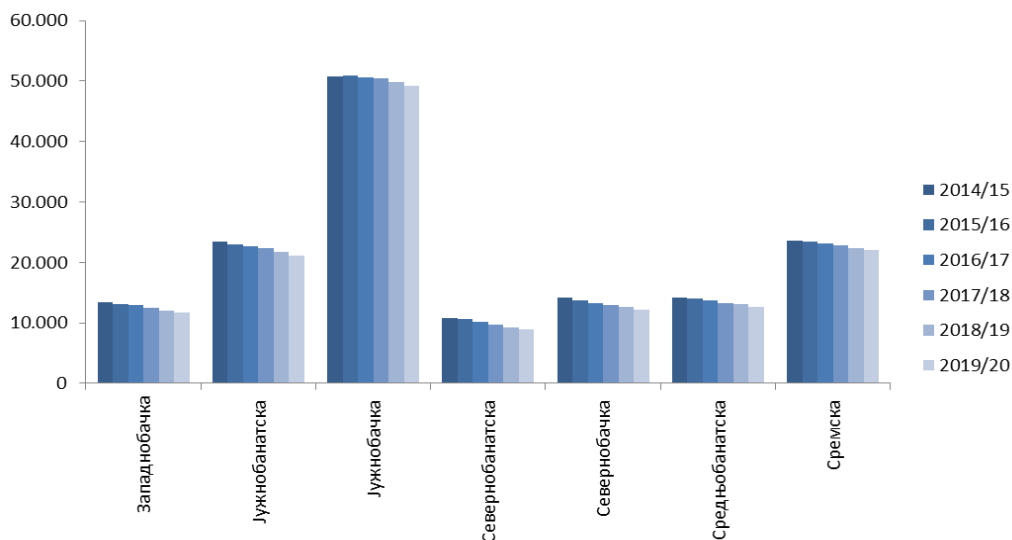
Основно образовање. У АП Војводини се образовање и васпитање у основним школама одвија на шест наставних језика: српском, мађарском, словачком, румунском, русинском и хрватском језику, као и двојезично, на српском и на неком од језика националних мањина. Поред редовне наставе на наведеним језицима, ученицима је омогућено и изучавање мађарског, словачког, румунског, русинског и хрватског језика, као и још шест језика (украјински, буњевачки, ромски, бугарски, македонски и чешки), што је укупно једанаест језика у оквиру изборне наставе.

Наставни планови и програми су структурирани тако да ученици добију широко опште образовање. Појединачна интересовања подстичу се кроз додатну наставу и рад у секцијама, а за ученике слабијег успеха организује се допунска настава. У школама, у којима за то постоје услови, организован је и продужени боравак.

Број основних школа на подручју АП Војводине у периоду од 2014 - 2019. године се није значајно мењао. *Настава се обавља у 533 редовних основних школа (531 у 2014.) и 180 издвојених одељења (делови ван седишта), као и 6 приватних основних школа. У Војводини ради и 21 музичка школа, као и 2 балетске школе. Такође у Новом Саду, Сомбору и Суботици раде школе за образовање и васпитање одраслих, а одељења за те потребе постоје и при једној редовној школи. Посебна пажња поклања се образовању деце ометене у развоју. На територији Покрајине ради 13 основних школа за ученике ометене у развоју. Такође, при 57 редовних школа постоје одељења за њихово образовање.*

Иако је број основних школа за посматрани период остао приближно исти, популација ученика у основном образовању континуирано се смањује услед негативног демографског тренда становништва. Основним образовањем било је обухваћено 137.592 ученика (70.559 дечака и 67.033 девојчица) у школској 2019/20. години, што представља смањење ученичке популације за око 13.000 или 9% у односу на школску 2014/15. годину (77.005 дечака и 73.514 девојчица). Највише основаца у школској 2019/20 години бележе Јужнобачка (35,8%) и Сремска област (16%), на супрот Севернобанатској области са 6,5% учешћа у укупном броју ученика основних школа у Покрајини.

Графикон 10: Број ученика у редовним основним школама на подручју АП Војводине

Извор: РЗС, Статистика основног образовања.

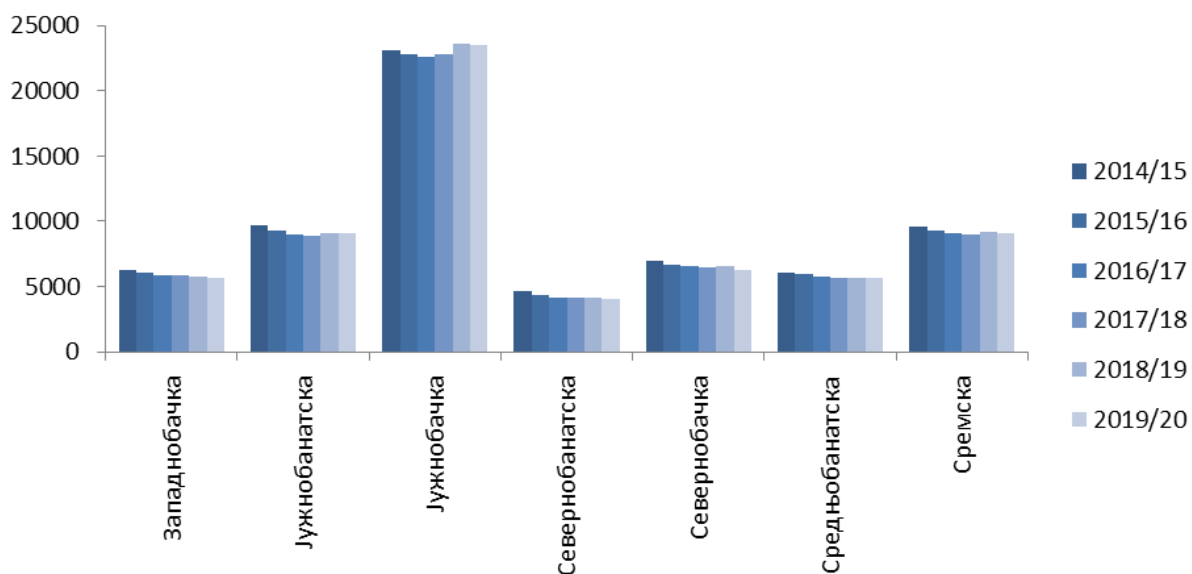
Средње образовање. Након основног образовања, младима у Војводини на располагању су гимназије, стручне школе, мешовите школе, уметничке школе, средње школе за образовање одраслих и средње школе за ученике са сметњама у развоју. На подручју АП Војводине ради 141 редовна средња школа у 39 општина, као и 11 средњих школа за ученике са сметњама у развоју. У оквиру редовног средњег образовања, настава се одржава на српском, мађарском, словачком, румунском и русинском језику. Законом о заштити и правима националних мањина, статус националне мањине остварују и припадници хрватске и ромске националне мањине, али настава на овим језицима није организована у средњим школама АП Војводине. Настава на језицима националних мањина организована је у 17 општина, односно 42 средње школе и то: у 9 гимназија, 26 средњих стручних школа, 5 мешовитих школа и у 2 уметничке школе.

На подручју АП Војводине постоје и 22 приватне средње школе за које је Покрајински секретаријат за образовање, утврдио да испуњавају услове за обављање делатности средњег образовања и васпитања.

Број средњих школа у АП Војводини је у периоду 2014-2019. године углавном регионално непромењен, при чему је убедљиво највећи број средњих школа у Јужнобачкој области (47), где је истовремено забележен и највећи број ученика. Међутим, иако је број средњих школа за посматрани период остао приближно исти, евидентан је континуирани пад броја ученика у средњим школама на територији АП Војводине, што потврђује 3,2 хиљаде мање уписаних ученика у 2019. (31.922 ученика и 31.236 ученица) у односу на школску 2014/15.

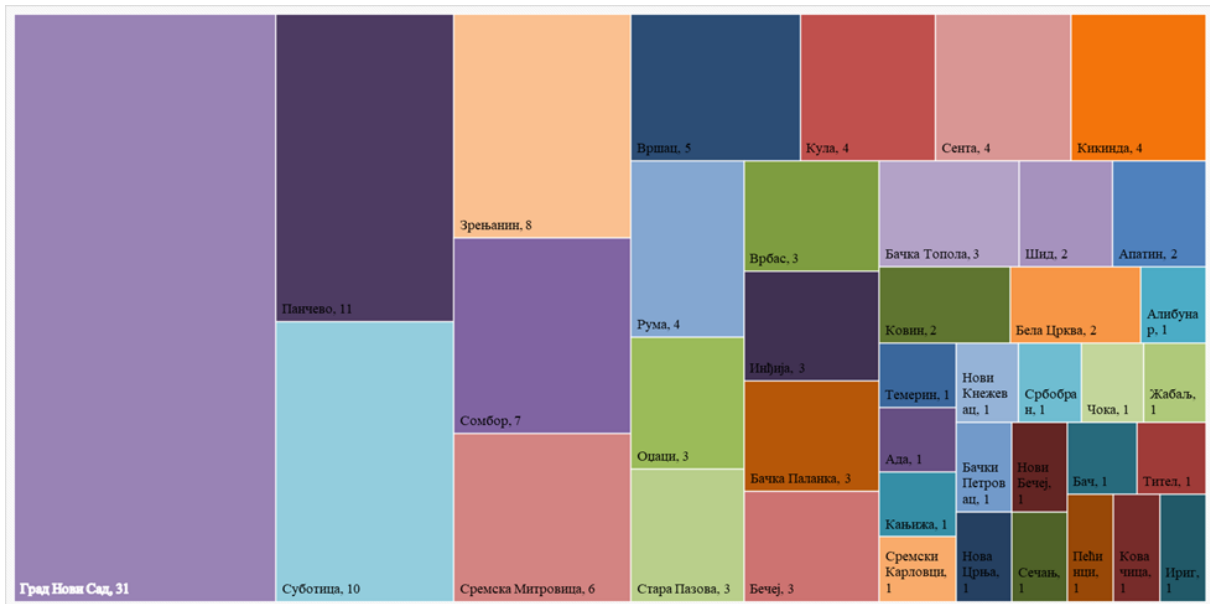
Средње стручно образовање похађало је 75,3% ученика, а највећи обухват ученика је из подручја рада електротехника (11,4%), економија, право и администрација (11%), здравство и социјална заштита (9,6%), машинство и обрада метала (9%) и трговина, угоститељство и туризам (7,8%). Опште средње образовање (гимназију) похађало је 24,7% ученика. У гимназијама и електротехничким школама се број ученика благо повећава, а смањује у школама из области економије, права и администрације.

Графикон 11: Број ученика у редовним средњим школама на подручју АП Војводине

Извор: РЗС, Статистика средњег образовања.

Графикон 12: Регионални распоред редовних средњих школа на подручју АП Војводине

Извор: Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине .

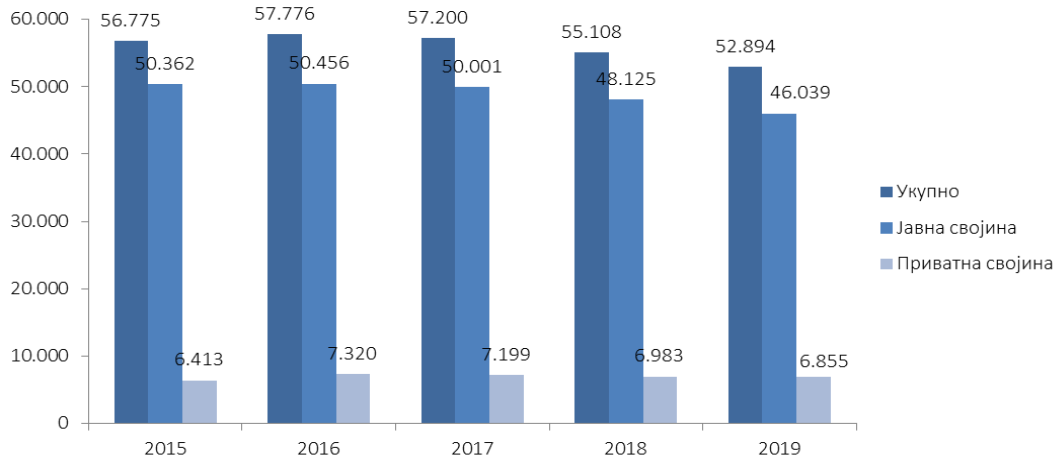
Неусклађеност образовних профила и понуде са потребама тржишта рада представља дугорочни и системски проблем у Србији. Како систем средњег стручног образовања треба да буде довољно флексибилан и да прати интензивне промене које се дешавају на тржишту рада, потребно је успостављање система за праћење континуираних промена на тржишту рада.

Високо образовање (академско и струковно) у Војводини стиче се на Универзитету у Новом Саду и још пет високошколских установа чији оснивач није АП Војводина, али којима је Покрајински секретаријат за образовање издао дозволе за рад. Универзитет је основан 1960. године и ову образовну, научну и уметничку установу чини 14 факултета. Највећи број факултета налази се у Новом Саду, а остали су у Суботици, Зрењанину и Сомбору. Студентима су на располагању: основне струковне, основне академске, дипломске-мастер, специјалистичке и докторске студије из интердисциплинарних и мултидисциплинарних научних области. Највише факултета, њих седам, налази се у универзитетском парку, у непосредној близини центра Новог Сада. Поред зграда факултета, ту су смештена и два студентска дома, хотел за смештај младих наставника и сарадника, Завод за заштиту здравља студената, Центар за физичку културу и друге студентске службе. У саставу Универзитета у Новом Саду налази се и пет факултета који немају седиште у Новом Саду: Економски факултет, Грађевински факултет и Учитељски факултет на мађарском наставном језику са седиштем у Суботици, док је Технички факултет Михајло Пупин у Зрењанину и Педагошки факултет у Сомбору. Поред факултета, у оквиру Универзитета у Новом Саду раде и Центар за интердисциплинарне и мултидисциплинарне студије и развојна истраживања за потребе привреде - ЦИМСИ, Центар за међународну сарадњу и студије, Центар за истраживачку делатност и Академска рачунарска мрежа – АРМУНС и Центар за учење током читавог живота. Високо струковно образовање се у Војводини одвија и у 9 високих школа струковних студија. Три су у Новом Саду, две у Суботици, а по једна у Зрењанину, Кикинди, Сремској Митровици и Вршцу, односно три високе техничке школе струковних студија, једна висока пословна школа струковних студија, као и пет високих школа струковних студија за образовање васпитача. Законом о високом образовању прописано је да се високо образовање стиче на српском језику, али да се настава може изводити и на језицима националних мањина.

Број младих укључених у систем високог образовања на подручју АП Војводине износио је 52.894 у школској 2019/2020. години (23.509 студента и 29.385 студенткиња), што представља смањење од око 3,9 хиљада студената или 6,8% у односу на 2015. годину, док број уписаних на високообразовним институцијама у приватној својини бележи незнатан раст у посматраном

периоду (442 студената више). Такође, број дипломираних студената на високом школама и факултетима, континуирано опада, при чему је у 2018., за 2 хиљаде мање дипломираних студената у односу на 2014.

Графикон 13: Број студената према облику својине високошколских установа АПВ

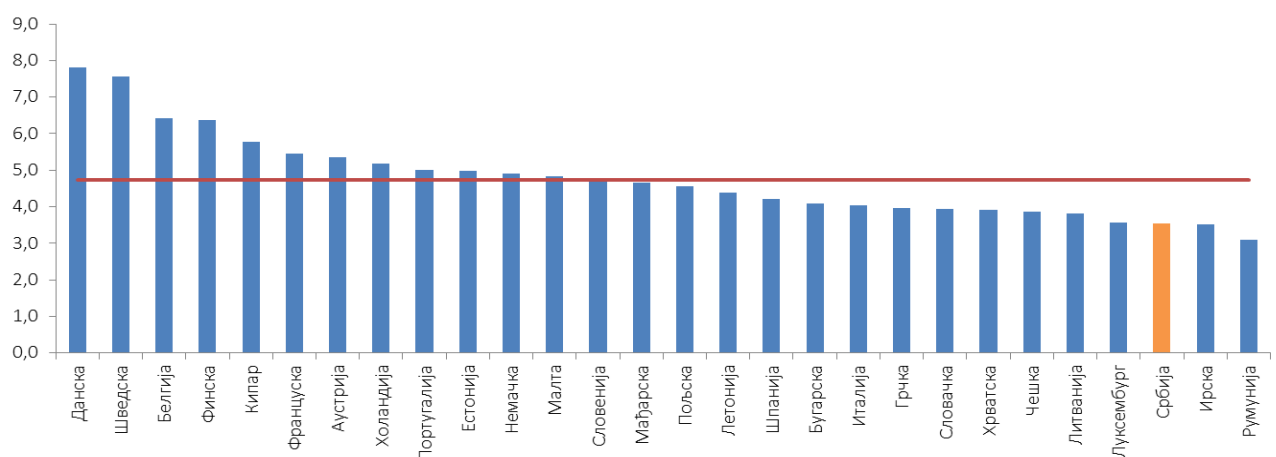

Извор: РЗС, Статистика високог образовања

Образовање представља фактор социјалне мобилности којим се омогућава побољшање социо-економског положаја појединца. Виши ниво образовања, професионално усавршавање, као и унапређивање научених и стечених знања и вештина у великој мери утичу на положај запослених и повећава шансу за запошљавање. Стимулисање становништва на образовање током радног века, па и након изласка из година радне активности један је од циљева у развијеним земљама.

Јавни расходи за образовање у Србији износе 3,54% БДП у буџету за 2020. што чини ниво ових расхода стабилним у последњој деценији, али су испод просека ЕУ (који се крећу око 4,6% БДП). У укупним буџетским расходима, расходи за образовање учествују са 15,5%.

Графикон 14: Издвајања за образовање земаља ЕУ и Србије (% БДП)

Извор: Еуростат.

SWOT анализа образовања АП Војводине

Предности	Недостаци
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Постојање одређеног облика образовања у већини насеља АП Војводине ▪ Потенцијал квалификованог стручног кадра ▪ Висока доступност високообразовних институција (Универзитет у Новом Саду) ▪ Мултикултуралност, мултинационалност и мултијезичност као мост са суседним регијама ▪ Спремност за организовање online наставе у ванредним околностима. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Недовољан број адекватног наставног особља (посебно припремљених за двопредметност и двојезичност); ▪ Лоше стање објеката, застарела опрема; ▪ Недовољан обухват деце предшколским образовањем услед недовољних просторних капацитета и неједнаке географске распоређености; ▪ Непотпун обухват основним образовањем; ▪ Неусклађеност понуде са тражњом за радном снагом и неповољна квалификациона структура на тржишту рада; ▪ Незаинтересованост стручног кадра за живот и рад у мањим и неразвијеним срединама.
Могућности	Опасности
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Доношење програма сарадње привредних и непривредних организација са образовним институцијама ради школовања адекватних профила; ▪ Посебни програми за унапређење квалификационе структуре (незапослених и запослених) за потребе тржишта; ▪ Обезбеђивање и услова за учење током читавог живота; ▪ Развој унутрашње мобилности првенствено у области високог образовања; ▪ Основан Едукативни центар за обуке у професионалним и радним вештинама у Новом Саду; ▪ Боља покривеност услугама електронских комуникација утиче на развој мање развијених подручја живота; ▪ Повећање економских ефеката и финансијских уштеда применом савремених ИКТ. ▪ Увођење концепта Индустрија 4.0 који омогућава образовање деце на матерњем језику и тамо где не постоје наставнички ресурси, путем коришћења IoT, вештачке интелигенције, 5G и осталих система 4.0. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Неповољна демографска кретања; ▪ Висок степен незапослености; ▪ Одлив високо-образовног кадра; ▪ Мали број ученика у појединим образовним установама (питање рационализације); ▪ Смањење квалитета образовања у контексту последица пандемије COVID-19; ▪ Информатичка неписменост.

2.2. Иновације, Наука, Истраживање и Развој

Претходних година начињен је значајан помак у реформама организације и финансирања **науке и истраживања** у Србији и АП Војводини. Уведено је пројектно финансирања и успостављен је рад Фонда за науку и Фонда за иновациону делатност који пружају подршку научно-истраживачкој делатности. Због равномернијег регионалног развоја формирани су Институт за информационе технологије у Крагујевцу и Биосенс у Новом Саду, као и мрежа научнотехнолошких паркова у Нишу, Чачку, Новом Саду и Београду. Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност, у складу с Програмом од општег интереса за Републику Србију, се бави развојем високог образовања и научноистраживачке делатности у АП Војводини, као и њиховом приближавању европским стандардима.

У области **истраживања и развоја** недостају људски ресурси, што ограничава економски раст и иновативност. *Захваљујући великом ангажовању истраживачке заједнице, наука Републике Србије се високо позиционира на међународним ранг листама, што недвосмислено говори о потенцијалу који земља има у овој области и о њеној међународној конкурентности. На основу рангирања, више од 230 земаља које обавља SClmago Journal&Country Rank, Србија је у 2019. заузела 55. место у свету. Укупан интензитет улагања у истраживање и развој у Србији (односно између Бруто домаћих издатака за истраживање и развој и БДП) износио је 0,89% у 2019. години, што је за 2,4 пута мање од просека ЕУ-28 (2,14%). За разлику од земаља у окружењу и ЕУ, у Србији и Војводини је неповољна секторска структура улагања у ИР. Највећу слабост националног иновационог система представља недовољно улагање приватног пословног сектора у ИР и велико учешће јавног и сектора високог образовања. Србија се према Глобалном индексу иновативности у 2020. години налази на 53 месту (од 131 земаља). Према Извештају о глобалној конкурентности Светског економског форума ниво иновативне способности у Србији је релативно низак (59. место од 141 државе), што је случај и са већином других привреда из окружења. Сарадња између предузећа и академске заједнице у Србији је и даље слаба. Према иновационим перформансама, Република Србија (индекс иновативности 0,313) се у 2019. налази у групи 16 земаља умерених иноватора и значајно заостаје у односу на просек ЕУ (0,507) и већину европских земаља.*

Са циљем да **научно-технолошки и иновациони систем** постану генератор убрзаног друштвено економског развоја Републике и АПВ и већој конкурентности у наредном периоду потребно је у складу са могућностима повећавати издвајања из јавних извора за финансирање научних истраживања. Такође, потребно је стимулисати производни сектора да више улаже у иновације које ће бити инкорпорирани у производне процесе и услуге.

Повећање средстава за **научноистраживачки рад** утицаће и на унапређење финансирања и повећање броја научних кадрова, поготово талентованих младих стручних људи. Због побољшаног праћења рада и резултата научноистраживачке делатности потребно је радити на формирању и унапређењу Регистра научноистраживачких организација, Регистра истраживача и Регистра капиталне опреме. Неопходно је повећати доступност остварених научноистраживачких резултата основањем Националног репозиторијума.

Наука је битна компонента развоја државе и друштва у целини. На примени научних знања почивају технолошки напредак, здравље, безбедност, образовање и национални идентитет, што одређује укупни квалитет живота грађана.

Европска унија је област науке и иновација препознала као носиоца развојне политике који доприноси економском расту и стварању радних места. Стратегијом Европа 2020 од 2010. године Европска унија је допринела креирању нових и побољшање постојећих програма науке и истраживања. Она представља основ за даљи развој Европског научног простора (ЕРА), кроз успостављање Иновативне уније (ИУ), као иницијативе која омогућава државама чланицама да обједине све научне капацитете унапреде комуникацију и сарадњу између научника и

истраживача са циљем трансформисања иновативних идеја у производе и услуге. За спровођење циљева Иновативне уније 2014. године је покренут финансијски инструмент Хоризонт 2020. Циљ програма је да омогући Европи да створи науку светске класе, уклони препреке иновацијама и олакша сарадњу између јавног и приватног сектора у креирању и испоручивању иновација. Државе чланице су одлучиле да постепено увећавају средства која улажу у науку и истраживање, док се не стигне до нивоа улагања који износи 3% БДП-а.

Законски и институционални оквир

Европска унија улаже све више у развој и имплементацију стратегија и програма који обезбеђују квалитетан оквир за спровођење научног истраживања и развој иновација, чиме тежи да подстакне економски раст и повећа конкурентност на глобалном нивоу.

У Србији је ова област дефинисана Законом о науци и истраживањима (2019), Законом о Фонду за науку Републике Србије (2018), Законом о иновационој делатности и осталим релевантним законима и подзаконским актима. Доношењем нових закона у претходном периоду омогућило се оснивање нових и проширивање задатака и одговорности постојећих институција. Фонд за науку РС је формиран 2019. године на основу Закона о фонду за науку. Циљ оснивања Фонда је пружање подршке научноистраживачкој делатности, обезбеђивање финансијских средстава, као и пружање стручне подршке истраживачима научноистраживачких организација у реализацији пројеката у оквиру предвиђених програма. На основу Закона о иновационој делатности, формиран је Фонд за иновациону делатност, с циљем финансирања и унапређења веза између науке, технологије и привреде кроз подржавање иновативног предузетништва у раној фази развоја. Од почетка рада 2011. до краја 2020, Фонд је одобрио од 37,2 мил. EUR за реализацију 991 иновативна пројекта из следећих програма: Програм раног развоја, Програм суфинансирања иновација, Програм сарадње науке и привреде, Програм трансфера технологије, итд. Због равномернијег регионалног развоја формиран су Институт за информационе технологије у Крагујевцу и Биосенс у Новом Саду, као и мрежа наунотехнолошких паркова у Нишу, Чачку, Новом Саду и Београду. У оквиру мреже наунотехнолошких паркова у Републици Србији послује укупно 144 предузећа, од тога 74 стартап и 70 високо-технолошких, које укупно запошљавају 1.295 запослених.⁵ Такође су дефинисане научне институције од националног значаја као што су Српска академија наука и уметности (САНУ), Матица српска, универзитети, факултети и научни институти.

За дефинисање праваца развоја битне су стратегије: Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије 2021-2025., „Моћ знања”, Стратегија паметне специјализације у Републици Србији 2020-2027., Стратегије развоја вештачке интелигенције у Републици Србији 2020-2025., Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији 2020-2024, Стратегија развоја интелектуалне својине 2018-2022 и Дигитална платформа за Индустрију 4.0 у Србији. Стратегија паметне специјализације РС представља важан инструмент за побољшање иновационог и истраживачког екосистема у Србији, као и за развој економије засноване на знању и иновацијама. Стратегија ће се реализовати кроз циљану подршку истраживачким, развојним и иновационим активностима. Ресурси ће се усмеравати на области које имају највећи конкурентски и иновациони потенцијал. Стратегија за развој вештачке интелигенције има за циљ употребу вештачке интелигенције која ће допринети привредном расту, развоју вештина за послове будућности, унапређењу научног кадра и јавних услуга.

Истраживање и иновације у Републици Србији су саставни елементи већине стратешких докумената и везани су за делатност већег броја министарстава али основни послови из ове делатности су поверени Министарству просвете, науке и технолошког развоја. Због великог броја институција које су битне за развој науке и иновација и због недостатка координације међу њима, укупна буџетска средства за подршку овој области се не користе делотворно и

⁵ Извештај о стању у науци у 2019. години, са предлозима и сугестијама за наредну годину, септембар 2020, Национални савет за научни и технолошки развој.

оптимално⁶. Проблем је што: највећи број научноистраживачких организација нема стратешки приступ у управљању истраживањима и усмеравању истраживања према иновацијама; организационе и управљачке структуре универзитета и факултета препознају две компоненте своје делатности, образовање и истраживање, али не и иновације и што организација и управљање иновацијама није саставни део делатности највећег броја института, чак ни оних који значајан део прихода и сада остварују на тржишту⁷. Под ингеренцијом Министарства се налази Регистар иновационе делатности, Регистар научноистраживачких организација и у току је формирање Регистра научних радника истраживача. Циљ успостављања регистара је повећање квалитета, праћење и унапређење научно-истраживачког рада и високог образовања у Србији на нивоу установе и запослених са звањима. За обезбеђивање квалитета научноистраживачког рада и развоја научноистраживачке делатности формиране су поред Министарства: Национални савет за научни и технолошки развој, Одбор за акредитацију научноистраживачких организација, Комисија за стицање научних звања, Матични научни одбори, Заједница института Србије, Конференција универзитета Србије и Одбор за међународну сарадњу и дијаспору.

У АП Војводини Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност, у складу с Програмом од општег интереса за Републику Србију, се бави развојем високог образовања и научноистраживачке делатности у АП Војводини, као и њиховом приближавању европским стандардима. Поред тога што подстиче технолошки развој и иновационе делатности, обезбеђује и финансирање програма иновационе делатности, суфинансира програме Огранка Српске академије наука и уметности у Новом Саду, Матице српске и других установа које обављају научноистраживачку делатност, а значајне су за АП Војводину. Прати и помаже рад Научно-технолошког парка Нови Сад д.о.о, који пружа инфраструктурне и стручне услуге високошколским установама, научноистраживачким и иновационим организацијама, као и високотехнолошким и средњетехнолошким привредним друштвима у одређеној научној, истраживачко-развојној или производној групацији са циљем њиховог повезивања и што брже примене нових технологија, стварања и пласмана нових производа и услуга на тржишту. Под ингеренцијом Покрајинског секретаријата за високо образовање и научноистраживачку делатност се налази база о истраживачима.

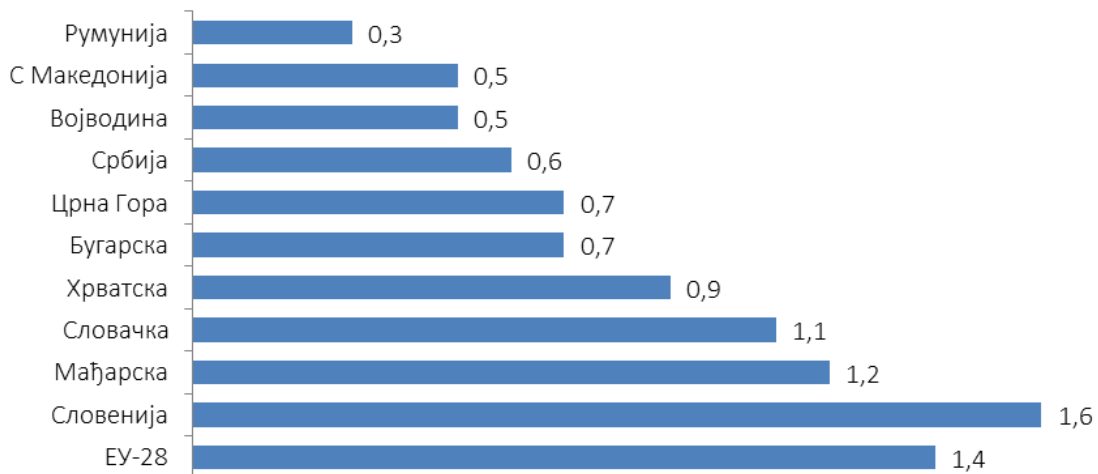
Научноистраживачке организације. Научноистраживачки рад и иновациона делатност се реализује на универзитетима, у институтима и иновационим компанијама. Све организације које се баве научноистраживачком делатношћу су обухваћене процесом акредитације који се периодично спроводи сваке четири године а за то је задужена Комисија за акредитацију и проверу квалитета. По евиденцији Комисије за акредитацију и проверу квалитета у Србији постоји 18 акредитованих универзитета (8 државних и 10 приватних), од тога у Војводини је један државни и три приватна. У оквиру универзитета у Србији се налази 139 факултета, од чега је 25 (14 државних и 11 приватна) у АП Војводини. Од 65 акредитованих института у Србији шест су у Војводини. Од 22 акредитована центра изузетних вредности у Србији три су у Војводини и од 135 регистрованих иновационих предузећа у Србији, 22 су у АП Војводини.

Научни радници. У научно-истраживачким организацијама Србије у 2019. је било 22.972 запослена, од тога 71% чине истраживачи, односно 16.399. Доктора наука је било 11.145, односно 68% од укупног броја истраживача. Према подацима Евростата за 2018. годину о учешћу истраживача у укупном броју запослених, Србија са 0,6% заостаје за државама ЕУ (1,4%) а боља је у односу на неке државе из окружења (Северна Македонија и Румунија). За АП Војводину овај индикатор износи 0,5%. У Србији је 2019. запослено 3.308 (Војводина 2.054) у делатности истраживање и развој на милион становника, што је недовољно у односу на 9.338 у ЕУ-28.

⁶ Исто.

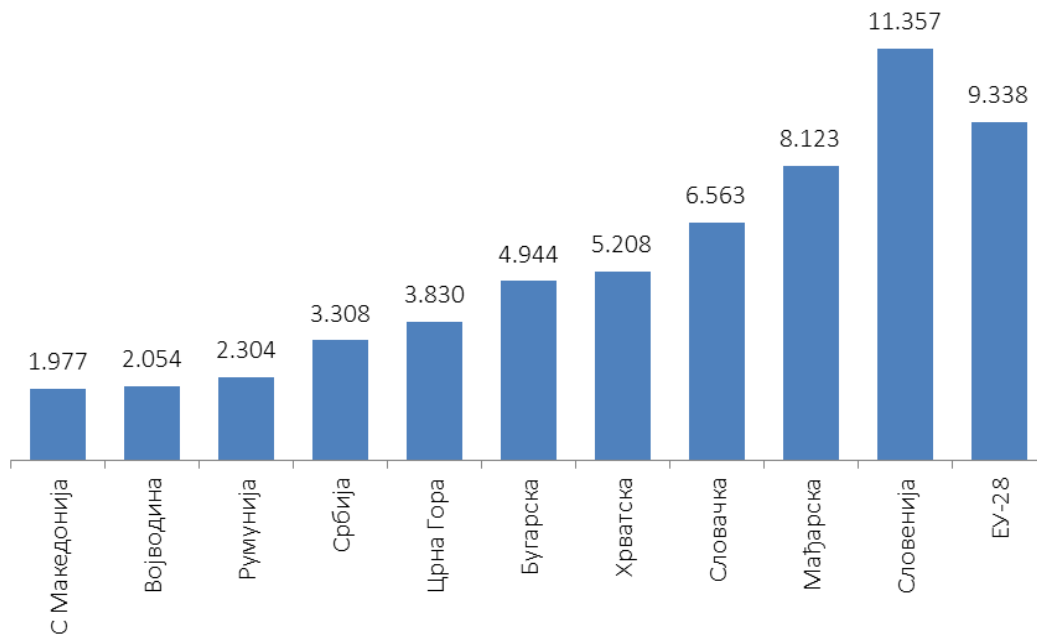
⁷ Извештај о стању у науци у 2019. години, са предлозима и сугестијама за наредну годину, септембар 2020, Национални савет за научни и технолошки развој

Графикон 15: Удео истраживача у односу на укупан број запослених 2018, у %

Извор: Еуростат.

Графикон 16: Број запослених у делатности И&Р на милион становника

Извор: Еуростат.

У АП Војводини (2019.) је било 3.848 истраживача, што чини 67% запослених у научно-истраживачкој делатности. Од укупно броја истраживача звање доктора наука је имало 2.265 научних радника, односно 59%, што је испод просека Србије (68%). Ако се посматра број истраживача по секторима⁸ у АП Војводини (2019.) је било 84% истраживача у високом образовању, 8% у научним институтима, а такође 8% у пословном сектору. Компаративно, у државама ЕУ (2017.) ова структура је била: 43,2% истраживача у високом образовању, 10,4% у владином сектору, 45,6% у пословном сектору и 0,8% непрофитном сектору. **У области истраживања и развоја недостају људски ресурси, што ограничава економски раст и иновативност. У Републици Србији, а и у АП Војводини истраживача готово да нема у**

⁸ Према РЗС Сектор реализације одређује се према области економске активности у којој се реализује научноистраживачки и истраживачко-развојни рад. Идентификовано је четири сектора: нефинансијски сектор, сектор државе, сектор високог образовања и непрофитни сектор.

привредним организацијама, што је један од кључних структурних проблема истраживања и развоја и у томе су разлике у односу на ЕУ веома велике.

Резултати научноистраживачких радова-објављени радови, патенти

Научни радови. У Србији је у 2019. години финансирано 773 пројеката, од чега је 43% припада инжењерингу и технологијама, 27% природним и 13% медицинским наукама. Објављено је 22.086 научних радова и то 26% у области инжењеринга и технологија, 23% у природним и 18% у друштвеним наукама.

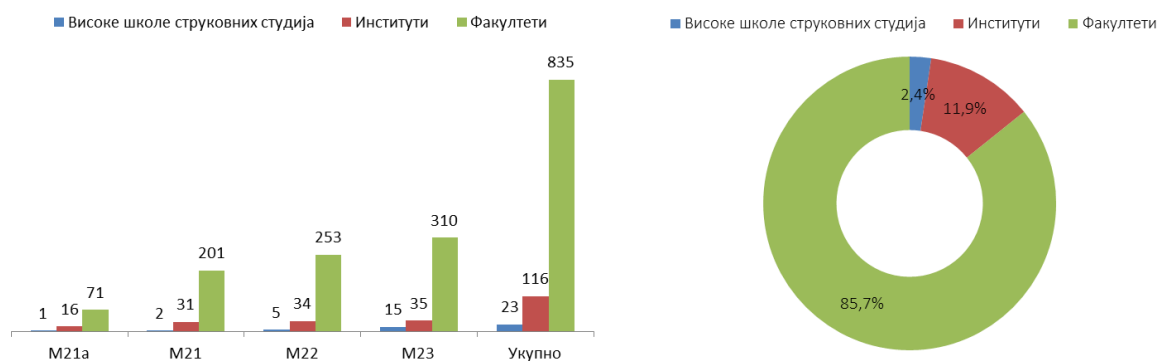
Графикони 17-18: Број пројеката и објављених радова по научним областима, 2019

Извор: Извештаја о стању у науци у 2019. години, са предлозима и сугестијама за наредну годину, септембар 2020, Национални савет за научни и технолошки развој.

Према Националном савету за научни и технолошки развој највише објављених научних резултата у Србији је у часописима категорије М30 (зборници међународних научних скупова) 7.807 радова, затим у часописима М20 (међународни часописи) 6.027 радова, М60 (зборници домаћих научних скупова) 2.153 и М50 (национални часописи) 1.595 радова. Радове објављене у часописима категорије М20 реферише међународна цитатна база Web of Science (WoS).

Графикони 19-20: Објављени радови у часописима са СЦИ листе у АПВ у 2019.

Извор: Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност

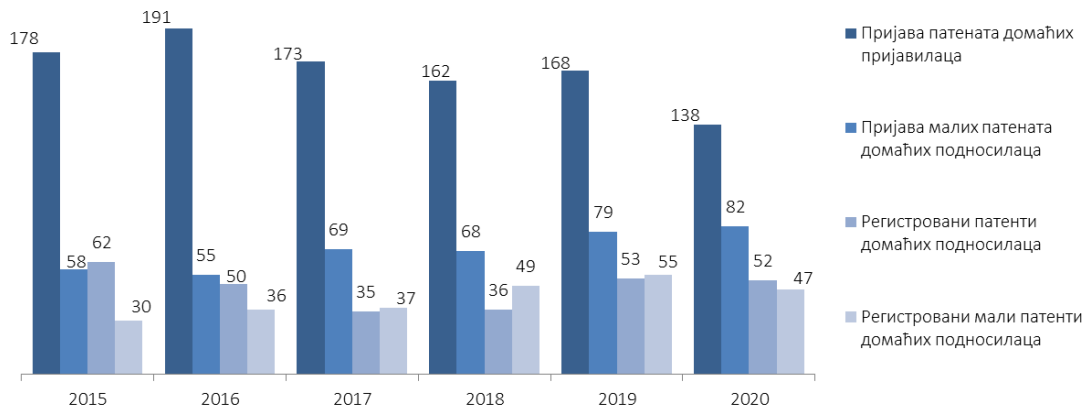
Од укупно 6.027 радова истраживача Србије објављених у часописима са категоријом М20, око 16% чине радови истраживача из АП Војводине. Према подацима Покрајинског секретаријата за високо образовање и научноистраживачку делатност, од укупног броја радова из категорије М20⁹, 37% су радови из категорије М23¹⁰, 30% радови из категорије М22, 24% чине радови са

⁹ Наведене податке треба узети са резервом, пошто Покрајински секретаријат за високо образовање и научну делатност, није доставио податке о радовима из категорије М24

категоријом часописа M21 и преостали радови (9%) су са категоријом M21a. Близу 86% ових радова су објавили истраживачи који раде на факултетима.

Патенти. У скоро свим аспектима иновација и трансфера технологија Србија има ограничен капацитет. Број пријава патената патената је у паду последњих година и још знатно испод броја из 2016. Од 138 пријављених патената у 2020. години, 91 је пријављено од стране физичких лица, 32 од стране института и факултета и 15 од стране привредних субјеката. Од укупног броја патената региструје се 20-38%. Током година расте број малих патената од чега се региструје 52-72% од пријављених. У пријави малих патената доминирају физичка лица са 80-90%.

Графикон 21: Патенти у Републици Србији 2015-2020.

Извор: Завод за интелектуалну својину.

Финансирање истраживачко развојне делатности

Развој друштва заснованог на знању подразумева дугорочна улагања у науку, образовање, иновациони систем, истраживање и развој (И&Р), ИКТ инфраструктуру, стварање пословног амбијента који подстиче иновативност и предузетништво и институције које повезују науку и привреду. У изградњи друштва заснованог на знању Србија и даље значајно заостаје за просеком ЕУ. Улагање у истраживање и развој је међу приоритетним циљевима најзначајнијих европских развојних политика, у стратегији *Европа 2020* минимум улагања у И&Р је 3% БДП.

Укупан интензитет улагања у истраживање и развој у Србији (однос бруто домаћих издатака за И&Р¹¹ и БДП) износио је 0,89% у 2019., што је за 2,4 пута мање од просека ЕУ-28 (2,14%). Србија такође знатно заостаје и за земљама југоисточне Европе. Регионални лидер је Словенија (2,04%) која је близу просека ЕУ-28, док мањи И&Р интензитет од Србије имају: Бугарска (0,84), Румунија (0,48%), Северна Македонија (0,37%) и БиХ (0,19%).

Табела 5: Улагање у ИР као % БДП, 2010-2019.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ЕУ-28	1,92	1,96	2	2,02	2,03	2,04	2,04	2,08	2,11	2,14
Бугарска	0,57	0,53	0,6	0,64	0,79	0,95	0,77	0,74	0,76	0,84
Чешка	1,33	1,54	1,77	1,88	1,96	1,92	1,67	1,77	1,9	1,94
Словачка	0,61	0,66	0,8	0,82	0,88	1,16	0,79	0,89	0,84	0,83
Мађарска	1,13	1,18	1,26	1,39	1,35	1,34	1,18	1,32	1,51	1,48
Румунија	0,46	0,5	0,49	0,39	0,38	0,49	0,48	0,5	0,5	0,48
Словенија	2,05	2,41	2,56	2,56	2,37	2,2	2,01	1,87	1,95	2,04
Хрватска	0,74	0,75	0,75	0,81	0,78	0,84	0,86	0,86	0,97	1,11
Србија	0,7	0,68	0,85	0,68	0,72	0,81	0,84	0,87	0,92	0,89

¹⁰ Број бодова који носе објављени радови у научним часописима зависе од ранга часописа. Највише бодова носе часописи са ознаком M21a

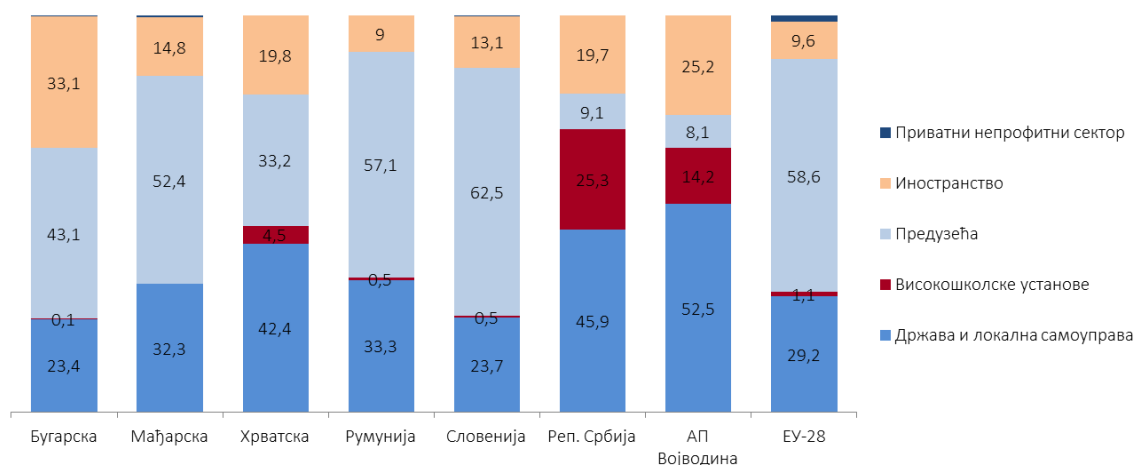
¹¹ GERD - Gross domestic expenditure

Црна Гора	-	0,31	-	0,37	0,36	0,37	0,32	0,35	0,5	-
С Македонија	-	-	-	-	-	0,44	0,44	0,35	0,36	0,37
БиХ	-	-	0,27	0,32	0,26	-	-			0,19

Извор: Еуростат, РЗС.

За разлику од земаља у окружењу и ЕУ, у Србији и Војводини је **неповољна секторска структура улагања у ИР**. Највећу слабост националног иновационог система представља недовољно улагање приватног пословног сектора у И&Р и велико учешће јавног и сектора високог образовања. Високо учешће улагања у И&Р кроз јавне изворе и систем високог образовања најчешће подразумева улагање у теоријска и фундаментална истраживања која се не могу практично применити у пракси, за разлику од улагања пословног сектора која су претежно оријентисана на развој примењених иновација. Сектор МСП нема интересовања и потребе за инвестирање у истраживачко-развојне активности.

Графикон 22: Улагања у истраживање и развој према секторима, 2019. (%)

Извор: Еуростат, РЗС.

Улагање у И&Р које долази из пословног сектора последњих година стагнира и у 2019. износи 9,1%. Међутим оно је мало и знатно испод просека ЕУ-28, где чак 58,6% свих улагања у науку чине инвестиције приватног сектора. Главни извор улагања у И&Р је буџет Владе. Око 67% укупних И&Р у Војводини (71% у Србији) финансирају влада и високошколске установе, што је између осталог и последица слабог инвестирања у И&Р од стране страних компанија односно инвеститора (9,1%). Активности истраживања и развоја се обављају у матичним деловима компанија, а не у погонима у Србији, где је примарни циљ освајање нових тржишта и проширења производње, а не развој ИР у земљи инвестирања. Такође, стање у постојећем индустријском сектору Србије је такво да се потребе компанија за технолошким иновацијама готово доминантно остварују кроз увоз производне опреме, док је интересовање за улагања у истраживачко-развојне активности маргинално.

Табела 6: Улагање у ИР пословног сектора 2010-2019, (%)

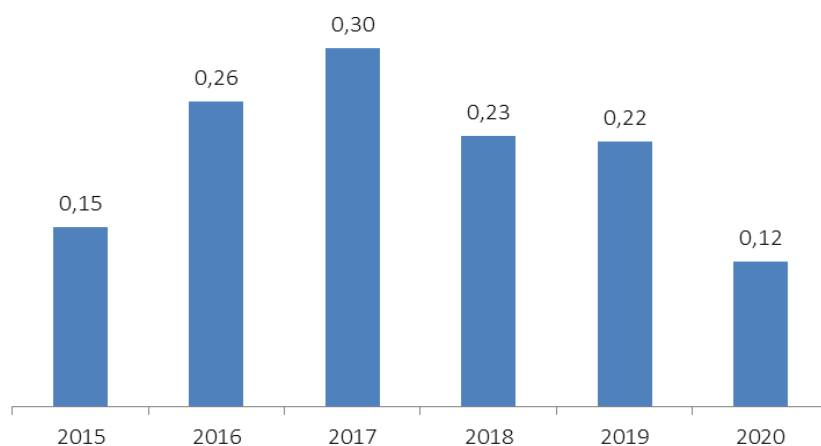
	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
ЕУ-28	53,8	55	55,1	55,4	55,7	55,6	57,2	58,4	58,6	-
Бугарска	16,7	16,9	20,8	19,5	22,3	35,6	43,6	43,2	43,1	-
Чешка	40,8	37,7	36,4	37,6	35,9	34,5	39,5	39,3	39,9	38,2
Словачка	35,1	33,9	37,7	40,2	32,2	25,1	46,2	49	48,8	46,8
Мађарска	47,4	47,5	46,9	46,8	48,3	49,7	56,4	52,7	52,4	-
Румунија	32,3	37,4	34,4	31	32,9	37,3	49,4	54,4	57,1	-
Словенија	58,4	61,2	62,2	63,8	68,4	69,2	69,2	63,1	62,6	-
Хрватска	38,8	38,2	38,2	42,8	42,9	46,6	42,9	42,6	33,2	-
Србија	8,6	9,1	5,8	7,5	8,2	12,8	9,2	10	10	9,1
Црна Гора	-	34	-	42,3	28,5	29,8	-	18,7	37,8	-

С Македонија	-	-	-	-	-	16,8	24,1	27,4	30,1	23,6
БиХ	-	-	17,1	16,4	41,7	-	-	-	-	36,1

Извор: Еуростат, РЗС.

У Србији је у 2019. утрошено 21,9 мил.РСД буџетских средстава за И&Р. **Удео укупних буџетских средстава за И&Р у БДП у 2019. износио је 0,4%.** У укупним средствима из буџета за финансирање И&Р највећи удео припао је сектору државе (58,7%) и сектору високог образовања (26,9%), док међународне организације учествују са 10%. У АП Војводини буџетски издаци за делатност И&Р знатно су мањи од истих у РС и имају тенденцију опадања. Бројне студије указују да издвајање из буџета од 1% БДП представља праг који једна држава треба да достигне да би пружила адекватну подршку научноистраживачком раду и иновацијама.

Графикон 23: **Издавање из буџета АП Војводине за науку и И&Р, %**

Извор: Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност.

Компаративна анализа

Иновације су одувек биле важан елемент за привредни, интелектуални и друштвени напредак. Данас су постале глобални феномен који утиче на све секторе привреде и представљају мотор економског раста и основа одрживог привредног развоја.

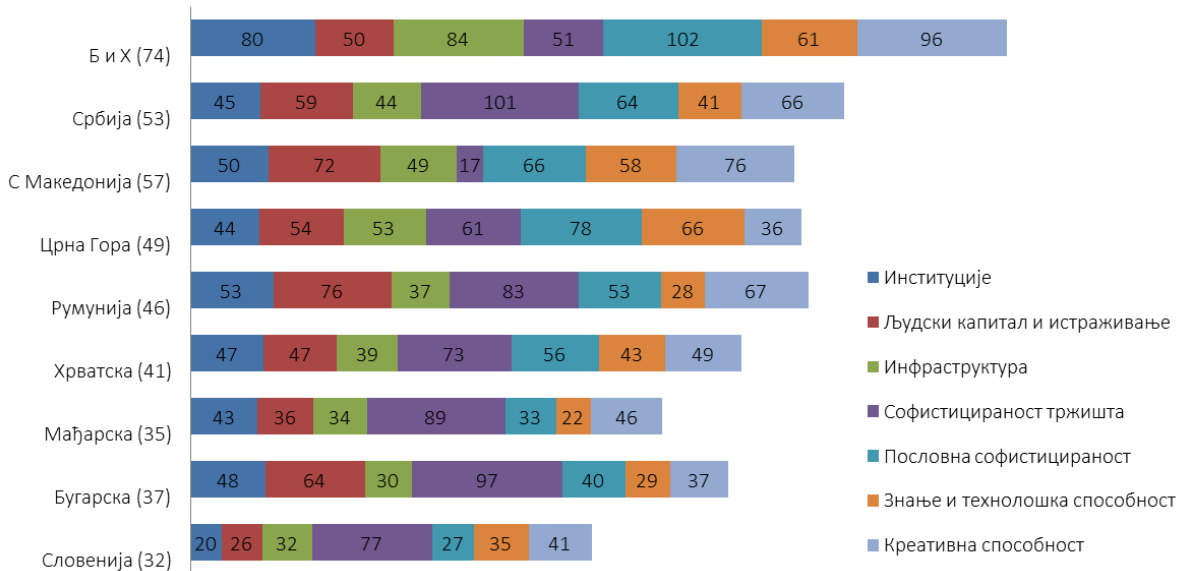
Захваљујући великом ангажовању истраживачке заједнице, наука Републике Србије се високо позиционира на међународним ранг листама, што недвосмислено говори о потенцијалу који земља има у овој области и о њеној међународној конкурентности. На основу рангирања, више од 230 земаља које обавља **SCImago Journal&Country Rank**, Србија је у 2019. **заузела 55. место у свету.** У научноистраживачким резултатима доминирају научни радови. Од укупног броја остварених резултата 40% чине научни радови објављени у међународним или националним часописима са рецензијом.

Глобални индекс иновативности (GII)¹² на основу 84 индикатора. указује на иновативни потенцијал привреде и мери иновативност произведеног оутпута. Србија се према Глобалном индексу иновативности у 2020. налази на 53 месту (од 131 земаља), што је и најбољи ранг у последњих осам година. Међутим, Србија према **GII** и даље знатно заостаје за већином земаља из окружења и боље је рангирана једино од Босне и Херцеговине, Албаније и Македоније.

¹² Универзитет Cornell, INSTEAD и Светска организација за интелектуалну својину (WIPO) у годишњем извештају (*The Global Innovation Index*) од 2007. прати и рангира око 130 држава према њиховим иновационим перформансама и успешности у иновацијама.

Србија је најбоље позиционирана у области Знање и технолошка способност (41 место). Област Софистицираност тржишта има најнеповољнију вредност показатеља за Србију је и највише заостаје за прворангираном државом, више од 35 пп.

Графикон 24: GII и његове главне компоненте у 2020. – ранг држава у окружењу

Извор: The Global Innovation Index 2020, Cornell University, INSEAD and (WIPO)

Индекс глобалне конкурентности. На светској ранг листи конкурентности за 2019. Србија се према Индексу глобалне конкурентности (GCI) налази на 72. месту у свету (од 141 државе). Последњи, 12 стуб GCI је **Способност за иновирањем**. Ниво иновативне способности у Србији је релативно низак, што је случај и са већином других привреда из окружења. Србија је и *вредносно* (39,7 поена) и према *рангу* (59. место) индикатора Способност за иновирањем у 2018. години побољшала своју позицију у окружењу и заостаје само за Словенијом (28), Мађарском (41), Бугарском (48) и Румунијом (55). Србија има конкурентске предности у погледу нивоа издатака на истраживање и развој у проценту од БДП (38), броја међународних ко-проналазака на милион становника (43), и у погледу броја пријављених патената (54). По *квалитету научних и истраживачких институција на међународном нивоу* заузела је 60. место од 141 државе у 2019. години.

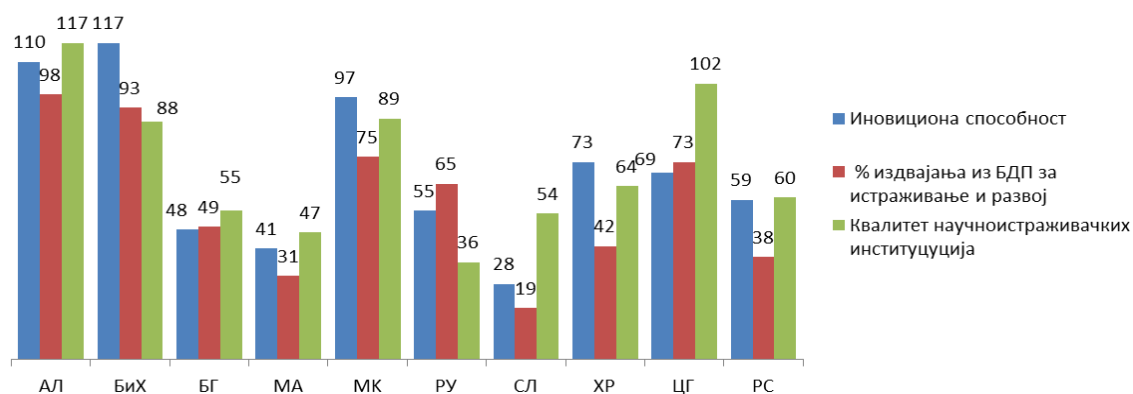
Табела 7: Иновације и њене компоненте, ранг

Показатељи	АЛ	БиХ	БГ	МА	МК	РУ	СЛ	ХР	ЦГ	РС
12. стуб: Иновациона способност	110	117	48	41	97	55	28	73	69	59
Разноликост радне снаге	115	117	104	141	110	18	62	134	49	48
Развијеност кластера у привреди	133	125	43	68	107	109	76	132	80	104
Број међународних ко-проналазака на мил. ст.	84	75	45	28	126	48	22	44	51	43
Степен сарадње између запослених, предузећа и универзитета	57	137	62	108	126	98	49	132	51	87
Научне публикације	128	114	52	34	97	51	43	46	134	61
Број пријављених патената на милион становника	89	77	44	31	81	49	25	45	52	54
% издвајања из БДП за истраживање и развој	98	93	49	31	75	65	19	42	73	38
Квалитет научноистраживачких институција	117	88	55	47	89	36	54	64	102	60
Софистицираност купаца	107	133	53	114	116	108	74	117	64	124
Број пријављених заштитних марака на мил. ст.	81	89	28	34	51	47	-	44	62	61

Извор: WEF - The Global Competitiveness Report 2019.

Оријентисаност научних истраживања ка привреди релативно је ниска. Сарадња између предузећа и академске заједнице у Србији је и даље слаба и не подржава се систематски, што се одразило и на глобални ранг према квалитету сарадње универзитета и привреде који позиционира Србију на 87. месту (од 141 државе).

Графикон 25: Иновациона способност 2019.

Извор: WEF - The Global Competitiveness Report 2019.

Спона између привреде и науке има велики значај у привредном развоју и огледа се у стварању нових производа и услуга и увођењу иновативних технологија које могу имати тржишни потенцијал и бити конкурентне на светском тржишту. Сарадња привреде и науке и коришћење инструмената подршке иновацијама од стране испитаних предузећа била је тема и 37. круга истраживања (септембар 2019. године) *Бизнис барометра привреде Војводине* које спроводи Развојна агенција Војводине¹³.

Резултати истраживања показују да је од 218 анкетираних предузећа развојни пројекат са неком научном институцијом или организацијом реализовало свега 11% испитаника. Највећи број развојних пројеката реализовано је у сектору Прерађивачке индустрије (45,8%), док најзаступљенији видови сарадње представљају развојни пројекти унапређења постојеће технологије (25%) и стварања новог производа (20,8%).

Сарадња је најчешће реализована са факултетима, и то пре свега са Факултетом техничких наука, Пољопривредним и Технолошким факултетом, али и са неколицином институција, као што су Институт за прехранбене технологије и Институт Биосенс. Испитаници као партнере наводе и Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност, Развојну агенцију Србије, Фонд за иновативну делатност, Немачку организацију за међународну сарадњу и Истраживачко-технолошки центар.

Сарадњу са научним институцијама и организацијама није реализовало чак 89% испитаних привредника. Као разлог непостојања сарадње, 64% испитаника наводи да за таквом сарадњом није било потребе, али је значајан број и оних који нису иницирали сарадњу са неком научном институцијом из финансијских разлога (17%).

Од укупног броја анкетираних предузећа, 43,1% је упознато са постојећим инструментима подршке иновацијама, сарадњи привреде и науке и сл. Међу испитаницима који су упознати са инструментима подршке, 12,8% испитаних предузећа је користило неки од постојећих инструмената подршке иновацијама, сарадњи привреде и науке и сл.

¹³ Истраживање се спроводи од 2010. године.

Привреду Републике Србије карактерише тренд раста степена иновативности, мада и даље са значајним заостатком за просеком ЕУ. Према иновационим перформансама, Република Србија (индекс иновативности 0,313) се у 2019. налази у групи 16 земаља умерених иноватора и значајно заостаје у односу на просек ЕУ (0,507) и већину европских земаља. У односу на земље из окружења, боље иновационе перформансе од Републике Србије има Словенија (0,431) која се налази се у групи великих иноватора и Мађарска (0,337), а слабије имају и Хрватска (0,298) које се налазе у групи умерених иноватора и земље из групе скромних иноватора (Бугарска – 0,230, Македонија – 0,226 и Румунија – 0,160).

Иновационе перформансе Републике Србије у периоду 2012-2019. константно су повећаване. У истом периоду побољшаване су и релативне иновационе перформансе Србије у односу на просек ЕУ у 2012, (са 53,9% у 2012. на 67,1% у 2019.), док у односу на ЕУ 2019. износи 61.7%. Најбоље резултате у односу на ЕУ у 2019. Србија је забележила за компоненте Иноватори (96,4) и Инвестиције предузећа (85,6) за Околину погодну за иновације (69,3). С друге стране, најслабије иновативне димензије су Интелектуална својина (8,9), Привлачност истраживачких система (38,9) и Финансирање и подешка (39,9).

Табела 8: Показатељи иновативности Републике Србије

Група		Перформансе које се односе на ЕУ 2012.		РС у односу на ЕУ 2017.
		2012	2019	2019
	Укупан иновациони индекс	53,9	67.1	61.7
I	Људски ресурси	31,5	70,4	61,1
	Привлачни истраживачки системи	36,9	44,4	38,9
	Околина погодна за иновације	24,1	120,6	69,3
II	Финансирање и подршка	43,5	46,1	39,9
	Инвестиције предузећа	68,0	111,2	85,6
III	Иноватори	107,7	86,2	96,4
	Повезивање	59,3	69,6	67,6
	Интелектуална својина	14,2	8,3	8,9
IV	Утицаји на запосленост	41,0	48,3	44,7
	Ефекти продаје	54,8	67,1	67,5

Извор: МП - истраживање према European Innovation Scoreboard 2019

Иновације и истраживање и развој су срж концепта *паметне специјализације* и јачања глобалне конкурентности. Јачање међународне конкурентности привреде умногоме ће зависити од подстицања иновационих капацитета домаћих фирми, подстицање сарадње научно-истраживачких капацитета са привредом. Раст базиран на знању и иновацијама је једино одржив и инклузиван. У том контексту изузетно је битна имплементација стратешких докумената (Стратегија научног и технолошког развоја РС 2021-2025., Стратегија паметне специјализације у РС 2020-2027., Стратегије развоја вештачке интелигенције у РС 2020-2025., Стратегија развоја дигиталних вештина у РС 2020-2024. и Стратегија развоја интелектуалне својине 2018-2022.). Стратегија паметне специјализације наглашава да ће се ресурси циљано усмеравати на области које имају највећи конкурентски и иновациони потенцијал. Спровођење концепта паметне специјализације представља снажан инструмент конвергенције привреде Србије са ЕУ, посебно дигиталне агенде, односно имплементације јединственог дигиталног тржишта (услови за развој IoT-интернет интелигентних уређаја, 5G мрежа, cloud computing-рачунарство у облаку, заштита података на интернету, итд.). У том циљу Србија је значајно напредовала од 2017., у односу на транзиционе државе региона, у степену дигитализације привреде (после Словеније, у Србији је

2019. највећи проценат предузећа која користе ERP софтверски пакет за размену информација између различитих функционалних области).

Табела 9: Учесће предузећа (нефинансијски сектор, са више од 10 зап.) која користе ERP (*Enterprise Resource Planning*) софтверски пакет

	2015.	2017.	2019.
Бугарска	25	23	23
Хрватска	29	26	26
Мађарска	16	14	14
Румунија	22	22	23
Словенија	33	30	33
Сев. Македонија	18	-	-
Србија	-	18	29

Извор: Eurostat.

SWOT анализа иновација, науке и И&Р

Предности	Недостаци
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Постојање традиције научно-истраживачког рада; ▪ Висок међународни углед и утицај појединих дисциплина; ▪ Сталан прилив младих талената за природне и техничке науке; ▪ Инвестициони заокрет у области иновација, И&Р; ▪ Развијена научна сарадња УНС са европским универзитетима и размена студената 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ниска процентна издвајања из БДП за И&Р; ▪ Буџетска средства за подршку области И&Р се не користе делотворно и оптимално; ▪ Недовољно улагање приватног пословног сектора у И&Р и велико учешће јавног и сектора високог образовања; ▪ Недовољан степен конверзије остварених научноистраживачких резултата у додатну вредност за привреду, државу и друштво у целини; ▪ Слаба повезаност и сарадња између образовања, И&Р институција и комерцијалног сектора; ▪ У области И&Р недостају људски ресурси, а истраживача готово да нема у привредним организацијама, што је један од кључних структурних проблема И&Р; ▪ Недовољан ниво научног предузетништва, као и лидерства и менаџмента у науци; ▪ Слаба међународна умреженост домаћих научних институција ▪ Недостатак административних процедура, пракси и капацитета за привлачење инвестиција и пројеката; ▪ Недовољни капацитети за трансфер технологије; ▪ Застарео систем заштите интелектуалног власништва; ▪ Релативно низак ниво друштвене свести о значају иновација.
Могућности	Опасности

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Прикључивање међународним истраживачким пројектима и боље коришћење фондова ЕУ; ▪ Подстицаји који ће помоћи да се иновативне идеје брже претварају у нове производе/процесе; ▪ Промовисање свести о потреби иновирања и подстицања дијалога између науке, индустрије и јавности; ▪ Глобални тренд раста високотехнолошких сектора укључујући ИКТ. ▪ Иновативна политика која ће се заснивати на схватању да су предузећа главни извор понуде и унапређења нове технологије, а не само извор тражње за иновацијама и технологијом. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Мало интересовање пословног сектора за улагања у И&Р; ▪ Недовољна издвајање из буџета за адекватну подршку научноистраживачком раду и иновацијама; ▪ Застарела истраживачка опрема и мале инвестиције у И&Р; ▪ Пад интересовања младих за студије технике; ▪ Недовољно привлачно окружење за домаће и иностране инвеститоре; ▪ Снажан одлив млађег најквалификованијег кадра истраживача у иностранство; ▪ Бројни изазови, међу којима су пандемије, климатске промене, миграције, демографски трендови и безбедност могли би да успоре даљи напредак Републике Србије/АП Војводине.
---	--

2.3. Здравство

Систем здравствене заштите АП Војводине, обухвата мрежу од 93 здравствене установе у којима је запослено 23.351 радника. Највише здравствених радника и сарадника бележи Јужнобачка област (38,5%), док је најмањи број здравствених радника и сарадника у Севернобанатској области (8%). У односу на вредност показатеља, који мери покривеност становника једним лекаром, Војводина (445) је испод просека Републике (349), уз изражене регионалне разлике. Чак 32 општине (71% свих локалних јединица) има број становника на једног лекара знатно изнад просека региона Војводине, што указује на лошију доступност здравствених услуга од просека.

Квалитет живота грађана у великој мери зависи од квалитета и доступности јавних услуга у које спадају и услуге здравствене заштите.

Од укупно 350 здравствених установа у Републици Србији у 2019. години, 93 (26,6%) се налазе на територији АП Војводине. Посматрано према учешћу у укупном броју појединачних категорија здравствених установа, уочава се да је највеће учешће завода за јавно здравље, којих на територији АП Војводине има 7 (од 25 колико их има на републичком нивоу) и њихово учешће износи 28%. Структура здравствених установа на нивоу АП Војводине није се променила у поређењу са 2015. годином, док је на нивоу Републике Србије смањен број Специјалних болница за две и Завода за 3.

Табела 10: Здравствене установе у Републици Србији и АП Војводини, 2019. година

	Република Србија	АП Војводина	%
Завод за јавно здравље	25	7	28,0
Домови здравља	158	44	27,8
Опште болнице	41	9	22,0
Специјалне болнице	34	11	32,4
КБЦ	4	-	-
Клинички центри	4	1	25,0
Клинике	7	1	14,3
Заводи	22	5	22,7
Институти	16	4	25,0
Апотеке	35	10	28,6
Војне здравствене установе	4	1	25,0
Σ	350	93	26,6

Извор: Институт за јавно здравље Србије „Доктор Милан Јовановић Батут“, Здравствено-статистички годишњак Републике Србије, 2019.

У здравственим установама на територији АП Војводине у 2019. било је запослено укупно 23.351 радника на неодређено време, од тога 18.444 здравствених, а 4.907 нездравствених радника. Доктора медицине је било 4.546, стоматолога 397, фармацеута 202 и 12.945 здравствених радника са вишом и средњом стручном спремом.

У односу на 2015. годину, смањен је број за 2.949 запослених у здравственим установама АП Војводине и то број доктора за 196, број стоматолога за 97, а број фармацеута за 259. На нивоу области у АП Војводини, највише здравствених радника и сарадника у 2019., бележи Јужнобачка област (38,5%), док је најмањи број здравствених радника и сарадника у Севернобанатској области (8%).

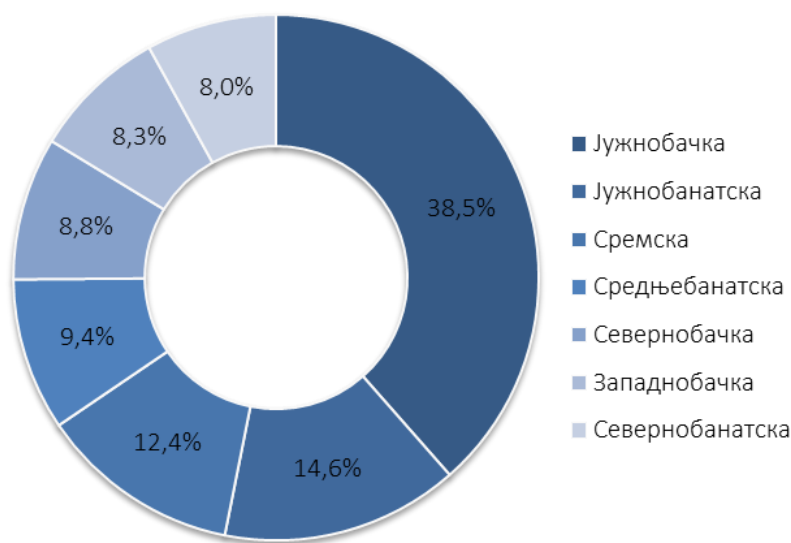
На подручју АП Војводине у 2019. години здравствену заштиту становништву су поред здравствених установа из Плана мреже пружале и 822 приватне здравствене установе¹⁴. У овим

¹⁴ “Здравствено стање становништва АП Војводине 2019.” Института за јавно здравље Војводине.

установама запослено је укупно 3.243 радника од којих 705 лекара, 605 стоматолога, 410 фармацеута и 1.352 радника са средњом и вишом стручном спремом.

Мрежу стационара на подручју Војводине чини 30 здравствених установа са укупно 10.538 постеља, чиме је обезбеђен задовољавајући постељни фонд од 5,7 постеља на 1.000 становника. Обезбеђеност становништва постељама у општим болницама је различита, при чему је најмања у Сремској (1,7 постеља/1.000 становника, а највећа у Западнобачкој области (4,2). У стационарним здравственим установама у 2019. години укупно је било запослено 2.039 лекара и 6.382 радника са вишом и средњом стручном спремом. Однос броја лекара и медицинских сестара/техничара износио је 1:3,1 а удео лекара специјалиста у укупном броју лекара 75,9%. Просечна заузетост постеља у општим болницама на нивоу Покрајине је износила 54,9%. У Клиничком центру Војводине и на институтима заузетост постеља је износила од 55,0 до 73,5%.

Графикон 26: Регионална структура здравствених радника и сарадника АПВ 2019.

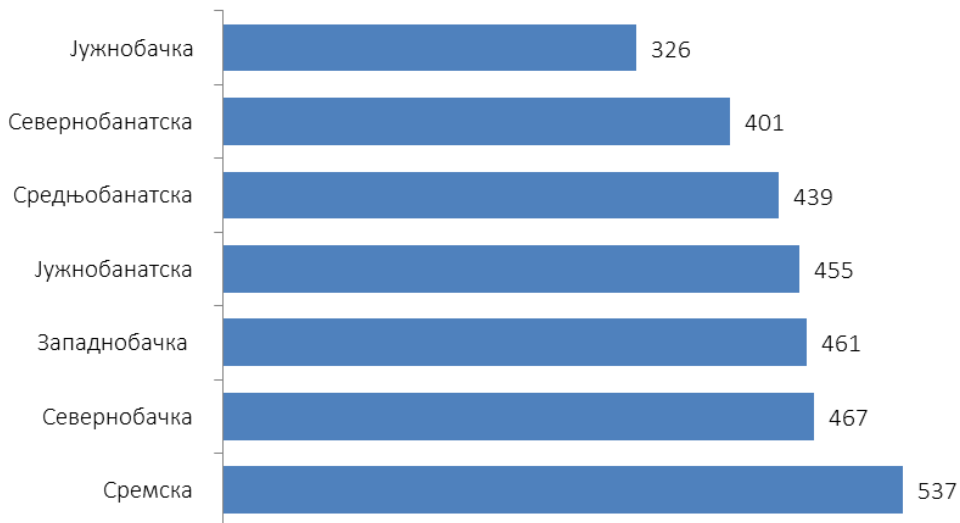

Извор: Институт за јавно здравље Србије „Доктор Милан Јовановић Батут“, Здравствено-статистички годишњак Републике Србије, 2019.

Здравствено стање становништва мери се показатељима, односно индикаторима којима се на директан или индиректан начин процењује величина и значај здравствених проблема.

Покривеност становника једним лекаром на нивоу Републике Србије износи 349, а на нивоу АП Војводине 445, што показује неповољнију ситуацију на покрајинском нивоу. Уколико се број становника на једног лекара посматра према областима у АП Војводини, уочава се да је ситуација најповољнија у Јужнобачкој области (326 становника по лекару), а најнеповољнија на нивоу Сремске области (537 становника по лекару).

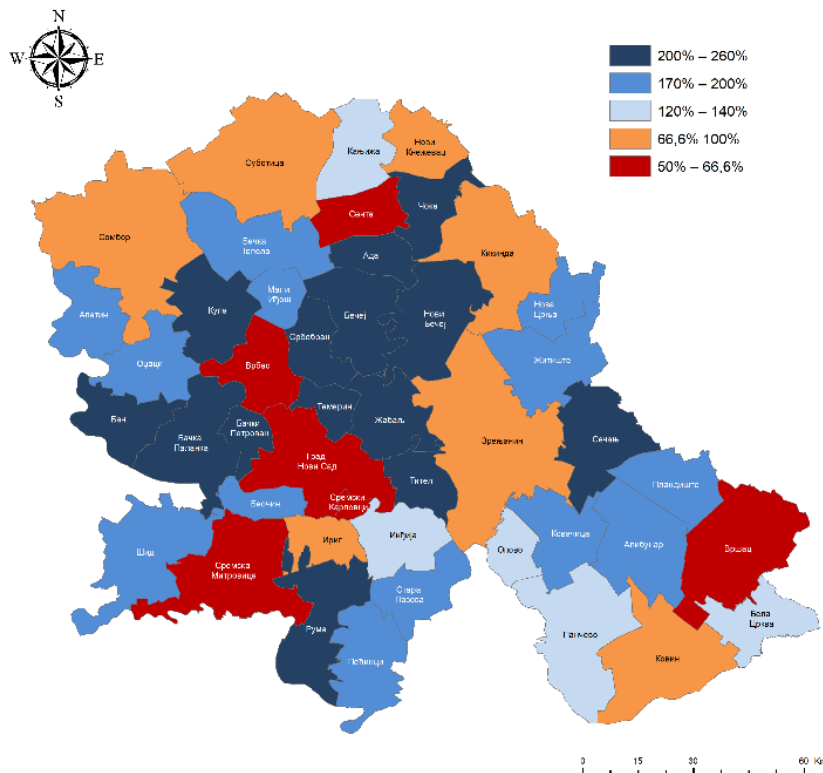
Графикон 27: Покривеност становништва здравственим услугама на нивоу области у АП Војводини, 2019. (број становника на једног лекара)

Извор: РЗС, Општине и Региони у Србији, 2020.

На општинском нивоу је у 2019. години само 12 општина остварило високу доступност здравствених услуга (у односу на покрајински просек), међу којима је ситуација најповољнија у Новом Саду (234), Сенти (243) и Вршцу (250), док је најнеповољнија ситуација у општинама Темерин са 1.153 становника по лекару, Бач (1.090), Тител (1.071), Србобран (1.023), Чока (1.012), Кула (1.004) и Жабаљ (1.001).

Карта 6: Доступност здравствених услуга на подручју АП Војводине, 2019. године

Извор: РЗС, Општине и Региони у Србији, 2020.

Доступност здравствених услуга значајно варира на подручју АП Војводине. Чак 32 општине (71% свих локалних јединица) има број становника на једног лекара знатно изнад просека региона Војводине (општина Темерин има скоро три пута лошију доступност од просека). Са друге стране, 12 општина са најбољом доступношћу здравствених услуга има у просеку 317 становника на једног лекара, у поређењу са војвођанским просеком од 445 становника по здравственом раднику.

Структура водећих узрока смрти се како на подручју Републике Србије тако и у АП Војводини, током времена знатно променила. Болести које су неколико деценија раније представљале главну претњу за становништво, сада су на нивоу статистичке грешке. Акутне заразне болести „замене“ су хроничним незаразним обољењима услед побољшања општих и здравствених услова. Према подацима за 2019. годину, водећи узрок смрти у АП Војводини су кардиоваскуларне болести односно болести система крвотока са 13.698 умрлих или 50,5% укупне смртности становништва, при чему су жене бројније (7.544 или 55,1%).

Према глобалном индексу здравствене сигурности (Global Health Security Index¹⁵), Србија је рангирана на 41. месту од 195 земаља за које је рађена процена могућности здравствене заштите, а остварен је резултат од 52,3 у 2019. години. У свим категоријама индекса Србија остварује изнад просечан резултат у односу на светски просек¹⁶. Као индикатор у коме Србија заузима слабу позицију је Здравствени капацитет у клиникама, болницама и локалним центрима у оквиру категорије Здравствени систем (19,4, док је светски просек 24,4)¹⁷. Након избијања пандемије коронавируса овај индикатор постаје посебно релевантан. И пре избијања пандемије коронавируса, здравствени систем у Србији се суочавао са озбиљним изазовима у погледу финансирања, опремљености болница и квалитета пружених услуга.

Укупна издвајања за здравство у Србији износила су 8,55% БДП-а, док издвајања по глави становника износе 600 УСД. Доминантан финансијер здравства је држава која издваја 60% укупних средстава, док учешће приватног сектора износи 40%.

Институционални оквир здравства у АП Војводини укључује Закон о здравственој заштити из 2019. године, као и Стратегију јавног здравља у Републици Србији 2018-2026. године, али и институције као што су Друштво лекара Војводине, Савез здравствених радника Војводине и Лекарска комора Војводине. Стратегија јавног здравља усклађена је са препорукама Европске уније и Светске здравствене организације, а обухвата физичко, ментално и социјално здравље становништва, промоцију здравља и превенцију болести, као и очување животне средине.

Послове покрајинске управе у области здравства, у складу са законом и Статутом, обавља Секретаријат за здравство. Секретаријат обавља послове којима се уређују питања од покрајинског значаја у здравству и здравственом осигурању и унапређује заштита здравља, здравствена и фармацеутска; утврђују мере за обезбеђивање и спровођење здравствене заштите од интереса за грађане на територији АП Војводине, као и мере за обезбеђивање и спровођење делатности у области јавног здравља од интереса; доносе посебни програми здравствене заштите за поједине категорије становништва, односно врсте болести које су специфичне за АП Војводину, а за које није донет посебан програм здравствене заштите на републичком нивоу; доноси посебан програм из области јавног здравља за територију АП Војводине; оснивају здравствене установе (опште болнице, специјалне болнице, клинике,

¹⁵ GHSI представља процену могућности глобалне здравствене заштите у 195 земаља. Настао је кроз пројекат Иницијативе за нуклеарну претњу и Џон Хопкинсовог (Johns Hopkins) Центра за здравствену сигурност. Састоји се од 6 категорија: 1) Превенција; 2) Уочавање и извештавање; 3) Брз одговор; 4) Здравствени систем; 5) Усаглашавање са међународним нормама; 6) Ризик околине.

¹⁶ Превенција 48,8 (просек 34,8); Детекција и извештавање 46,2 (просек 41,9); Брз одговор 55,1 (просек 38,4); Здравствени систем 56,6 (просек 26,4); Сагласност са интернационалним нормама 49,7 (просек 48,5); Ризик околине 59,2 (просек 55,0).

¹⁷ Извор: <https://www.ghsindex.org/wp-content/uploads/2019/08/Serbia.pdf>

институти, клинички центар, завод односно институт за јавно здравље, завод за трансфузију крви и завод за антирабичну заштиту) и врше оснивачка права над њима; предлаже план мреже здравствених установа за територију АП Војводине; оснива Здравствени савет Војводине и Етички одбор Војводине и доносе мере за обезбеђивање и спровођење делатности у области јавног здравља од интереса за грађане АП Војводине.

У 2020. години Покрајински секретаријат за здравство је реализовао програме уређења и надзора у области здравства, превентивне здравствене заштите, развоја квалитета и доступности здравствене заштите и развоја инфраструктуре здравствених установа. Од посебних пројеката реализована је подршка превентивним активностима за очување и унапређење здравља и подизања одговорности појединца за сопствено здравље, неонатални скрининг на цистичну фиброзу, рано откривање промена функције и ремоделинга леве коморе и циркадијалног ритма крвног притиска код хипертензивних трудница, унапређење лечења стерилитета биомедицински потпомогнутим оплођењем и преимплантационом генетском дијагностиком, очување плодности код оболелих од малигнух болести, унапређење дијагностике и лечења обољења штитасте жлезде, рано препознавање и смањење броја менталних поремећаја развојног доба, прва мамографија, рана процена нутритивног статуса критично оболелог хируршког болесника, неурорехабилитација пацијената са последицама обољења и повреда централног нервног сиситема, пилот пројекат раног откривања рака плућа и др.

SWOT анализа здравства АП Војводине

Предности	Недостаци
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Висококвалификован медицински кадар; ▪ Широки спектар и добар квалитет здравствених услуга; ▪ Развијен информациони систем; ▪ Улагања у савршавање кадрова; ▪ Законодавна и стратешка основа. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Недовољна улагања и опремљеност здравствених установа; ▪ Мањак медицинског кадра; ▪ Листе чекања за преглед; ▪ Регионалне неједнакости у доступности здравствених услуга; ▪ Отежан приступ здравственој заштити услед пандемије COVID-19.
Могућности	Опасности
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Међусекторска сарадња; ▪ Развој здравственог туризма; ▪ Учешће у међународним пројектима; ▪ Добар геостратешки положај; ▪ Сарадња са медијима. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Одлив кадрова и недостатак радне снаге; ▪ Неповољна старосна структура запослених; ▪ Пад угледа лекарске професије; ▪ Негативни демографски трендови.

2.4. Социјална политика

Социјална политика у АП Војводини, а пре свега **социјална заштита**, посматрана кроз материјална давања, показује тренд смањења броја корисника социјалне новчане помоћи, док међу корисницима услуге смештаја у установама социјалне заштите доминирају старији, а удео и број деце се смањује. Покривеност територије Покрајине мрежом центара за социјални рад је задовољавајућа, што се испољава кроз доступност социјалних услуга у свим војвођанским општинама.

Социјална политика и посебно социјална заштита и социјална инклузија, подразумевају једнакост, солидарност, толеранцију и поштовање основних људских права, право на пристојан живот и радне услове, адекватну социјалну заштиту и одговарајуће образовање, као и право на живот у здравој и безбедној животној средини.

Примарни циљ социјалне политике је елиминисање, односно ублажавање социјалних неједнакости, помоћ сиромашним и социјално искљученим грађанима. Наиме, социјална политика промовише и примењује друштвене вредности као што су социјална правда, солидарност и социјална сигурност. Истовремено исправља неоправдане друштвене неједнакости и јачајући социјалну кохезију утиче на одржив економски и социјални развој земље.

Социјална заштита у Републици Србији своди се на *материјална давања и услуге социјалне заштите*.

Материјална давања намењена су људима који немају довољно средстава за живот. Постоје особе које су трајно материјално угрожене, а у неким ситуацијама, као што су елементарне непогоде или тешка болест, материјална помоћ је потребна и осталој популацији. Најчешћи вид материјалних давања је новчана социјална помоћ коју прима више од 50.000 сиромашних породица у Србији, док око 400.000 корисника прима дечји додатак.

Услуге социјалне заштите обухватају услуге процене и планирања и услуге директног социјалног рада које произилазе из процене потреба корисника, а чине их: дневне услуге у заједници (дневни боравак, помоћ у кући и сл.), услуге подршке за самосталан живот (нпр. становање уз подршку, персонална асистенција, обука за самостални живот и сл.), саветодавно-терапијске и социјално-едукативне услуге (подршка породици у кризи, саветовање, породична терапија, медијација, СОС телефони и сл.) и услуге смештаја. Услуге социјалне заштите пружају центри за социјални рад, установе за смештај корисника и друге установе (прихватилишта, прихватне станице и сл.), уз постепени развој приватног и непрофитног сектора, организација цивилног друштва. Организације цивилног друштва пружају око трећине свих услуга социјалне заштите на локалу, док се приватни сектор углавном бави институционалним смештајем старих. Услуге социјалне заштите се финансирају из републичког, покрајинског и општинских буџета, док корисници понекад плаћају само партиципацију.

Послове покрајинске управе из области социјалне политике, демографије и равноправности полова, у складу са законом и Статутом, обавља Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова. Поред наведеног, Секретаријат обавља и послове у области социјалне заштите, заштите породице и деце, трудница, мајки током породилског одсуства, самохраних родитеља с децом, омладине, одраслих и старих, правне заштите породице и старатељства, пензијског осигурања, борачке и инвалидске заштите и цивилних инвалида рата, који се односе на припремање аката за Скупштину или Покрајинску владу којима се: уређују питања од покрајинског значаја у социјалној заштити породице, деце, омладине, одраслих и старих; уређују, у складу с материјалним могућностима, повољнији услови за остваривање социјалне заштите; утврђује и обезбеђује виши степен заштите породице, права

деце, трудница, мајки током породилског одсуства и самохраних родитеља с децом, у складу с програмом демографског развоја АП Војводине с мерама за његово спровођење; оснивају установе социјалне заштите на територији АП Војводине у складу са законом и актом Покрајинске владе и врше оснивачка права над њима; оснива Покрајински завод за социјалну заштиту; даје сагласност на промену делатности и на статусне промене установа социјалне заштите чији је оснивач; доноси програм унапређивања социјалне заштите; доноси програм демографског развоја АП Војводине с мерама за његово спровођење; даје мишљење на предлог одлуке о мрежи установа социјалне заштите које пружају услуге домског смештаја, социјално-здравствених установа и центара за породични смештај и усвојење и др.

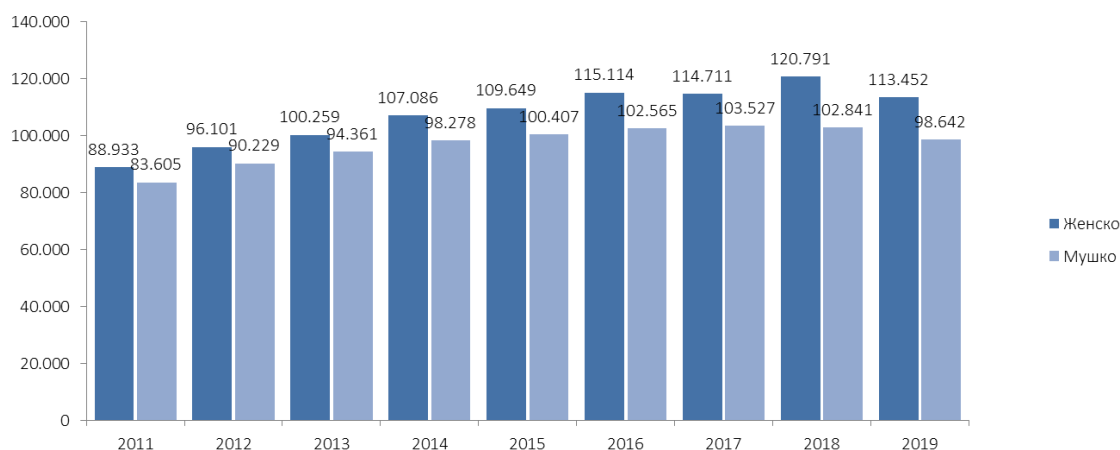
У оквиру свог деловања, Секретаријат спроводи програме социјалне заштите, породично правне заштите грађана, борачко-инвалидске заштите и унапређења и заштите људских и мањинских права и слобода.

Према евиденцији центра за социјални рад на подручју АП Војводине, укупно је 212.094 корисника социјалне заштите у 2019. години, што је 11,5% укупне популације, при чему предњаче жене (53,5% или 113.452 жена). Број корисника у последњој деценији бележио је континуиран пораст, који је прекинут 2019. године, незнатним падом броја корисника социјалне заштите у односу на претходну годину за око 5% или 11.538 лица. Број корисника са градског подручја је готово исти (51%) у односу на кориснике из осталих средина, што указује на подједнаку географску доступност услуга социјалне заштите. На нивоу области у АП Војводини, највећи број корисника социјалне заштите налази се у Јужнобачкој (53,9 хиљада), а најмањи у Средњебанатској области (21,1 хиљада).

Просечан број корисника у Војводини, који остварују право на новчану социјалну помоћ (74.840 у 2019. години), мањи је у односу на 2015. годину за око 24.000, док је у односу на претходну годину мањи за око 7.000 корисника. Број корисника варира током године, а разлог је тромесечно искључивање појединаца и породица у којима је већина чланова способна за рад (ова домаћинства не могу да остваре право дуже од девет месеци у току једне календарске године).

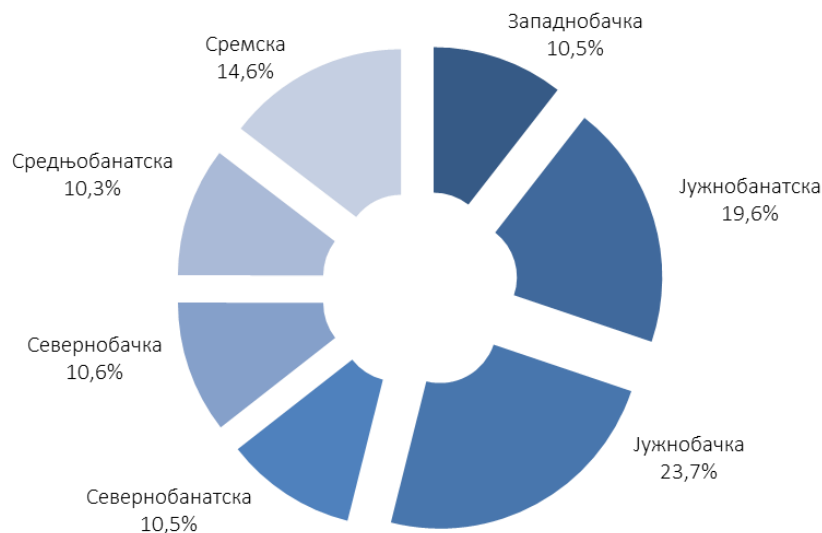
Додатак за помоћ и негу другог лица у систему социјалне заштите остварило је око 4,9 хиљада лица, а увећани додатак, који остварују лица са највишим степеном инвалидитета, приближно 10,1 хиљада лица, што укупно чини око 15 хиљада корисника у 2019. години.

Графикон 28: Укупан број корисника социјалне заштите АП Војводине

Извор: DevInfo (Републички завод за социјалну заштиту).

Графикон 29: Регионални распоред броја корисника социјалне заштите АПВ 2019.

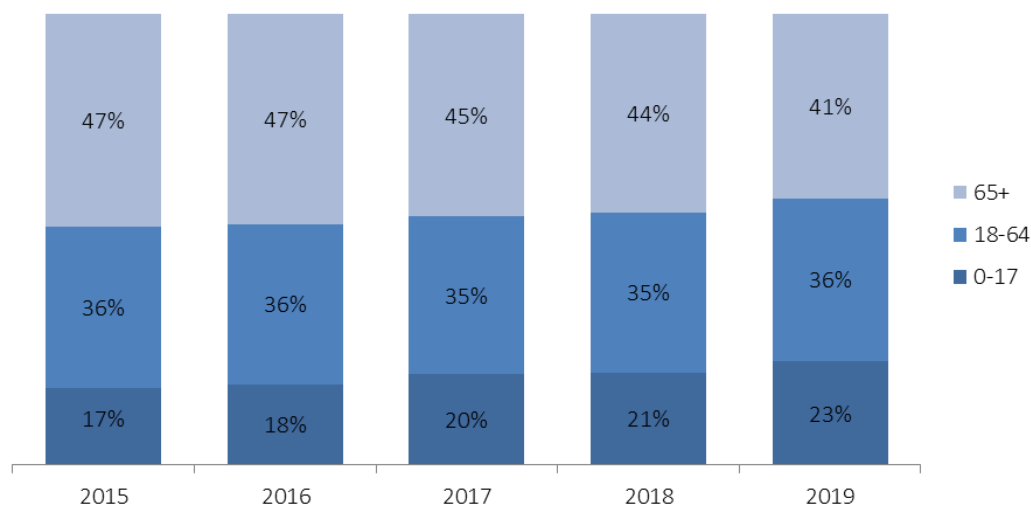

Извор: DevInfo (Републички завод за социјалну заштиту).

Право на дечји додаток остварило је око 51 хиљада деце (0-17 година) у Војводини 2019. године, при чему број корисника почев од 2015. године континуирано опада (за 34,6% мање корисника-деце), а између осталих разлога за овакав тренд је и то што је цензус за остваривање права виши него за новчану социјалну помоћ, такође додаток се не додељује деци преко четвртог реда рођења и у школском узрасту право се условљава редовним школовањем.

Услугу смештаја користило је 2.178 деце (0-17 година) у 2019., при чему 281 дете са инвалидитетом. Око 2.000 деце без родитељског старања у ВАП ојводини смештено је у хранитељске породице. Међу корисницима услуге смештаја у установама социјалне заштите доминирају старији (2.813 корисника државних домова за смештај старих у 2019.), док се удео и број деце смањује.

Графикон 30: Број корисника основног додатка за негу и помоћ другог лица АП Војводине

Извор: DevInfo (Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања).

Циљеви социјалне заштите су ефикасне материјалне услуге и развијена мрежа институција и социјалних услуга, које могу да отклоне или ублаже основне ризике којима су изложени грађани. Покривеност територије Покрајине мрежом центара за социјални рад је задовољавајућа, што се испољава кроз доступност социјалних услуга у свим војвођанским општинама. Социјалне услуге

обезбеђења смештаја корисницима пружа 27 установа и то 22 Установе за одрасле и старије (Геронтолошких центара - 15, Домова за смештај одраслих и старих особа са интелектуалним и менталним потешкоћама - 6, Установа за смештај особа са инвалидитетом - 1) и 5 Домова за децу и младе (Домова за децу и младе без родитељског старања - 4 и једна Установа за децу и младе са сметњама у развоју). Капацитет поменутих Установа социјалне заштите је 5.750 корисника. На територији АП Војводине налази се и једно Домско одељење при Центру за социјални рад. Такође, у Војводини ради и 59 приватних пружалаца услуге социјалне заштите за домски смештај одраслих и старијих, са капацитетом од 1.780 корисника, као и 44 Центра за социјални рад¹⁸.

Србија се налази у релативно добром свеопштем социјалном положају према *Human Development Index* (HDI). Остварена вредност HDI је 0,806, а HDI ранг 64 (2019.). По појединачним компонентама индекса резултати су следећи: *Очекиван животни век* - 76 година, *Очекиване године школовања* - 14,7 и *Медијалне године школовања* - 11,2, док је БНД per capita 17.192 PPP \$ (по паритету куповне моћи). И поред тога, сиромаштво у Србији је распрострањено, о чему говори стопа ризика од сиромаштва од 23,2% у 2019. (22,7% мушкараца и 23,6% жена), при чему ова лица нису нужно сиромашна, већ само имају већи ризик да то буду, што је изнад нивоа ЕУ-28 (17,1%). Стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености, која показује проценат лица који су у ризику од сиромаштва, или су изразито материјално ускраћена, или живе у домаћинствима веома ниског интензитета рада износи 31,7%. Gini коефицијент¹⁹ у Србији је износио 33,3 (2019), што је изнад овог коефицијента у ЕУ-28 (30,8). Ризик од сиромаштва варира у зависности од старосних група и радног статуса. Ризику од сиромаштва најизложенија су лица млађа од 18 година (28,9%) као и лица од 18 до 24 године (25,6%). У зависности од радног статуса, код лица старих 18 и више година, најизложенија ризику су незапослена лица (47,5%). Ризик од сиромаштва деце највише зависи од радног статуса родитеља.

Учешће јавних расхода за социјалну помоћ и трансфере из буџета у БДП-у Србије последњих година се постепено смањује, тако да износи 14,5% БДП-а у 2019. години (смањење од 2 п.п. у односу на 2015), а последица је реалног смањења пензија и накнада незапосленим лицима. У структури расхода доминирају расходи за пензије чије учешће износи 10,3% БДП-а.

Расходи за социјалну помоћ износе 3,1% БДП-а, што је у складу са тренутним нивоом развоја, али недовољно да би се систематичније усмерили на оне кориснике којима је помоћ најпотребнија. Због тога је обезбеђивање адекватних финансијских и институционалних ресурса за социјалну политику приоритет за наредни период.

Идентификација проблема

- Сиромаштво и дискриминација (неравноправност полова у друштвеном животу) су главне детерминанте социјалне искључености у АП Војводини;
- Лична потрошња домаћинства више него двоструко испод нивоа ЕУ;
- Зачарани круг између недовољног образовања, незапослености и сиромаштва – доминирајуће рурално сиромаштво и удео старачких домаћинства су одлучујући елементи који имају утицај на ризик од сиромаштва;
- Недовољни капацитети и лоше стање постојећих објеката и опреме институција социјалне заштите и установа које се баве збрињавањем социјално угрожених група;
- Слаб капацитет људских ресурса у системима јавних сервиса у руралним подручјима (социјални, здравствени, комунални, образовни итд.);

¹⁸ *Извор:* Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова.

¹⁹ Gini коефицијент је статистичка мера расподеле дохотка. Коефицијент се креће у распону 0-100, при чему је 0 савршена једнакост, а 100 савршена неједнакост.

- Значајан проценат неинформисаности сиромашних домаћинстава о могућностима остваривања права на одређене облике социјалне помоћи;
- Обзиром да старија узрасна популација традиционално спада у угрожену групу, са повећањем разлика између плата и пензија пензионери могу постати критична група у којој сиромаштво може узети већег маха;
- Недостатак показатеља за све аспекте социјалне заштите,
- Многе услуге социјалног рада у заједници нису довољно развијене, не обухватају довољан број корисника, а у неким општинама ни не постоје. У Србији не постоји тржиште локалних услуга социјалне заштите, тј. углавном не постоји више пружалаца једне појединачне услуге социјалне заштите, већ само по једна организација која пружа дату услугу (дневни боравак, помоћ у кући и сл.);
- Недовољно прилика за радно ангажовање и запошљавања особа са инвалидитетом;
- Неадекватна информисаност најшире јавности о положају жена у савременом друштву.

SWOT анализа социјалне политике

Предности	Недостаци
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Солидно развијен систем социјалне заштите и пракса рада са различитим рањивим групама; ▪ Задовољавајућа покривеност мрежом центара за социјални рад; ▪ Развијена мрежа удружења и сарадња са хуманитарним организацијама; ▪ Схватање значаја едукације и равноправни приступ образовању; ▪ Континуиран рад Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова на унапређењу система социјалне заштите. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Социјална осетљивост маргинализованих група; ▪ Немогућност задовољења основних егзистенцијалних потреба, услед ограниченог приступа услугама од јавног интереса, и немогућност школовања услед финансијске депривације; ▪ Социо-економске последице пандемије COVID-19; ▪ Недовољна финансијска издвајања за социјалну заштиту.
Могућности	Опасности
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Побољшање адекватности социјалних давања за становништво испод прага сиромаштва и прерасподела средства између постојећих програма; ▪ Помоћ при запошљавању социјално угрожених особа, инвалида и Рома; ▪ Олакшати приступ образовним институцијама понудом бесплатних књига и учила (а где има могућности и понудом бесплатних оброка); ▪ Чланства у организацијама и удружењима на свим нивоима, посете семинарима, едукацијама размена искустава са другим локалним самоуправама у имплементацији примера добре праксе. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Пораст броја сиромашних опасност од генерисања прилива социјално угрожених лица; ▪ Неповољни демографски трендови, старење становништва, одлазак образованог кадра из система социјалне заштите, пораст насиља у породици као и злостављања и злоупотребе старијих лица; ▪ Особе са инвалидитетом су у већем ризику од сиромаштва у односу на остало становништво; ▪ Недовољна сензибилност послодаваца у вези са запошљавањем рањивих група; ▪ Раст сиромаштва као последица пандемије COVID-19.

2.5. Спорт и омладина

2.5.1. Спорт

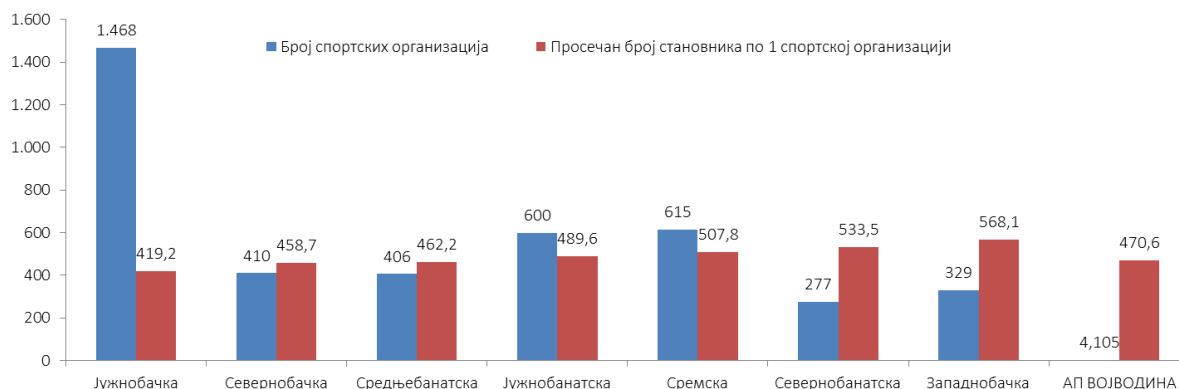
Значај развоја спорта на подручју АП Војводине препознат је у бројним стратешким домунетима од националног интереса, али и у оквиру институција које делују у области спорта. На подручју АП Војводине функционише 4.105 спортских организација, али уз изражену територијалну неравномерност. Кључни проблеми у области спорта односе се на недовољан број спортских центара, неадекватну опремљеност спортских објеката, али и недовољну афирмисаност спортских активности у образовним институцијама и међу широм популацијом. Издвајања за спорт из општинских и градских буџета АП Војводине износе око 3%.

Спорт у најужем смислу обухвата све физичке активности које људи изводе из такмичарских разлога, док се у ширем смислу може дефинисати као слободна активност усмерена на развој психофизичких способности. Уставом Републике Србије спорт је дефинисан као категорија од посебног интереса за развој и просперитет целокупног друштва и као такав се великим делом финансира из буџета Републике Србије. Спорт има изузетан друштвени и социјални значај у смислу доприноса социјалној кохезији у друштву, превазилажења предрасуда, повећања позитивног утицаја на јавно мњење и ширења етичких и општих принципа које афирмише.

Спортска инфраструктура је подједнако важан сегменат за развој свих врста спортова. Недостатак или неадекватна опремљеност спортских објеката умањује могућност грађана да се баве спортско-рекреативним активностима, као и могућности за развој врхунског спорта, и постизање значајних резултата. Законом о спорту (Сл. Гл. РС", бр. 10/2016) је, између осталог, прописано да је јавни интерес у овој области стварање услова за изградњу, реконструкцију, адаптацију, опремање и одржавање спортских објеката. За реализацију спортских активности неопходни су и објекти посебне намене, као и специфична организација праћена правним, финансијским, информатичким и другим ресурсима. Национални регистар спортских објеката је обједињени регистар свих спортских објеката у Србији који је развијен за потребе Министарства омладине и спорта Републике Србије.

Имајући у виду вишедимензионални значај, спорт представља комплексну област која захтева мултидисциплинарни приступ. Спортске организације (спортска удружења и спортска привредна друштва) су основне ћелије система спорта у АП Војводини. Од укупно 4.105 спортских организација у АП Војводини, највећи број је на подручју Јужнобачке области (1.468), наспрот Севернобанатској области са 277 спортских организација, што је чак 533,5 становника по једној спортској организацији.

Графикон 31. Регионални распоред спортских организација АП Војводине 2017.

Извор: Стратегија развоја спорта у Војводини.

Истраживање Покрајинског секретаријата за спорт и омладину о стању спортске инфраструктуре представља квалитетну подлогу за вођење циљане подстицајне политике у области спорта. Методолошки приступ се базирао на креирању *Анкетног упитника* о стању школске спортске инфраструктуре, који је обухватио 567 васпитно-образовних установа (355 матичних школа и 212 издвојених одељења), при чему је учешће у истраживању узело 506 или 89,2% васпитно-образовних установа. Упитник је структурно садржао пет области и то: Анализу затворених спортских објеката у основним образовним јединицама у АП Војводини, Анализу стања сала за физичко васпитање у основним образовним јединицама, Анализу отворених спортских терена, Анализу опремљености основних образовних јединица спортским справама, у функцији школског спорта у АП Војводини, Анализу опремљености основних образовних јединица реквизитима, у функцији школског спорта у АП Војводини. Резултати истраживања су показали да од укупно 506 анкетираних васпитно образовних установа само 396 има затворени спортски објекат – физкултурну салу или адаптирани простор. Такође, од 359 анализираних објеката, први критеријум који се односи на величину сале на основу броја одељења, не задовољава 155 образовних установа (43,2%). Други критеријум који се односи на потребан простор за смештај справа и реквизита не задовољава 136 (37,9%) образовних установа. Трећи критеријум који се односи на стандард да физкултурна сала мора да има две одвојене свлачионице, не задовољава 49 сала (13,7%). Четврти критеријум који се односи на стандард, да сала мора да има два одвојена тоалета не задовољава 70 сала (19,5%) и пети критеријум да сала мора да има два одвојена купатила не испуњава 160 (44,6%) образовних установа. Отворене спортске терене немају 132 образовне јединице (57 матичних школа и 75 издвојених одељења). Од укупно 707 отворених терена, највише их има у Новом Саду (46), на супрот Сремским Карловцима где није евидентиран ниједан отворен спортски терен при образовној установи. Када је у питању опремљеност справама ниједна образовна јединица у АП Војводини не испуњава у потпуности све критеријуме. Најбоље опремљене образовне јединице реквизитима за наставу физичког васпитања су у општинама Кикинда (16,5%), Нови Бечеј (15,4%), Нови Сад (15,3%), Апатин (14,3%) и Жабал (14,3%). Најслабије опремљене образовне јединице реквизитима су у општинама Беочин (1,6%), Сремска Митровица (2%), Алибунар (2,2%) и Пећинци (3,3%)²⁰.

Покрајински секретаријат за спорт и омладину је 2014. започео пројекат израде базе података спортских центара у АП Војводини. У оквиру информационог система креирана је база података и апликација eObjekti. Евидентиран је 21 спортски центар на територији АП Војводине, укупне површине преко 90.000 м².

Табела 11. Спортски центри на територији АП Војводине

	Број	Површина (м ²)
Отворени спортски терени	69	45.699,52
Затворени спортски терени	86	28.630,66
Отворени спортски базени	24	11.493,44
Затворени спортски базени	15	5.527,65

Извор: Програм развоја спорта у АП Војводини 2016-2018.

У контексту здравља физичка активност има виталан значај, посебно ако се имају у виду подаци да је у Републици Србији скоро сваки пети одрасли становник гојазан (18,6%), сваки трећи становник конзумира цигарете (33,6%), око 40% свакодневно или повремено конзумира алкохол, а скоро половина становништва има хипертензију (46,5%)²¹. Поређењем резултата истраживања Европске комисије (Еуробарометар) за земаље ЕУ и истраживања ЦЕСИД-а за Србију, 40% становника ЕУ изјаснило се да се бави спортом бар једном недељно, док се спортом у Србији једном недељно бави само око 10%, затим 34% становника ЕУ изјавило је да се никада

²⁰ Програм развоја спорта у АП Војводини за период 2016-2018.

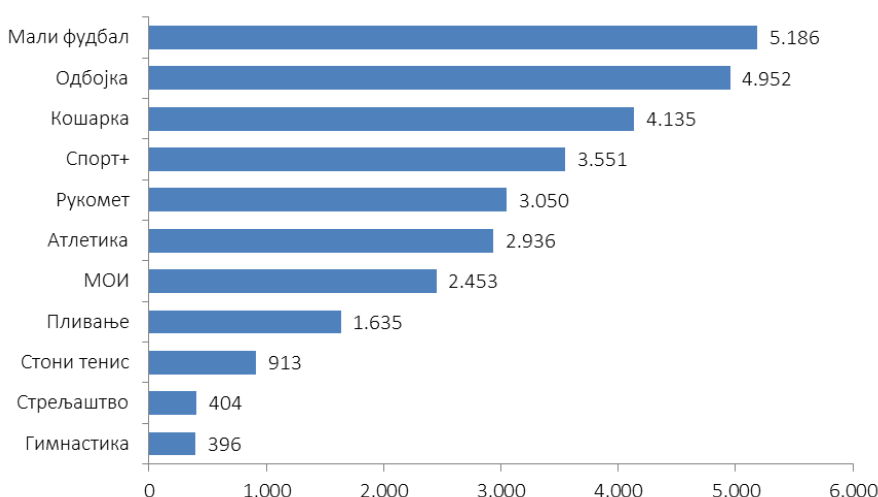
²¹ Истраживање Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“.

не бави физичком активношћу, док у Србији не упражњава физичку активност чак 56% популације²².

Физичко васпитање је обавезан наставни предмет за све ученике основних и средњих школа у Републици Србији. На почетку сваке школске године ученици се опредељују за изабрани спорт, у складу са просторно техничким условима школе и спроводи се план и програм за онај спорт за који се определи већина ученика у одељењу. Покрајински секретаријат за спорт и омладину је дефинишући школски спорт као приоритет у свом раду, 2012. је покренуо иницијативу за израду и доношење *Стратегије школског спорта у АП Војводини 2013-2017.*, као и израде *Акционог плана* за њену примену (Стратегија је усвојена 5. децембра 2013.).

Постојећа законска регулатива обавезује школе да организују и спроводе спортска такмичења као интегрални део процеса физичког васпитања према плану Стручног већа. Према подацима за школску 2014/15 годину на општинском спортском такмичењу у АП Војводини, учествовало је 29,6 хиљада ученика основних и средњих школа, при чему се скоро половина такмичара определила за мали фудбал, одбојку и кошарку.

Графикон 32. Број учесника у школским спортским такмичењима АП Војводине 2014/15 (по спортским гранама, на нивоу општине)

Извор: Програм развоја спорта у АП Војводини 2016-2018.

Анализа спортских такмичења која се спроводе у школама, наводи на потребу за афирмацијом „малих“ спортова за младе који не желе да се такмиче и уопште вежбају у конкуренцији масовних спортова. Било би корисно реафирмисати спортове попут џудоа, каратеа, стоног тениса и сл. који би били алтернатива „великим“ спортовима попут фудбала, кошарке и одбојке. Такође, било би корисно и оснажити некада веома популаран и распрострањен покрет извиђача.

Када је у питању спорт на нивоу Универзитета у Србији, у свих 7 универзитетских спортских савеза спроводе се такмичења у више екипних и појединачних спортова (4 до 15 спортова) у оквиру Студентске лиге Универзитета. На почетку сваке школске године спроводи се Куп такмичење под називом Куп ректора у 4 до 8 спортова. Према незваничним подацима, спортским активностима на свих 7 државних универзитета у Републици обухваћено је око 10.000 студената, од чега је 50% у Београду. Такође, према проценама у Србији има око 800.000 особа са инвалидитетом различитих врста, степена инвалидитета и старосних доба, при чему је у спорт или рекреативне активности укључено око 3.000 особа са инвалидитетом или око 0,4%.

²² Стратегија развоја спорта у Републици Србији за период 2014 – 2018.

Савез за рекреативни спорт Војводине, своје деловање темељи на концепцији европске идеје о Спорту за све. Тренутно делује као покрет у области рекреације који за циљ има промоцију и пропагирање различитих облика спортско-рекреативних садржаја намењених најширој популацији грађана (свих узраста).

Без одговарајућег улагања у спорт и адекватног простора за игру и тренинг, нема правог развоја спорта. Улагање у спорт и спортске активности се поред директног буџетског финансирања спорта, врши и из средстава буџета АП Војводине и из буџета ЈЛС. Покрајински секретаријат за спорт и омладину учествује у финансирању годишњих и посебних програма спортских организација у АП Војводини. Издвајања за спорт из општинских и градских буџета АП Војводине износе око 3%.

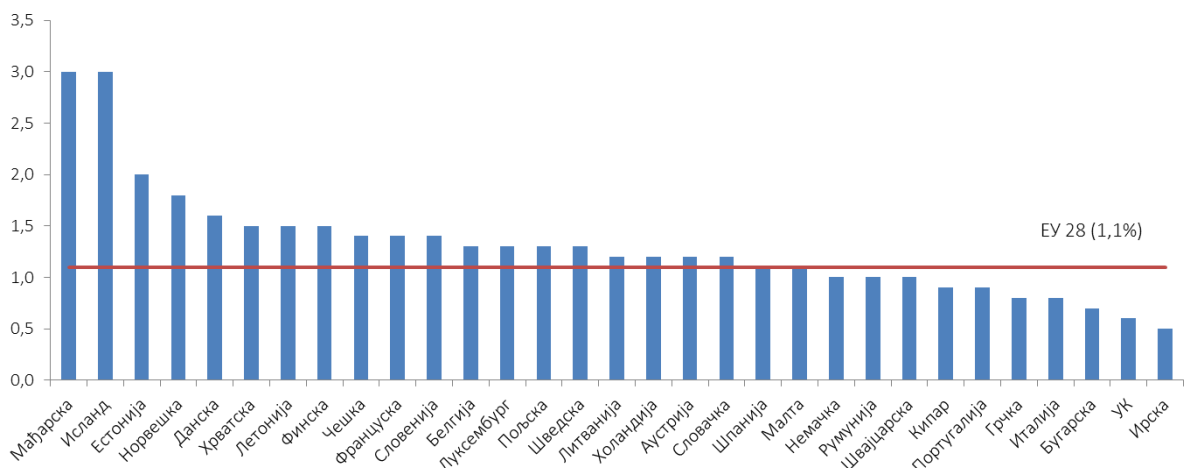
Табела 12. Издвајања за спорт из буџета градова и општина АП Војводине

	Градови	Општине
Издвајања за такмичарски спорт	80,19%	81,95%
Издвајања за школски спорт	3,34%	2,67%
Укупно	3%	2,25%

Извор: Програм развоја спорта у АП Војводини 2016-2018.

Јавни расходи за спорт у Србији у последњој деценији вишеструко су нижи од просека јавних издвајања за спорт на нивоу ЕУ (просек у ЕУ у 2019. се креће око 1,1% БДП, док су процене за Републику Србију 0,15% БДП).

Графикон 33. Издвајања за спорт и рекреацију земаља ЕУ (% БДП)

Извор: Еуростат.

Релевантни стратешки документи из области спорта су *Стратегија развоја спорта у Републици Србији 2014-2018*, *Стратегија развоја спорта у АП Војводини*, *Стратегија развоја школског спорта у АП Војводини 2013-2017*, *Програм развоја спорта АП Војводине 2016-2018*. са припадајућим Акционим планом који је био везан за Програм развоја АПВ 2014-2020. У припреми је Стратегија развоја спорта Републике Србије 2020-2030. Покрајински Савез спорт за све, усвојио је 2017. године *Програм развоја спорта за све у АП Војводини 2017-2019*.

Надлежности Покрајине у систему спорта, дефинисане су у оквиру *Закона о спорту* („Сл. Гл. РС”, бр. 10/16) и *Закона о утврђивању надлежности АП Војводине* („Сл. Гл. РС”, бр. 99/09). Усвојени су и *Правилник о одобравању и финансирању програма којима се остварују потребе и интереси грађана у области спорта у АП Војводини* (“Сл. лист АПВ”, број 6/2019), *Правилник о категоризацији покрајинских спортских савеза од значаја за АП Војводину* (“Сл. лист АПВ” бр. 5/2017) и *Решење о категоризацији спортских савеза од значаја за АП Војводину из 2019*.

Институције из јавног сектора које делују у области спорта у АП Војводини су *Покрајински секретаријат за спорт и омладину, Покрајински завод за спорт и медицину спорта*, као и ЈЛС са надлежним секретаријатима за спорт и омладину. Поред тога, важно тело у области спорта је *Одбор за омладину и спорт Скупштине АП Војводине*. Из невладиног сектора обављају делатност *Спортски савез Војводине, Покрајински, грански савези, територијални спортски савези ЈЛС и спортске организације* (спортска удружења и спортска привредна друштва). Савез за спорт и рекреацију инвалида града у Новом Саду је спортска, друштвено-хуманитарна организација, која окупља особе са инвалидитетом, заинтересоване за бављење спортом, без обзира на категорију инвалидности, пол и узраст.

SWOT анализа развоја спорта у АП Војводини

Предности	Недостаци
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Спортска традиција ▪ Институционална подршка спортским активностима ▪ Стратешка документа и законодавни оквир ▪ Промоција спортско рекреативних садржаја за широку популацију ▪ Кадровски потенцијал у области спорта 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Недовољна издвајања за спорт ▪ Недовољно афирмисање спорта у васпитно образовним установама ▪ Недовољна укљученост деце у рад школских спортских секција ▪ Недовољан број спортских терена и недовољна опремљеност спортских објеката
Могућности	Претње
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ширење тржишта донатора и спонзора ▪ Међународна спортска сарадња и пројекти ▪ Развој спортског туризма ▪ Медијска промоција предшколског, школског и универзитетског спорта ▪ Интеграција особа са инвалидитетом у систем спортских такмичења ▪ Афирмација „мањих“ спортова који не захтевају велике ресурсе за одржавање, како оне традиционално присутне у АПВ, тако и нове који су пријемчиви младима. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Неповољни демографски трендови ▪ Раст интереса за алтернативне видове забаве (видео игре, социјалне мреже и сл.) ▪ Друштвено-економске последице пандемије COVID-19

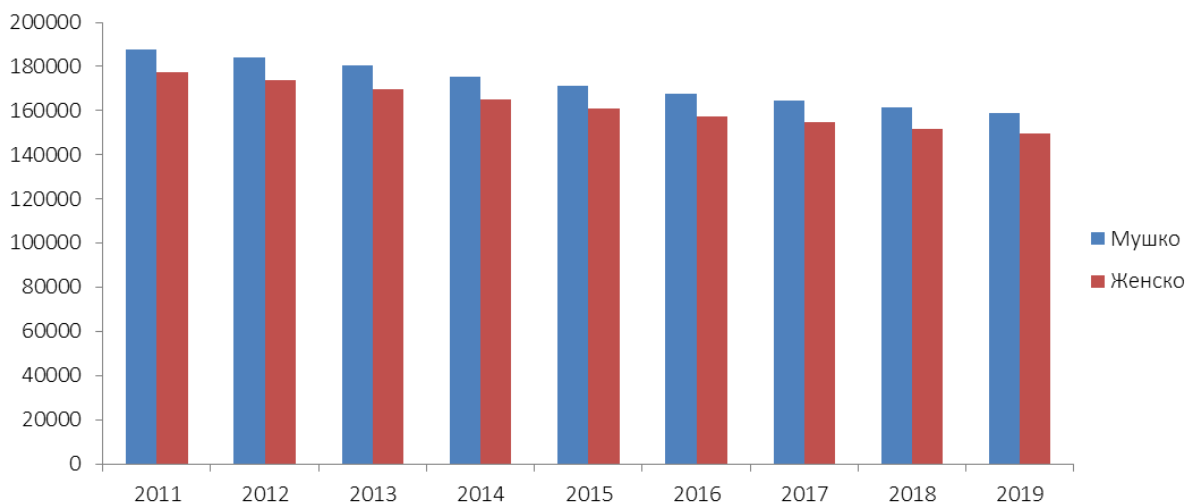
2.5.2. Омладинска политика

Омладинска политика АП Војводине препознаје младе, као веома важан друштвени ресурс. Покрајински секретаријат за спорт и омладину створио је свеобухватан и системски приступ који омогућава укључивање свих релевантних актера у стварању услова за развој младих уз креирање, имплементацију и праћење омладинске политике. У складу са негативним демографским трендовима и категорија младог становништва (15-24), бележи континуиран пад, па самим тим смањује се и учешће младе популације на тржишту рада. Стопа запослености младог становништва, бележи незнатан раст у 2020., док истовремено стопа незапослености опада, при чему је стопа неактивности већа за 0,6 п. п. и у 2020. години износи 69,8%. Најновији трендови на тржишту рада углавном су резултат новонастале економске кризе изазване пандемијом COVID-19.

Омладинска политика обухвата све мере и активности државних органа, установа, удружења и других субјеката које су усмерене на побољшање и унапређивање положаја младих (младима се сматрају лица старости од 15 до 30 година), (Закон о младима, Сл. Гл. РС бр. 50/2011.). Млади као највиталнији део популације, покретач су привредног, друштвеног, економског и демографског развоја па самим тим и веома важан ресурс сваке заједнице.

Према проценама за 2019., у Србији је живело 6,9 милиона становника, при чему 1,1 милион или 16,5% у категорији младих (15-30 година), што је у поређењу са подацима пописа 2011. (19,7% младих), пад од 3,2%. Сличне трендове бележи и подручје АП Војводине, са 16,6% учешћа младих у 2019. (51,5% мушкараца спрема 48,5% жена), остварен је пад од 2,2% у односу на пописну 2011. годину.

Графикон 34: Број младих (15-30 година) по полу на подручју АП Војводине

Извор: РЗС, Демографска статистика.

Положај младих на тржишту рада, најбоље илуструју подаци Анкете о радној снази, где се посматра контингент младих, старости 15-24 године. Категорија младих поменутих старосне групе на подручју АП Војводине, бележи смањење у 2020., и то за 21,5 хиљада, односно за 10,1%, у поређењу са 2015.

Графикон 35: Статус лица (15-24 година) АП Војводине према активности, 2020.

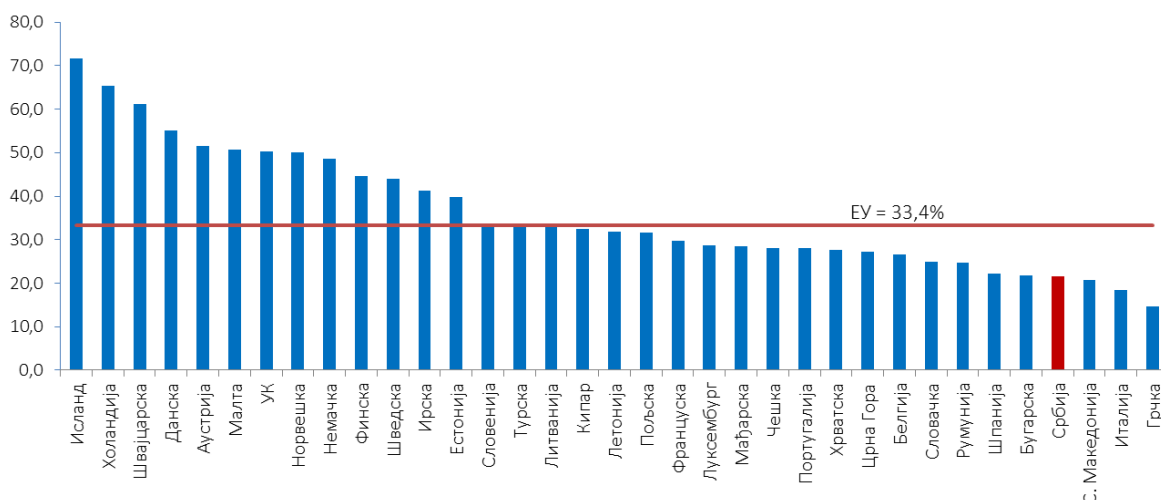
Извор: РЗС, Анкета о радној снази.

Број активних младих, у истом периоду, смањен је за 7,6 хиљада, односно за 11,7%, док је стопа активности износила је 30,2% (36% мушког и 24% женског становништва), незнатно мање у односу на 2015. (30,8%). Стопа запослености младог становништва у 2020. години износила је 23,3% (27,2% мушког и 17,7% женског становништва), што је за 4,3 п. п. више него у 2015. години, док стопа незапослености младих бележи вредност од 22,8% (24,5% мушког и 20,1% женског становништва) и мања је у односу 2015. за 15,4 п. п. Стопа неактивности већа је за 0,6 п. п. и у 2020. је 69,8% (64% мушког и 76% женског становништва).

Образовна структура становништва Србије, препозната је као битан узрок незапослености младих, а односи се, пре свега на неусклађеност образовних профила са потребама тржишта рада. Од кључне важности је подизање квалитета и ефикасности образовног система и научне заједнице, а затим успостављање адекватних веза између образовања, науке и привреде.

Стопа запослености младих у ЕУ-27 бележи растући тренд, у 2019. достигла је вредност од 33,4%.

Графикон 36: Стопа запослености младих земаља ЕУ и Србије.

Извор: Еуроостат.

Релевантни стратешки документи за младе и омладину сумирани су у Националној стратегији за младе за период до 2025. године, Закону о младима ("Сл. Гл. РС", број 50/2011), као и Акционом плану политике за младе у АП Војводини за период 2015-2020. Пример добре праксе у Покрајини када су стратешки документи у питању је и Локални акциони план политике за младе града Новог Сада за период 2019 – 2022. године, с обзиром да је Нови Сад град у коме обавља делатност више организација цивилног друштва, препознатљив и као креативни и иновативни простор развијених омладинских поткултура, као и културних уметничких покрета.

У складу са Законом о младима, Влада је 24. јануара 2014. године донела одлуку о успостављању Савета за младе, као међусекторског тела за питања младих, што представља значајан корак у праћењу и даљем развоју националне омладинске политике. Омладински савет је саветодавно тело које је основала Влада на предлог Министарства омладине и спорта, које промовише и координира активности повезане са развојем, применом политике младих и предлаже мере за њено унапређење. Као саветодавно тело, Омладински савет обезбеђује да се чује глас младих, који учествују у спровођењу и праћењу реализације јавних политика.

Национална асоцијација канцеларија за младе је кровни савез градова и општина Републике Србије које имају Канцеларију за младе и активно се баве развојем локалне омладинске политике. Национална Канцеларија за младе броји 110 чланица, при чему на територији АП Војводине обавља делатност 31 канцеларија за младе²³. Када су у питању невладине организације и удружења за младе, у 2019. на подручју региона Војводине послује 539 организација које се баве питањима и проблемима омладине и то у Западнобачкој области (30), Јужнобанатској (43), Јужнобачкој (319), Севернобанатској (17), Севернобачкој (58), Средњебанатској (38) и у Сремској области (34). Фонд за таленте, при Покрајинском секретаријату за спорт и омладину, определио је значајна средства за финансирање бројних институција и удружења у правцу развоја потреба и интереса младих и поспешивању омладинских активности.

Млади, као посебна друштвена категорија, посебно су погођени током пандемије о чему сведоче, сада већ бројни извештаји и интервенције на глобалном нивоу. Према Департману за економске и социјалне послове Уједињених нација, у свом документу објављеном 27. марта у делу „Одговор младих на пандемију“, наводи се да Covid-19 утиче на све делове становништва, а да млади људи могу имати кључну улогу како у управљању кризом, тако и у опоравку након кризе. Истакли су да је важно осигурати да се чује глас младих током пандемије Covid -19. *Кровна организација младих Србије* (КОМС), као највише независно представничко тело младих, укључила се у одговор на пандемију Covid-19, тако што је, упућен апел о волонтирању младих кроз организовано волонтирање и активности које су од значаја за побољшање положаја младих.

Омладинске политике у ЕУ представљају мере и активности усмерене на побољшање положаја младих Европе које полазе од потреба младих, а које спроводе различити актери омладинске политике, односно државни органи, установе и удружења. Европска унија од 2009. године спроводи Структурирани дијалог са младима, где млади имају прилику да изнесу своја мишљења и предлоге. Институције ЕУ саветују се са младима о битним областима дефинисаним у Стратегији за младе ЕУ. Структурирани дијалог представља средство међусобне комуникације између младих и доносилаца одлука. Састоји се од јасно дефинисаних фаза у којима доносиоци одлука и организације постављају питања о важним темама за младе широм Европе, прикупљају одговоре, обликују предлоге и представљају омладинске политике. Омладинске политике у ЕУ

²³ Канцеларије за младе на подручју АП Војводине лоциране су у следећим општинама: Апатин, Бач, Бачка Паланка, Бачка Топола, Бачки Петровац, Бела Црква, Беочин, Бечеј, Врбас, Вршац, Зрењанин, Ириг, Кањижа, Кикинда, Ковачица, Кула, Мали Иђош, Нова Црња, Нови Бечеј, Нови Кнежевац, Нови Сад, Панчево, Пландиште, Сента, Ср. Митровица, Сремски Карловци, Стара Пазова, Суботица, Тител, Шид.

имају два задатка: (1) да осигурају веће и једнаке могућности за младе људе у образовању и тржишту рада; (2) да оснаже младе људе да се активно укључују у заједницу.

SWOT анализа омладинске политике

Предности	Недостаци
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Категорија младих препозната као битан развојни ресурс; ▪ Институционална подршка младима; ▪ Финансирање програма усмерених на побољшање положаја младих (нпр. стипендије, спортска такмичења и сл.); ▪ Невладине организације које дају подршку младима; ▪ Стратешка документа и законодавни оквир. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Демографски пад категорије младог становништва (15-24); ▪ Висока стопа незапослености младих; ▪ Недовољна информисаност младих о раду омладинских организација и могућностима академске мобилности; ▪ Неусклађеност образовних профила са потребама тржишта рада; ▪ Криза изазвана пандемијом COVID-19.
Могућности	Опасности
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Побољшање адекватности социјалних давања за Развој подстицајних програма (само)запошљавања; ▪ Транспарентнији процес доношења одлука и доступност информација од значаја за младе; ▪ Континуирано прикупљање података о младима кроз истраживања о положају и потребама младих ▪ Подршка друштвеном укључивању младих из категорија у ризику од социјалне искључености; ▪ Мултинационална/мултикултурална средина као добра основа за развој интеркултуралности (учење и разумевање раличитих култура, обичаја, језика и сл.); ▪ Коришћење међународних фондова намењених пројектима за младе; ▪ Међуопштинска и регионална сарадња младих. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Пораст сиромаштва, висок степен социјалне неједнакости; ▪ Емиграција младих; ▪ Недовољна умреженост институција које се баве младима, слаб проток информација; ▪ Одлив мозгова; ▪ Незапосленост младих; ▪ Негативни демографски трендови.

2.6. Култура

АП Војводина располаже богатим **културно-историјским наслеђем**, о чему сведечи 810 непокретних културних добара, од чега 704 споменика културе, 41 археолошки локалитет, 38 знаменитих места и 27 просторно-културно историјских целина. Упркос релативно скромном броју установа културе (288), од којих је већина јавног типа, спрам броја насеља и становника, културни живот становништва АП Војводине не заостаје претерано за просеком Републике. Град Нови Сад је као Европска престоница културе 2021., допринео подстицању развоја културе на покрајинском, али и локалном нивоу дефинисањем Стратегије културног развоја града Новог Сада за период 2016-2026.

Култура доприноси свеобухватном здрављу и благостању, као и зближавању у заједници, при чему је најбитнији њен аспект да одражава осећај места, припадности и идентитета и од кључног је значаја за физичку и социјалну регенерацију, али и економски раст. Интегрални део културе представља културно наслеђе, при чему значајну улогу у његовом очувању и промоцији имају установе културе. Посебну пажњу треба посветити култури за младе, као значајној инвестицији за будућност. Културне институције у сарадњи са високошколским и научним установама, грађанским удружењима и привредом морају да се старају о културним добрима, њиховој заштити, истраживањима и коришћењу културне баштине.

Културна традиција становништва АП Војводине је богата и заснована на негованим културним вредностима и обичајима. Најстарије установе које су носиоци активности и садржаја су Матица српска, основана 1826. године и Српско народно позориште, основано 1861. године, у коме се представе изводе и на језицима националних мањина. Од великог значаја за развој науке и културе су огранци Српске академије науке и уметности и Војвођанске академије науке и уметности у којима је активно ангажовано око три хиљаде стручњака различитих професионалних специјализација.

Карловачка митрополија је креирала подстицајан миље за развој аутентичног српског културног модела на чијем темељу настају Летопис Матице српске 1824, Матица српска 1826 (Текелијанум и Ангелијанум), Српска читаоница (прва је основана у Иригу 1841. чији је оснивач крушедолски архимандрит Димитрије Крестић; у Новом Саду је основана 1845), Српско народно позориште 1861, Огранак Српске академије наука и уметности, бројне задужбинске установе и фондови.

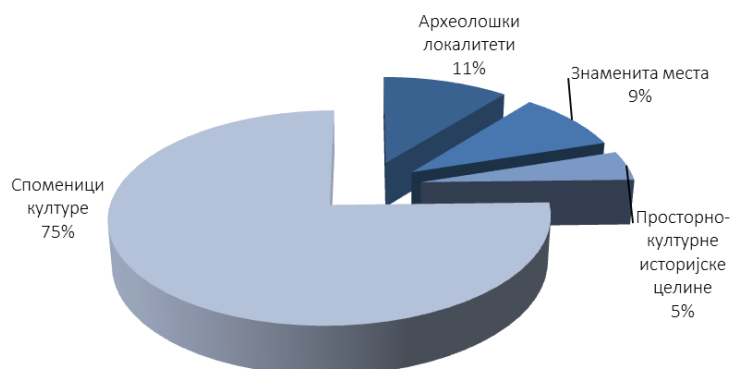
Традиционалне цркве су оне које у Србији имају вишевековни историјски континуитет чији је правни субјективитет стечен на основу посебних закона - Српска Православна Црква, Римокатоличка Црква, Словачка евангеличка Црква а. в., Реформатска хришћанска Црква и Евангеличка Хришћанска Црква а. в.²⁴ У члану 41. Закона о црквама и верским заједницама, који је донет 2006. године, наведено је да су носиоци културне и научне делатности црква и верских заједница манастири, ризнице, музеји, архиве, научноистраживачке установе, библиотеке, специјализоване школе и установе, уметничке и конзерваторско-рестаураторске радионице, културно-уметничка друштва, хорови и друге установе и удружења. Верска здања и установе од изузетног историјског, националног и културног значаја уживају посебну заштиту, бригу и финансијску подршку државних органа и органа локалне самоуправе.

АП Војводина располаже великим бројем непокретних културних добара, која на својеврстан начин сведоче о културном, историјском и економском развоју током времена. Највећи је број споменика културе (704), затим археолошких локалитета (41), знаменитих места (38) и

²⁴ *Аугзбуршка вероисповест* (лат. *Confessio Augustana*) је први званичан документ лутеранске вероисповести.

просторно-културно историјских целина (27). Категорисаних непокретних културних добара има 810 од чега 391 од значаја, 354 од великог значаја и 65 од изузетног значаја. Посматрано по областима највећим бројем културних добара располажу Јужнобачка (306) и Сремска област (221), затим Јужнобанатска (120), Средњебанатска (116), Севернобачка (89), Западнoбачка (63) и Севернобанатска (63).

Графикон 37: Непокретна културна добра АП Војводине од изузетног значаја

Извор: Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама

Када је у питању број установа културе, на подручју АП Војводине евидентирано је 288 од којих је већина јавног типа, при чему је њихов број спрам броја насеља и становника веома скроман. У 2019. години, број биоскопских представа у АП Војводини повећан је скоро петоструко у односу на 2015. годину (са 6.594 на 31.068 биоскопских представа), при чему је број посетилаца на 1.000 становника скоро три пута већи (са 130 на 320 посетилаца). У структури биоскопских представа, учешће домаћих филмова у 2019. години је 9,2%, док је страних 90,8%. Број позоришта повећан је за једно, у 2019. у односу на 2015. годину, док је број позоришних представа смањен за 31,4%, а број посетилаца позоришта за 10%. По питању посета музејима, број посетилаца у Војводини, бележи пад у 2019. од 25% у односу на 2015. годину. У укупном броју радио-станица приватне станице су заступљене са око 67%, јавне са око 26%, а остале са око 4%. У структури ТВ станица, приватних је 71% и јавних 29%. Највеће учешће у укупном броју библиотека у 2019. години бележе школске 49,6% и јавне библиотеке 38,6%, следе високошколске 6,4%, специјалне 5,2% и националне са 0,2% учешћа. Број корисника свих библиотека у 2019. години смањен је за 41% у односу на 2015. годину, док је број издатих књига и брошура у 2019. години мањи за 2,8%. Структура серијских публикација за 2019. годину износи: 17,0% новине/листови, 77,6% часописа и 5,4% осталих серијских публикација. Укупан број серијских публикација у 2019. години повећан је за 1,3 % у односу на 2015. годину.

Табела 13: Посета становништва установама културе

	Биоскопи				Позоришта				Музеји			
	2015.		2019.		2015.		2019.		2015.		2019.	
	Бр ој	Број посетилаца	Бр ој	Број посетилаца	Бр ој	Број посетилаца	Бр ој	Број посетилаца	Бр ој	Број посетилаца	Бр ој	Број посетилаца
РС	93	1.929.169	93	3.303.019	89	1.134.643	99	1.064.480	140	1.887.828	149	2.260.073
АП В	22	239.864	24	576.513	34	252.257	35	227.376	31	441.666	34	333.437

Извор: Завод за проучавање културног развитка

У контексту јавних политика за развој културе АП Војводине глави ослонац је *Стратегија развоја културе Републике Србије од 2020. до 2029. године, са Акционим планом*, који је посебно значајан за подручје АП Војводине, у смислу заштите културних права националних мањина и унапређења узајамног разумевања. Такође, у складу са *Законом о култури*, Покрајина се стара о спровођењу националне културне политике на својој територији и уређује питања од

покрајинског значаја у области културе. АП Војводина се кроз рад Покрајинског секретаријата за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама стара о спровођењу културне политике у Покрајини и обезбеђује услове за рад 17 покрајинских установа културе.

Јединице локалне самоуправе, градови и општине, у складу са *Законом о култури* и *Законом о локалној самоуправи* („Службени гласник РС“ бр. 129/07, 83/14 – др. закон, 101/16), старају се о спровођењу културне политике на својој територији и обезбеђују услове за рад локалних установа културе. У складу са националном политиком, локалне културне политике дефинишу се у управама задуженим за област културе, као што су службе/секретаријати/управе/одељења за друштвене делатности или одељења за ванпривредне/опште делатности и финансије, у којима је култура једна од активности. Посебни секретаријати за културу постоје само у градовима Београду и Новом Саду. Имајући у виду да област културе не функционише одвојено од других области друштвеног, економског и политичког живота. на културу утичу и акти из домена државне управе и локалне самоуправе као што су *Закон о утврђивању надлежности Аутономне Покрајине Војводине*, *Закон о локалној самоуправи* и *Закон о главном граду*. Такође, *Стратегијом развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године* одређени су дугорочни циљеви планирања и развоја туризма и његови ефекти које има на развој културе и образовања, као и на друге комплементарне делатности.

Град Нови Сад је проглашен 13. октобра 2016. године Европском престоницом културе за 2021. годину, што је на изванредан начин био подстицај за доношење *Стратегије културног развоја града Новог Сада за период 2016.-2026. године*. На локалном нивоу, али свакако и на покрајинском, ова Стратегија представља пример добре праксе развоја културе, која је у друштвима са економским проблемима увек остајала на маргини. Тако да су кораци који су направљени оваквом локалном стратегијом, али и мапирањем тренутно доступних ресурса у култури, неопходни и за остале градове (урађен је нацрт Стратегије развоја културе града Сомбора за период 2021-2025.).

На седници Владе, одржаној 29. децембра 2016. године, донет је Закључак о проглашењу пројекта под називом *Нови Сад 2021 – Европска престоница културе*, културним пројектом од националног значаја за Републику Србију, имајући у виду стратешку важност ове европске титуле. Осмишљен као платформа за развој културних и креативних потенцијала Новог Сада, пројекат ће, наредних година, оснажити културну виталност града, урбану регенерацију и одрживи развој који подразумева структурне промене, и побољшати међународни углед града Новог Сада и Републике Србије на међународној мапи. Пројекту *Нови Сад 2021 – Европска престоница културе* биће пружена финансијска, организациона и техничка подршка у циљу успешне реализације планираних активности.

На територији АПВ активно је неколико савеза уметника: Савез драмских уметника Војводине (који према њиховој интерној евиденцији броји 104 члана), Савез удружења ликовних уметника Војводине (48 чланова – сликарске, графичке, вајарске и секције нових медија), уз присуство додатних 38 самосталних ликовних уметника, као и Удружење ликовних уметника примењених уметности и дизајнера Војводине, које према сопственој евиденцији броји 535 чланова.

На уметничкој сцени Војводине, подразумевајући послератни период, одвија се врло активна и динамична уметничка активност (сликарство, вајарство, примењена уметност). На пољу уметничке делатности остварени су током деценија изузетни резултати и афирмисан је низ стваралаца који су постали познати и ван граница наше земље. Међутим, огроман број уметничких дела од капиталног значаја налази се депоновано у атеема и домовима самих ствараоца и далеко од очију јавности из разлога немогућности њихове продаје (у смислу нормалног промета уметничких предмета на тржишту на шта утичу неповољни економски чиниоци).

Када је у питању независна културна сцена, на територији АП Војводине ради Асоцијација независна културна сцена и то кроз различите организације у више градова: Бела Црква (AGORA ART ACTION), Нови Сад (Отворени круг Нови Сад, Асоцијација Културанова, Центар за нове медије_куда.орг, Колектив и ансамбл Студио 6, Мултимедијални центар ЛЕД арт – Арт клиника, Омладински центар ЦК13) Оџаци (Студио за мултимедијалну уметност), Панчево (Центар за културу и екологију ПанАрт, Удружење за развој културе Електрика), Суботица (ГИФЕСТ – регионални фестивал гифова), Вршац (Удружење за промоцију културе и науке Тачка сусретања) и Зрењанин (ЦЕКОМ – Центар за креативно одрастање и мултикултуралну сарадњу, KulturKick Creative Productions, PhotoExpo, Покрет Нови оптимизам, УА – Уметничка асоцијација Зрењанин, Удружење грађана Фет фектори).

SWOT анализа културе АП Војводине

Предности	Недостаци
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Богато културно-историјско наслеђе Покрајине; ▪ Велики број непокретних културних добара; ▪ Мултикултуралност и очуваност традиције етничких група; ▪ Развијена мрежа установа културе; ▪ Деловање и рад Завода за културу националних мањина, као институционалне гаранције за очување јединствене културне шароликости, неговање и развијање културних посебности и традиције; ▪ Донета Стратегија културног развоја града Новог Сада; ▪ Деловање асоцијација Независне културне сцене кроз различите организације у више градова. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Концентрација културних услуга у већим градовима; ▪ Недовољна сарадња различитих ресора по питању планирања културног развоја; ▪ Непостојање поузданих и јавно доступних података о параметрима културног развоја; ▪ Непрепознавање вредности различитих друштвених група као културног и друштвеног ресурса; ▪ Скроман број установа културе спрам броја насеља и становника; ▪ Непостојање стратегија или планова културног развоја.
Могућности	Опасности
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Партиципација у вођењу културне политике; ▪ Пуна транспарентност и одговорност процеса финансирања и суфинансирања пројеката у култури; ▪ Јачање капацитета Покрајинског секретаријата за културу; ▪ Развој креативних вештина и талената; • Јачање сарадње између образовних и културних институција; ▪ Јачање међународне културне и уметничке сарадње. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Просторна централизованост културних садржаја; ▪ Недовољна видљивост и понуда аматерских културних и уметничких садржаја за разнолике групе грађана; ▪ Недовољна афирмација културних вредности кроз образовни процес, медије и свакодневна извештавања; ▪ Неприступачност простора и садржаја особама са инвалидитетом.

2.7. Равноправност полова

И поред чињенице да су жене у Војводини бројније (51,2%) и вишег образовног нивоа, не могу да се похвале већом стопом запослености (стопа запослености мушкараца за 15,9% виша од стопе запослености жена), вишим зарадама (разлике између просечних зарада износе 12,3% у корист мушкараца), али и већим учешћем на руководећим позицијама (64,7% мушкараца). Међутим, охрабрује податак да је на подручју АП Војводине успостављен озбиљан институционални механизам, који се активно бави питањем унапређења родне равноправности, као и подизањем свести о значају родне равноправности за развој економије и друштва у целини.

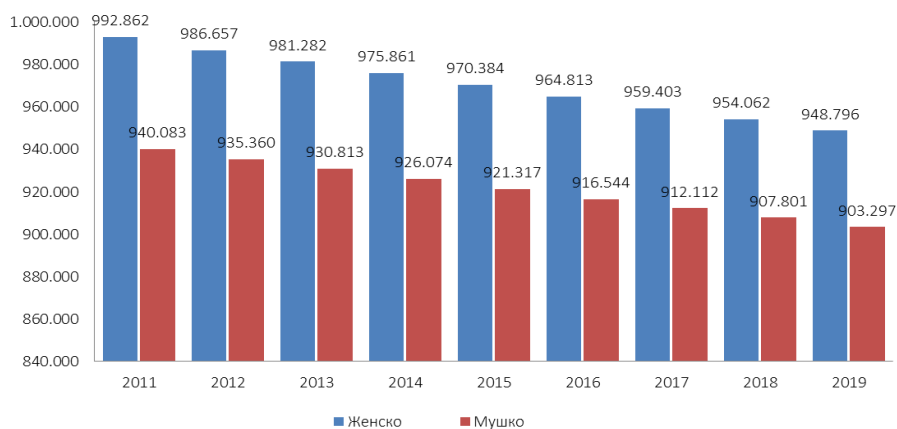
Равноправност полова подразумева равноправну **заступљеност, моћ и учешће** оба пола у свим сферама јавног и приватног живота, као и право на једнакост и различитост. Неспорне су једино биолошке разлике међу половима, које су углавном трајне и универзалне. Све остало је тзв. друштвено формирање улоге жена и мушкараца, односно друштвена очекивања од мушкараца и жена која зависе од културних, политичких, економских, друштвених, религијских и других фактора.

Родна равноправност је у интересу оба пола, као и друштва у целини. Због тога рад на успостављању родне равнотеже у оквиру јавног и приватног живота захтева напоре свих друштвених актера, почевши од локалне заједнице, преко организација цивилног друштва, институционалних механизма за родну равноправност (савета и комисија), политичких партија, социјалних партнера и институција државног система.

Полна структура становништва

Процењен број становника у Републици Србији у 2019. години је 6.945.235, при чему су нешто бројније жене 3.561.503 (51,3%), док је мушкараца било 3.383.732 (48,7%). Сличну полну структуру становништва бележи и АП Војводина, где жене предњаче са 51,2% (948.796), наспрам 48,8% мушкараца (903.297). Такође, са просечном старошћу од 44,5 година жене у Војводини су старије од мушкараца (41,3). Полни дисбаланс мерен стопом феминитета (број жена на 1.000 мушкараца), одражава бројчану доминантност женске популације на нивоу свих области у Војводини, при чему највише стопе имају Јужнобачка (1.073) и Севернобачка област (1.071).

Графикон 38 : Број становника АП Војводине по полу, 2011-2019.

Извор: РЗС, (Демографска статистика)

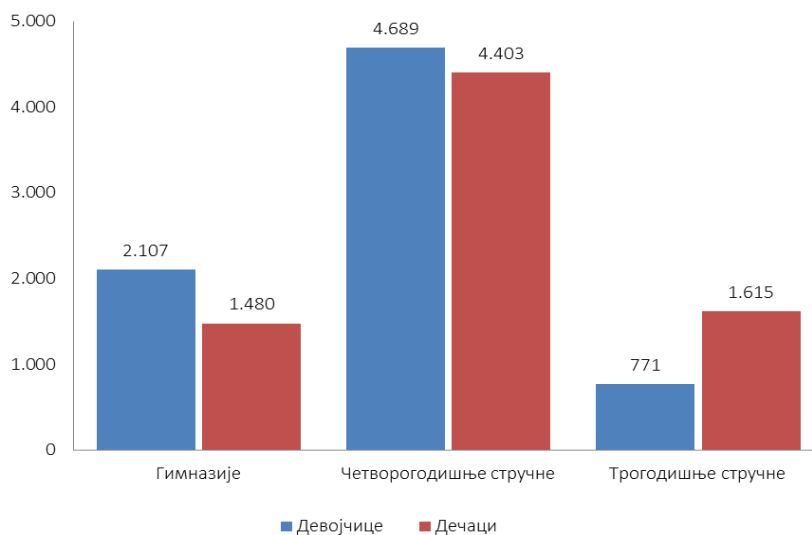
Неуједначеност полне структуре према старости и различитост старосне структуре условљени су родним разликама у броју рођених дечака и девојчица, миграционим карактеристикама, као и нивоом морталитета.

Образовно-полна структура становништва

У области образовања евидентна је предност женске популације, при чему је задржана квалитативна разлика, у смислу родне сегрегације образовних профила. Наиме, високе школе и факултете у АП Војводини чешће и уписују и завршавају жене. Међу уписаним студентима жена је 55,6%, а међу дипломираним 58,9%.

Без обзира на чињеницу да је у основним школама, више дечака него девојчица (наставу похађа трећина девојчица, а скоро две трећине дечака), од укупног броја ученика који завршавају гимназије, девојчице су бројније (59% у односу на 41% дечака). Такође, девојчице су у већини међу ученицима који завршавају средње стручне четворогодишње школе (52% девојчица према 48% дечака). Девојчице су најчешће завршавале образовање за профиле из подручја рада економија, право и администрација, здравство и социјална заштита и трговина, угоститељство и туризам, а дечаци електротехника, машинство и обрада метала и економија, право и администрација.

Графикон 39: Ученици у АП Војводини који завршавају средњу школу 2019.

Извор: РЗС (Статистика образовања)

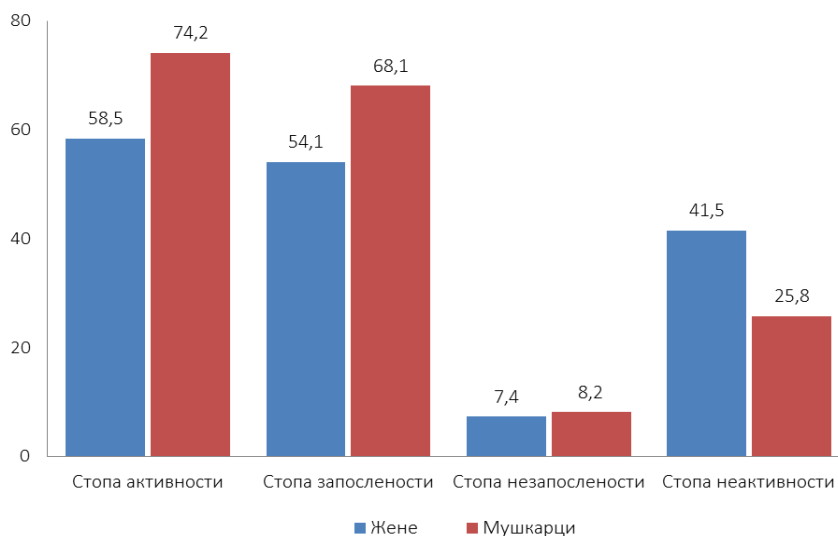
Запосленост и зараде према полу

Родни јаз у запослености је веома изражен у Србији. Иако су жене бројније у категорији радно способног становништва, мањина су међу учесницима на тржишту рада, посебно међу запосленима.

Диспропорције запослености према полу на подручју АП Војводине у 2020., најбоље одражава стопа запослености мушкараца од 56,7%, која је чак 15,9% виша од стопе запослености жена (40,8%). Стопа активности мушкараца радног узраста (15-64), такође је виша (74,2%) од стопе активности жена (58,5%). Запослене жене претежно раде у сектору услуга (70%) и чине већину запослених у области образовања, здравствене и социјалне заштите, док је мушка радна снага претежно концентрисана у области грађевинарства, саобраћаја, пољопривреде, рударства и прерађивачке индустрије. Највећи родни јаз на тржишту рада, када је у питању запосленост, забележен је у категорији лица 55-64 година старости, где су мушкарци бројнији за преко 20 хиљада или 44%. Просечна зарада мушкараца је већа од просечне зараде жена у Војводини и у

јавном и у приватном сектору, претежно због концентрисања женске радне снаге у слабије плаћеним секторима. Разлике између просечних зарада износе 12,3% у корист мушкарца. Због нижих зарада жене имају у просеку и ниже пензије, при чему жене чине 58% свих корисника старосних пензија на подручју АП Војводине. Један од начина за смањење диспропорције запослености између мушкараца и жена је и успостављање Индустрије 4.0 путем које би се омогућио приступ образовним ресурсима и шанси за рад свима, без обзира на године, пол и сл.

Графикон 40: Становништво радног узраста (15-64) АП Војводине према статусу активности 2020., стопе (%)

Извор: РЗС, Анкета о радној снази.

Иако жене чине 51,2% опште популације Војводине у 2019. години, и даље их је мање међу доносиоцима одлука и на руководећим позицијама. Учешће мушкараца на руководећој позицији (директор), са 64,7% (8,6 хиљада), скоро двоструко превазилази број жена руководилица (35,3% или 4,7 хиљада). Жене Војводине, учествују 39% у укупном броју одборника, док је свега 20% жена градоначеница и председница општина.

Истраживање о коришћењу времена у Србији – разлике између жена и мушкараца²⁵

Истраживања о коришћењу времена Републичког завода за статистику из 2010. и 2015. године потврдила су стереотипе који важе на нашим просторима. Подаци показују да су мушкарци двоструко више ангажовани на плаћеним пословима насупрот женама, које више раде на неплаћеним пословима²⁶ и то како радним данима, тако и викендом. У прилог томе, сведоче и подаци о учешћу 95% жена на неплаћеним активностима свакодневно и само 77% мушкараца. У неплаћеним пословима жене проведу око 5 сати, а мушкарци који обављају неплаћене послове око 3 сата или приближно 40% мање. Истраживање о коришћењу времена је такође показало да време проведено на путу до и од посла жене углавном проводе у јавном превозу, док мушкарци више путују аутомобилима. У слободном времену мушкарци свакодневно уживају један сат дуже него жене. Кад је реч о слободним активностима, жене викендом један сат више посвете слободним активностима него током недеље, док мушкарци одвоје и сат и по више времена. Мушкарци из осталих насеља раде мало више од четири сата, и то је за пола сата више од мушкараца из градских насеља, док жене раде приближно исто — око два сата. Кад је у питању

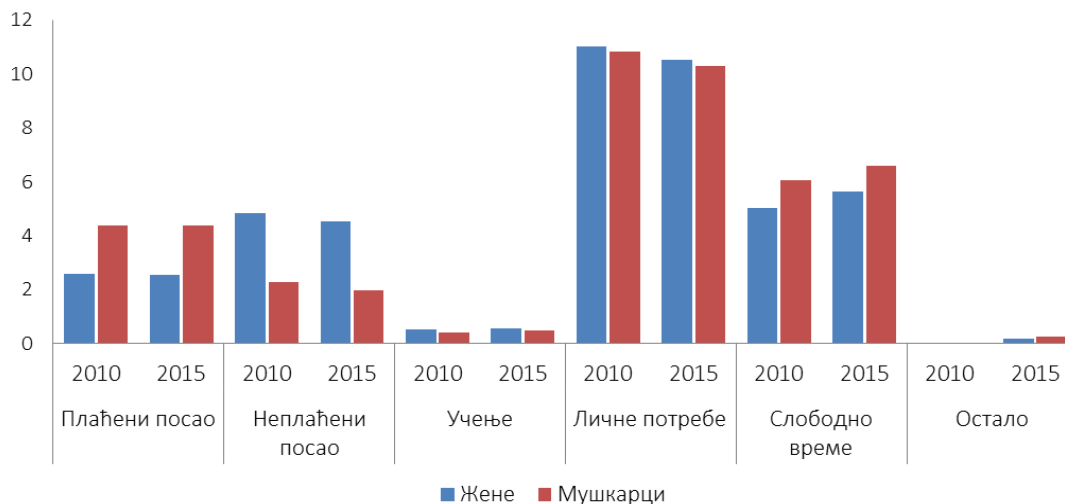
²⁵ Прво истраживање о коришћењу времена (2010-2011) и друго, сезонско истраживање РЗС (2015) спроведена су према усаглашеним препорукама о коришћењу времена (Harmonised European Time Use Surveys — HETUS) из 2008.

²⁶ Под неплаћеним пословима се подразумевају тзв. кућни послови: бављење храном, одржавање домаћинства, брига о детету/деци или одраслом члану/чланици домаћинства, прављење и брига о текстилу, куповина и услуге, поправке, баштованство, као и путовања у вези са наведеним активностима.

неплаћени посао, у осталим насељима и жене и мушкарци раде више од становника градских насеља.

Жене које су у браку и које имају дете узраста до седам година, највише времена проводе у неплаћеним пословима — скоро целу радну смену. И мушкарци из ове категорије породичног састава су више ангажовани у пословима око куће у односу на све друге — скоро три сата. У сваком случају, жене у свим категоријама раде више на кућним пословима, поготово оне које имају дете било ког узраста.

Графикон 41: Просечно време проведено у активностима, становништва старости 15 и више година, према полу, радним данима 2010. и 2015. (у сатима)

Извор: РЗС, Истраживања о коришћењу слободног времена у Србији, 2010., 2015.

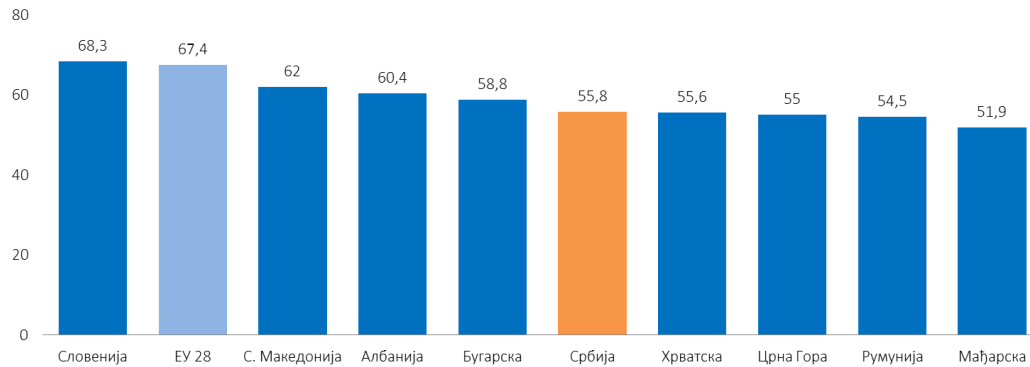
Индекс родне равноправности

Република Србија је прва земља ван ЕУ која је увела *Индекс родне равноправности* 2016. и 2018. (рачуна се сваке две године), и који је 2018. износио 55,8, односно забележио је раст од 15,2 индексна поена у односу на 2016. Земље ЕУ бележе вредност Индекса родне равноправности²⁷ за 2019. од 67,4, при чему Шведска предњачи са вредношћу индекса од 83,6, док је најнижу вредност имала Грчка (51,2). **Република Србија заостаје за просеком ЕУ-28 у свим доменима родне равноправности. Најмање разлике су у доменима рада и здравља (3,3 и 3,4 респективно), а највише у домену новца (19,4).** Земље региона бележе најлошије оцене у домену моћи, што указује на мању заступљеност жена у економској, политичкој и друштвеној сфери.

Родне неједнакости су једна од друштвених неједнакости, које су се јасно испољиле током пандемије COVID-19. Анализе које су спроведене у Србији показале су да су оптерећење мерено степеном изложености ризицима од заразе COVID-19 због посла, као и степеном ангажовања у свакодневним активностима бриге о домаћинству и породици, несразмерно више поднеле жене него мушкарци. Чињеница је и да су жене више запослене у услужним секторима који су радили упркос пандемији.

²⁷ Индекс родне равноправности има вредности од 1 (потпуна неравноправност) -100 (потпуна равноправност) и обухвата шест домена (рад, новац, знање, време, моћ и здравље), као два поддомена (насиље и унакрсне неједнакости).

Графикон 42: Индекс родне равноправности, поређење Србије са земљама региона

Извор: European Institute for Gender Equality EIGE (<https://eige.europa.eu/gender-equality-index>)

Устав Републике Србије гарантује равноправност жена и мушкараца, забрањује дискриминацију по основу пола и других личних својстава и прописује обавезу државе да води политику једнаких могућности. Законска основа за регулисање једнаких права и остваривање родне равноправности у Србији налази се у *Закону о равноправности полова* који је усвојен 2009. Очекује се усвајање новог Закона о родној равноправности који ће надоместити слабости уочене током примене постојећег. Значајно је поменути и *Закон о забрани дискриминације*, који представља правну основу за санкционисање и елиминисање свих облика дискриминације, укључујући и дискриминацију на основу пола и родног идентитета. Низ закона регулише услове за остваривање родне равноправности у посебним областима као што су рад и запошљавање, социјална и здравствена заштита, заштита од насиља, приступ имовини и др. Циљеви и мере за унапређење родне равноправности у Србији дефинисани су кровном *Националном стратегијом за родну равноправност (2016–2020)* са Акционим планом за период 2016–2018. *Координационо тело за родну равноправност Владе Републике Србије* представља основни координациони механизам за питања родне равноправности на националном нивоу.

На нивоу АП Војводине област родне равноправности је у надлежности *Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова*, а стручне послове у области родне равноправности и оснаживања жена обавља *Покрајински институт за родну равноправност*. *Канцеларија Покрајинског заштитника грађана* такође има сектор за родну равноправност. На Универзитету у Новом Саду 2003. основан је *Центар за родне студије*, као акредитовани постдипломски програм са савременим приступом у стицању теоријских и усавршавању практичних знања из области родних студија. Највеће достигнуће представља подизање свести о постојању законске обавезе за јединице локалне самоуправе да се баве питањима родне равноправности.

Једна од облика испољавања дискриминације према женама и девојчицама и кршења основних људских права су и дечји бракови. Као облик родно засноване дискриминације, дечији бракови несразмерно више утичу на девојчице и жене, мада су и дечаци такође у опасности од дечијих бракова.

Сиромаштво је један од главних узрока дечијих бракова. Наведена појава је присутнија у руралним и најсиромашнијим заједницама, где се посматра као начин за повећање економске сигурности девојчица које немају сопствени приступ ресурсима и које живе у сиромаштву. Поред тога, недостатак образовања или низак образовни статус, као и неадекватни институционални одговори на дечије бракове и неефикасно спровођење закона доприносе учесталости дечијих бракова.

Подаци доступни из МИЦС²⁸ истраживања показују да је пракса раних бракова у Србији нешто што углавном погађа девојчице из ромских насеља, јер је учесталост дечијих бракова знатно

²⁸ MICS - Multiple Indicator Cluster Survey – Истраживање вишеструких показатеља

већа међу ромским становништвом у односу на општу популацију. Додатни доступни подаци показују да проценат жена које су ступиле у брак пре навршених 15 година износи 1,3% на нивоу опште популације Србије, док на нивоу АП Војводине износи 2,0%. Када се подаци посматрају са аспекта националности жена, уочава се да је чак 15,8% жена ромске националности ступило у брак пре навршених 15 година.

Дечји бракови утичу на високу стопу трудноћа међу удатим девојчицама. У погледу раног рађања, односно адолесцентног фертилитета, удео жена које припадају старосној групи 15-19 које су родиле живорођено дете или су трудне са првим дететом износи 2,5% на нивоу Републике Србије и 4,5% на нивоу АП Војводине. Процент жена које су родиле живорођено дете пре навршених 18 година на нивоу свих насеља Републике Србије износи 4,0%, док на нивоу ромских насеља износи 35,8%.

Последице дечијих бракова су тешке и крше бројна права девојчица. На индивидуалном нивоу, девојчице су обесправљене, зависе од својих мужава и лишене су својих основних права на здравље, образовање и безбедност. Значајне разлике у годинама и моћи између девојчице и њеног супруга подривају могућности девојчица и младих жена да делују и да буду независне, стога се оне често суочавају са физичким, психолошким, економским и сексуалним насиљем. У многим деловима света родитељи подстичу кћерке да ступе у брак док су још деца у нади да ће од њиховог брака имати користи и из финансијске и из друштвене перспективе и да ће се, у исто време, ослободити финансијског терета у породици. Дечији бракови су повезани са раним и честим трудноћама, високим стопама морталитета и морбидитета међу мајкама, већим ризиком од појаве компликација током трудноће и порођаја и већим ризиком од обољевања од сексуално преносивих инфекција и ХИВ-а/сиде. Поред тога, девојчице су под већим ризиком од сиромаштва због ограниченог приступа образовању и економским приликама, а због напуштања школе мања је вероватноћа да се формално запосле и остварују неопходну зараду²⁹.

²⁹ Дечији бракови у Србији, УНИЦЕФ, Београд, 2016.

SWOT анализа родне равноправности АП Војводине

Предности	Недостаци
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Држава је Уставом и међународним уговорима обавезна да води политику једнаких могућности и примењује посебне мере ради спречавања и отклањања дискриминације; ▪ Развијен антидискриминациони нормативни оквир и прописи у вези са родном равноправношћу и заштитом од дискриминације; ▪ Пораст свести о значају родне равноправности за развој економије и друштва у целини; ▪ Институционални механизми родне равноправности установљени на националном, покрајинском и локалном нивоу; ▪ Повећано учешће жена у скупштинама на националном, покрајинском и локалном нивоу; ▪ Покренута родно буџетска иницијатива на националном и покрајинском нивоу; ▪ Родно осетљива статистика у многим областима; ▪ Развијене родне студије на универзитету. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Недовољна законодавна реформа и недостатак подзаконских аката; ▪ Велика раширеност родних стереотипа и предрасуда, чак и међу носиоцима јавне власти и у наставним материјалима и уџбеницима; ▪ Формални васпитно-образовни процес, наставни програми и садржаји нису родно осетљиви; ▪ Жене су изложене дискриминацији у свим сферама јавног живота, нарочито у области запошљавања и на тржишту рада, у приступу положајима одлучивања и напредовању на послу; ▪ Мали број жена у извршним органима власти на свим нивоима; ▪ Регионалне разлике.
Могућности	Опасности
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Интеграција у ЕУ; ▪ Укључивање у фондове ЕУ; ▪ Сарадња са Европским институтом за родну равноправност; ▪ Родна равноправност као део наставног плана и програма стручне обуке државних службеника/службеница; ▪ Родне студије на универзитету; ▪ Дигитални концепт Индустрија 4.0 може да афирмише образовање и запослење свих, без дискриминације и предрасуда. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Неповољно економско окружење, пораст незапослености, сиромаштва, задужености и успореног економског развоја; ▪ Растуће неједнакости и социјална искљученост; ▪ Могуће одсуство политичке воље да се спроводи политика родне равноправности као области која није приоритет деловања.

2.8. Националне мањине

Република Србија је према броју националних (етничких) мањина изразито хетерогена, о чему сведоче и резултати последњег пописа 2011., према коме је на подручју Републике регистровано преко двадесет етничких заједница. Срби као већинска национална заједница учествују 83,3% у укупном становништву Републике, следе Мађари (3,5%), Роми (2,1%) и Бошњаци (2%), а затим и 16 етничких заједница са преко 2 хиљаде становника.

Највећи број етничких заједница живи на територији АП Војводине, где су најбројнији Срби који чине 66,8% становништва Покрајине, затим Мађари 13%, Словаци (2,6%), Хрвати (2,4%), Роми (2,2%) и Румуни (1,3%) и Црногорци (1,1%), док остале националне мањине заједно чине око 3,8% укупног становништва АП Војводине.

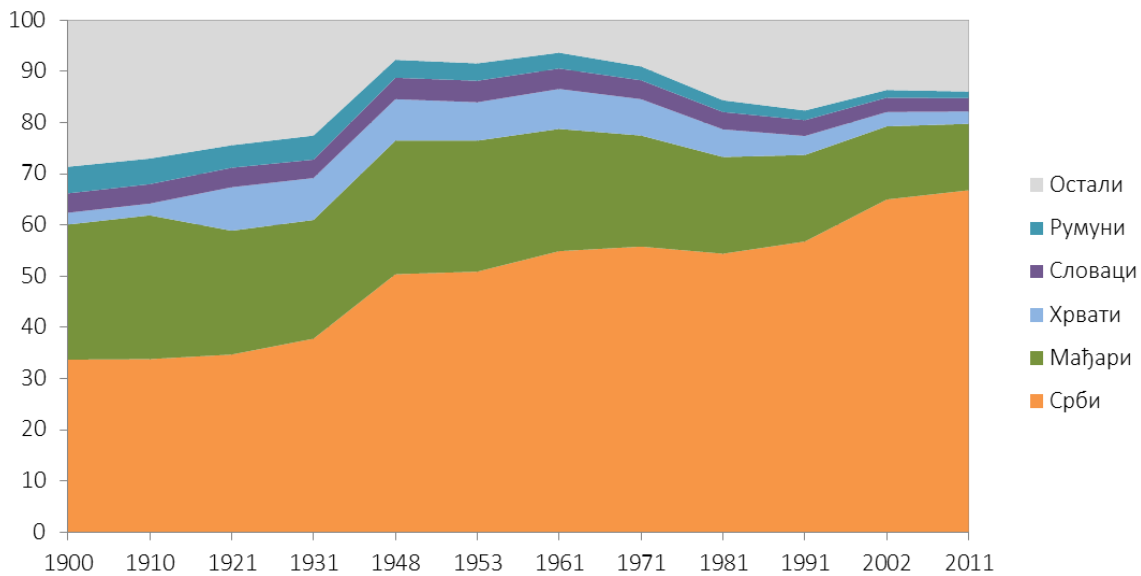
Бројчано најрелевантнију мањину у Србији представљају Мађари који су концентрисани на северу Војводине и то на подручју Севернобанатске и Севернобачке области. На овом подручју је и осам етнички већинских општина (Кањижа, Сента, Ада, Бачка Топола, Мали Иђош, Чока, Бечеј и Суботица) у којима живи више од половине укупног броја Мађара са простора Војводине, при чему је мађарски језик један од шест службених језика Војводине (српски, мађарски, словачки, хрватски, румунски и русински).

Основно демографско обележје **мађарске мањине** је депопулација, што је резултат негативног природног прираштаја и иселјавања (најчешће према матичној држави). **Словаци** су трећа по бројности етничка група у Војводини (50.321 или 2,6% становништва Покрајине) и чине већину становништва у општинама Бачки Петровац (65%) и Ковачица (41%). Словачки језик је, такође један од шест службених језика Војводине.

Када је у питању **хрватска национална мањина** просторни размештај показује да су најбројнији у Суботици, затим у Сомбору, док највеће учешће бележе у Апатину, Суботици, Бачу и Сомбору (8% -10%). Одликују је неповољни демографски трендови, као и велика просечна старост (51 година), која имплицира на висок морталитет и негативан природни прираштај, што заједно са иселјавањем (углавном према матичној држави) има за последицу стално смањење њиховог броја (око 10 хиљада у односу на претходни попис или 17%). Такође, већина **Румуна** живи у региону Војводине (25.410), што чини 87% од њиховог укупног броја са подручја Србије, а најбројнији су у општинама Вршац и Алибунар, где је сваки четврти становник Румун, као и на територији града Панчева.

У периоду 1948-2011. године, удео **Рома** у укупном броју становника АП Војводине је порастао са 0,5% на 2,2% и према подацима из Пописа 2011. године износи 42.391 лица. Када се посматра удео Рома у укупном броју становника локалних самоуправа најзаступљенији су у Новој Црњи (9,9%), Беоцину (9,0%), Новом Кнежевцу (8,2%), Новом Бечеју (5,4%) и Сечњу (5,4%). Савет за интеграцију Рома, као тело Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова, бави се интеграцијом Рома и има задатак да Покрајинској влади и њеним органима предлаже мере и активности у циљу што боље интеграције Рома на територији АП Војводине. Поред тога, Савет треба да даје своје мишљење о мерама и активностима у процесу интеграције и сарадње са Националим саветом ромске националне мањине.

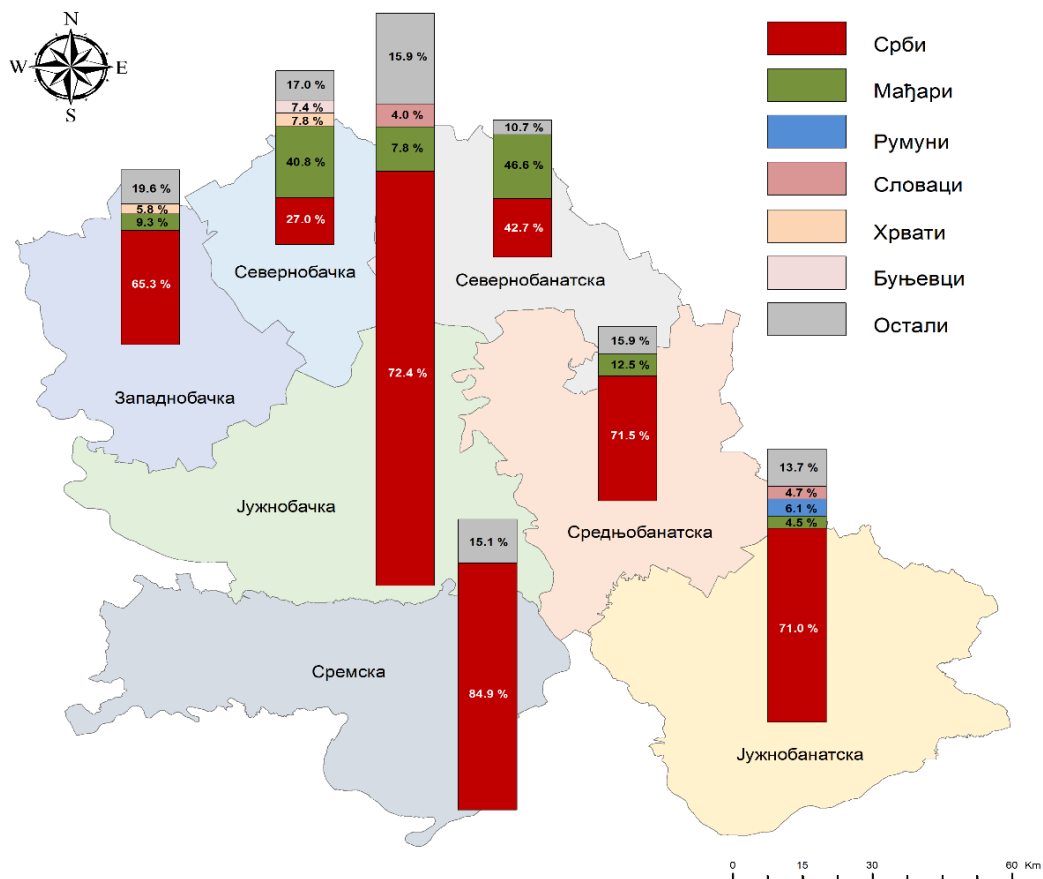
Графикон 43: Становништво АП Војводине према националној припадности, 1900-2011.

Извор: РЗС, Демографска статистика.

Праћењем етничке структуре становништва АП Војводине у периоду већем од једног века 1900-2011., уочљива је тенденција пораста учешћа српског становништва и бројчано опадање мањинских народа. Срби су такође већинско становништво у већини војвођанских општина и већих градова. У периоду 1991-2002. пораст броја становника српске националности је резултанта и прилива избеглих лица, међу којима је било чак 92,6% Срба. Порасту Срба допринеле су и промене у националном изјашњавању између два пописа, категорија Југословена, која је била актуелна деведесетих година XX века, који су се изјаснили као Срби у попису 2002. године.

Карта 7: Етничка структура становништва АП Војводине

Српски језик је један од шест службених језика и истовремено примарни језик у АП Војводини. У 41 јединици локалне самоуправе (од укупно 45) поред српског језика и ћириличног писма, у службеној употреби су и језик и писмо неке од националних мањина. Само српски језик у службеној употреби је у четири општине (Опово, Пећинци, Рума и Сремски Карловци).

Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице, задужен је за послове покрајинске управе у области образовања националних мањина – националних заједница, као и уређење питања од покрајинског значаја у обезбеђивању остваривања права на образовање на матерњем језику припадницима националних мањина – националних заједница на територији АП Војводине, на нивоу предшколског, основног и средњег образовања и васпитања. Покрајински секретаријат такође доприноси развоју интеркултурализма, афирмације мултикултурализма, толеранције и суживота националних мањина – националних заједница које живе на територији АП Војводине, стара се о остваривању права у области људских права и права припадника националних мањина – националних заједница и додатним правима припадника националних мањина – националних заједница, али и обезбеђује средства за финансирање, односно суфинансирање националних савета националних мањина, удружења и организација националних мањина – националних заједница.

Законом о националним саветима националних мањина, уређују се надлежности националних савета националних мањина у области културе, образовања, обавештавања и службене употребе језика и писма, поступак избора националних савета, њихово финансирање и друга питања од значаја за рад националних савета.

Табела 14: Службена употреба језика у АП Војводини

Мађарски језик	28 јединица локалне самоуправе: Ада, Бач, Бачка Топола, Бела Црква, Бечеј, Врбас, Вршац, Житиште, Зрењанин, Кањижа, Ковачица, Ковин, Кула, Мали Иђош, Нова Црња, Нови Бечеј, Нови Кнежевац, Нови Сад, Оџаци, Пландиште, Сента, Сечањ, Сомбор, Србобран, Суботица, Темерин, Тител и Чока. Осим тога, мађарски језик је у службеној употреби и у два насељена места у општини Апатин (Купусина и Свилојево), у једном насељеном месту у општини Инђија (Марадик), у два насељена места у општини Ириг (Добродол и Шатринци), у четири насељена места у граду Кикинди (Банатска Топола, Кикинда, Руско Село и Сајан), као и у Граду Панчеву, у насељеним местима Војловица и Иваново.
Словачки језик	На целокупној територији 11 јединица локалне самоуправе: Алибунар, Бач, Бачка Паланка, Бачки Петровац, Бачка Топола, Зрењанин, Ковачица, Нови Сад, Оџаци, Пландиште и Шид. У насељеним местима Луг (општина Беочин), Сланкаменачки Виногради (општина Инђија), Стара Бингула (град Сремска Митровица) и Стара Пазова (општина Стара Пазова).
Румунски језик	9 јединица локалне самоуправе: Алибунар, Бела Црква, Вршац, Житиште, Зрењанин, Ковачица, Ковин, Пландиште, Сечањ и у граду Панчеву, у насељеном месту Банатско Ново Село.
Русински језик	Врбасу, Бачкој Тополи, Жабљу, Кули, Новом Саду, у Шиду и у граду Сремска Митровица, у насељеном месту Стара Бингула.
Хрватски језик	Целокупна територија ЈЛС Суботица, као и насељена места Сонта (општина Апатин), Бођани и Плавна (општина Бач), Стари Сланкамен (општина Инђија), Стара Бингула (град Сремска Митровица), Бачки Брег, Бачки Моноштор и Светозар Милетић (град Сомбор), Сот, Љуба и Батровци (општина Шид).
Чешки језик	Општина Бела Црква.
Буњевачки језик	На целокупној територији ЈЛС Суботица.
Македонски језик	Општина Пландиште и насељена места Јабука и Качарево (град Панчево).
Црногорски језик	Мали Иђош
Бугарски језик	Насељеном месту Иваново.

У основним школама са седиштем на територији Аутономне покрајине Војводине, образовно-васпитни рад се у школској 2019/2020. години остварује на шест наставних језика: српском, мађарском, словачком, румунском, русинском и хрватском језику:

- Редовно обавезно основно образовање на мађарском језику се реализује у оквиру 76 школа, које су распоређене на територији 28 локалних самоуправа;
- Редовно обавезно основно образовање на словачком језику се реализује у оквиру 17 редовних обавезних основних школа, распоређених на територији 12 локалних самоуправа;
- Редовно обавезно основно образовање на румунском језику се одвија у 16 редовних обавезних основних школа, распоређених на територији девет локалних самоуправа;
- Редовно обавезно основно образовање на русинском језику се одвија у оквиру три редовне обавезне основне школе, распоређене на територији три локалне самоуправе (Врбас, Жабал и Кула);
- Редовно обавезно основно образовање на хрватском језику се одвија у оквиру пет (5) редовних обавезних основних школа, на територији Града Суботице и Града Сомбора.

Поред редовне наставе на наведеним језицима, ученицима је омогућено и изучавање мађарског, словачког, румунског, русинског и хрватског језика, као и још шест језика (украјински, буњевачки, ромски, бугарски, македонски и чешки језик), што је укупно 11 језика, у оквиру изборне наставе – Матерњи језик/говор са елементима националне културе.

У средњим школама на територији АП Војводине, образовно-васпитни рад се у школској 2019/2020. години остварује на шест наставних језика: српском, мађарском, словачком, румунском, русинском и хрватском језику. Настава на ромском језику није организована у средњим школама са седиштем на територији АП Војводине.

Настава на језицима националних мањина – националних заједница организована је у четрдесет и једној средњој школи, са седиштем у седамнаест локалних самоуправа:

- У осам гимназија (у седам – на мађарском језику, у једној гимназији – на румунском језику, а у једној од гимназија и на хрватском језику);
- У двадесет четири стручне школе (у једној стручној школи на румунском језику и у двадесет три стручне школе на мађарском језику, од којих се у једној школи, поред мађарског језика, настава одвија и на словачком, односно хрватском наставном језику);
- У седам мешовитих школа (у четири на мађарском језику, две на словачком језику и у једној у којој ученици на русинском језику стичу гимназијско образовање);
- У две уметничке школе – на мађарском језику.

Средњих школа у којима се настава у целини и делимично изводи на мађарском језику има осам – у Суботици, четири – у Зрењанину, пет – у Новом Саду, четири – у Сенти, четири – у Сомбору, три – у Бечеју, три – у Бачкој Тополи и по једна – у Ади, Кањижи, Темерину, Чоки и Новом Кнежевцу.

Настава на румунском језику, у школској 2019/2020. години, организована је у Економскотрговинској школи „Доситеј Обрадовић” у Алибунару (подручје рада: економија, право и администрација, образовни профил: економски техничар) и Гимназији „Борислав Петров Браца” у Вршцу (општи тип гимназије).

У школској 2019/2020. години настава на русинском језику организована је у Основној и средњој школи са домом ученика „Петро Кузмјак” у Руском Крстуру, општина Кула.

У школској 2019/2020. години настава на хрватском језику организована је у Гимназији „Светозар Марковић” у Суботици, у Политехничкој школи у Суботици, и у Средњој медицинској школи у Суботици.

Нови изазови наметнули су и потребу дигитализације наставе, где значајну улогу може да има увођење Индустрије 4.0 која би омогућила уједначне квалитет наставе за сву децу у свим деценима АП Војводине али и одвијање процеса наставе на неком од језика националних мањина тамо где постоји услови и могућности такве наставе због малог броја деце са потребом тог типа.

Народна скупштина Републике Србије је 31. августа 2009. године усвојила *Закон о националним саветима националних мањина* који представља најважнији инструмент заштите колективних права националних мањина. Од укупно 22 национална савета националних мањина колико је основано и постоји у Републици Србији, 17 националних савета националних мањина има регистровано седиште на територији АП Војводине, што указује на етничку шароликост Покрајине, као и на развијен и устаљен систем очувања и унапређења колективних права припадника националних мањина – националних заједница. Велики број савета који имају седиште на територији АП Војводине успоставља и обавезу покрајинских органа управе да створе и унапреде услове и околности за извршавање активности у оквиру њихових законских надлежности.

Табела 15: Национални савети на територији АП Војводине са бројем чланова, 2019. година

1. Национални савет мађарске националне мањине	Суботица	35 чланова
--	----------	------------

2. Национални савет хрватске националне мањине	Суботица	29 чланова
3. Национални савет словачке националне мањине	Нови Сад	29 чланова
4. Национални савет румунске националне мањине	Вршац	23 члана
5. Национални савет русинске националне мањине	Руски Крстур	19 чланова
6. Национални савет украјинске националне мањине	Кула	15 чланова
7. Национални савет буњевачке националне мањине	Суботица	19 чланова
8. Национални савет ромске националне мањине	Панчево	35 чланова
9. Национални савет црногорске националне мањине	Врбас	23 члана
10. Национални савет немачке националне мањине	Сомбор	15 чланова
11. Национални савет македонске националне мањине	Панчево	23 члана
12. Национални савет чешке националне мањине	Бела Црква	15 чланова
13. Национални савет ашкалијске националне мањине	Нови Сад	15 чланова
14. Национални савет египатске националне мањине	Нови Сад	15 чланова
15. Национални савет грчке националне мањине	Нови Сад	15 чланова
16. Национални савет руске националне мањине	Ср.Каменица	15 чланова
17. Национални савет пољске националне мањине	Остојићево	15 чланова

Извор: Информација о националним саветима националних мањина са седиштем у АП Војводини, 2019, ПС за за образовање, прописе, управу и националне мањине- националне заједнице

Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице је у 2019. годину издвојио 60.100.000,00 динара у циљу подршке рада националних савета националних мањина.